

UNGJILLI SIPAS LUKËS

komentar

Agim Rama

Ruga e Paqes

2020

Hyrje

Ungjillin sipas Lukës e shkroi Luka, i cili ishte edhe autor i «Veprave të apostujve». Luka, i cili do të ketë qenë çifut i Diasporës, lindi në Antiokinë e Sirisë, ishte me zanat mjek dhe dishepull i apostujve. Pastaj e shoqëroi Palin deri në martirizmin e tij «duke shërbyer Zotin pa pengesë, sepse nuk kishte grua e as fëmijë. Vdiq në Boetici (krahinë e Greqisë) në moshë 84 vjeç, plotë me Shpirtin e shenjtë. Kështu, pas shkrimit të dy ungjijve – atë të Mateut në Jude dhe atë të Markut në Itali – Luka e shkroi këtë ungjill në krahinën e Akaisë, nën frymëzimin e Shpirtit të shenjtë.»

Prologu antimarcionit na thotë se Luka lindi në Antiohi ku ka mundësi se shkroi ungjillin duke përdorur të njëjtat dokumenta si ato të Mateut. Ishte shoqëruar besnik i Palit dhe vizitoi Jerusalemin me raste të ndryshme ku ka mundësi se mori në intervistë ata që kishin përjetuar ngjarjet lidhur me lindjen e Jezusit. Kontributa e tij e veçantë ishte përshkrimi i gjatë i udhëtimit të fundit të Jezusit deri në Jerusalemi. Megjithëse nuk ishte vetë apostull, shoqëria e tij e vazhdueshme me Palin si dhe posedimi i dhuntisë së profecisë do ta aftësonte për shkrimin e ungjillit. Disa kanë mendimin se ai mund të identifikohet me njërin nga të dy njerëzit, të cilëve iu paraqit Jezusi në rrugën për në Emaus.

Në ungjillin e tij theksohen rrethanat e lindjes së Jezusit. Kështu bën për të kundërshtuar trillimet e shpikura nga çifutët, për të theksuar vazhdimësinë me DhV, dhe për të kundërshtuar gnosticizmin.

Prologu i ungjillit të tij mund të interpretohen në dy mënyra të mundshme: ose Luka shkroi për hir të të krishterëve për t'i

forcuar në fe duke i treguar themelet historike e fesë së tyre, ose shkroi për hir të atyre që kishin dëgjuar thashetheme për krishterimin thjest për t'i pasur gjërat të qarta. Mundësia e dytë na duket më e saktë.

Ungjilli i tij është thelbësisht një apologji (një mbrojtje e krishterimit) drejtuar joçifutëve. Qëllimi i tij ishte për t'i dhënë Teofilin dhe simpatizuesve të tjerë të vërtetën për lëvizjen e shpifur. A u dënuan të krishterët si kriminelë, dishepujt e një kriminelit që romakët e ekzekutuan? Luka tregon se Jezusin së bashku me dishepujt e tij i përlligjën gjykatësit romakë. A është krishterimi i përbuzur si besëtytnie e çuditshme dhe e huaj? Luka provon se krishterimi është plotësimi i vërtetë i pritjeve fetare të Dhiatës së Vjetër që meriton tolerancën, të cilën edhe Roma ua tregonte çifutëve. Ndryshe nga feja nacionaliste e çifutëve, krishterimi është një fe ndërkombëtare, në gjendje të plotësojë nevojat shpirtërore të perandorisë romake. A u denoncuan të krishterët si revolucionarë që përmbytin botën? Luka tregon se si Jezusi i ktheu shpinën revolucionit politik, që të zbatojë një revolucion më të thellë në drejtim të ideve dhe vlerave. E, tek të krishterët ekziston dyshimi për sjelljen antishoqërore? Luka tregon se si themeluesi i lëvizjes së tyre ishte një figurë plot nder, hir dhe tërheqës, në gjendje të riprodhojë të njëjtat cilësi në jetën e di-shepujve të tij si edhe t'i ngrejë në një jetë të denjë edhe të përjashtuarit e shoqërisë.

Kryetemat e ungjillit janë si vijon:

- 1) Univerzalizmi – ungjilli i drejtohet të gjithëve.
- 2) Historikësia – Luka e lidh jetën e Jezusit me profecitë e DhV dhe me Kishën e hershme. Gjithçka përshkruhet në kuadrin e historisë.
- 3) Jezusi është Zot – Ati vepron nëpërmjet Jezusit, Birit.

4) Rola e Shpirtit të shenjtë – sikurse Jezusi varej nga Ai në shërbimit të tij, ashtu edhe Kisha e hershme.

5) Ungjilli predikohet ndër të varfrit dhe të shtypurit.

6) Bukuria dhe dhembshuria e Jezusit, veçanërisht për njerëzit e flakur nga shoqëria, për samarianët, gratë dhe paganët.

7) Paralajmërimet drejtuar të pasurve dhe të fuqishmëve.

8) Rëndësia e lutjes drejtuar Zotit.

9) Ungjilli fillon dhe mbaron në Tempull, dhe përmbushet me gëzim, sepse Zoti ka mbajtur fjalën dhe u ka hapur ungjillin paganëve.

Data dhe autorësi: Në librin e Veprave të apostujve (që vjen kronolo-gikisht pas ungjillit të Lukës) s’përmendet asnjë ngjarje pas 62 pas Kr., por ka mundësi që kjo nuk pajtohej me qëllimin e tij apologetik. Luka do ta ketë shkruar ungjillin e tij gjatë qëndrimit të tij në Cezare në vitet 57-59 kur Pali ishte i burgosur atje. Është kuptimplotë se Luka nuk përmend as zjarrin e madhe të Romës e as ngjarjet lidhur me kryengritjen çifute (66-70) dhe shkatërrimin e Jerusalemit (70). Përse i përket lëndës që ndajnë Marku dhe Luka, ajo mund të jetë nxjerrë nga një burim i për-bashkët. Shumica e ekspertëve janë i mendimit se Marku shkroi i pari ungjillin e tij, por kjo kundërshton pohimet e etërve të lashtë të kishës se ungjillin e parë e shkroi Mateu.

KOMENTARI

PROLOGU

Luka hap Ungjillin e tij me një frazë të vetme tronditëse në stilin e balancuar delikatë të retorikës klasike. Gjykimi artistik dhe besnikëria ndaj traditës inkurajoi të tregojë historinë e saj në greqisht të mbrendshme me një theks të fortë semitik, siç ishte thënë nga fillimi; por me këtë gjest të vetëm fillestar, ai kërkon të parandalojë ashpërsinë e burrave të arsimuar dhe të vendosë pretendimin e tij në vëmendjen e tyre serioze.

Autoriteti përfundimtar për të gjithë ai që shkroi është grupi i dëshmitarëve okularë që kishin njohuri të drejtpërdrejta për jetën e Jezusit, përfshirë, natyrisht, të dymbëdhjetët, për të cilët akuza apostolike ishte një kualifikim i domosdoshëm (Vap 1, 1). Por traditat që këta burra kishin kaluar në bashkësinë e krishterë ishin më shumë sesa kujtime personale. Sepse ata gjithashtu kishin qenë shërbëtorë të fjalës – predikuesit, mësuesit dhe pastorët – të cilët kishin zbuluar midis kujtimeve të tyre për Jezusin, ato që plotësonin nevojat më të thella të njerëzve. Dëshmia e tyre nuk ishte thjesht një fakt historik; është gjithashtu e vërteta fetare që ka vërtetuar efektivitetin e saj në kënaqësinë e shpirtit kërkues dhe në ngjalljen e një përgjigje nga zemra. Ata dëshmojnë atë që kanë parë dhe dëgjuar, por veprat paraqiten menjëherë në një kornizë të interpretimit teologjik. Luka me siguri kishte takuar të paktën një nga këta dishepuj origjinal, sepse ai kishte qëndruar me Filipin Ungjilltar në Cezare (Vap 21,8), por ai nuk pretendon se të gjitha informacionet e tij i erdhën drejtpërdrejt. Pjesa më e madhe e

kësaj i erdhi atij përmes veprave të paraardhësve të tij letrarë – shumë prej të cilëve ai, nga rruga, kujdeset të dallojë nga dëshmitarët okularë – dhe shumë më tepër nga komunitetet e krishtera me një ndjenjë të gjallë të kontaktit të gjallë me traditë apostolike. Për ca kohë, ai ka qenë i interesuar në mënyrë aktive për grumbullimin e materialit dhe tani inkurajohet nga shembulli i të tjerëve për të vendosur punën e tij në rregull.

Praktika e përkushtimit letrar ishte e lidhur ngushtë me praktikën korrelative të favorizmit, që në vetvete bën të mundur që Luka ia kushtoi veprën e tij në dy vëllime një roman të rangut të lartë. Titulli më i shkëlqyeshëm (“Shkëlqesia jote” – krh. Vep. 23,26; 24,3; 26,25) është një tregues në të njëjtin drejtim. Por, a foli Luka me shefin e tij sepse ai ishte një konvertim besimin e të cilit donte ta konfirmonte apo sepse ishte një pagan me ndikim, mbështetjen dhe simpatinë e të cilit mendonte se mund të kërkonte? Emri Teophil (“i dashur i Zotit”), edhe pse mjaft i zakonshëm, mund të konsiderohet një pseudonim i matur; por në këtë rast, a është krijuar incognito për të mbrojtur një të krishterë që rrëfen për rreziqet e përndjekjes apo një zyrtar të dhembshur nga sikleti i emrit të tij të lidhur me një lëvizje të dyshimtë? Teofili, na është thënë, kishte qenë i informuar për krishterimin dhe fjala që përdor Luka mund t’u referohet ose udhëzimeve të krishtera (Vap 18,25) ose pranimit të një raportit armiqësor dhe të pasaktë (Vap 21, 21. 24). Bibla LIM miratoi të parën nga këto interpretime dhe supozimi i zakonshëm ishte se Teofili ishte një i krishterë. Spekulumet e studimit e identifikuan atë me Titus Flavius Klemens, kushëririn e perandorit Domitian dhe babanë e trashëgimtarit

birësues të Domitianit, gruaja e të cilit Domitilla ishte sigurisht e krishterë, dhe që vetë, duke humbur favorin e perandori gjatë vitit të konsullatës së tij, u ekzekutua me një të akuzuar për ateizëm. Sidoqoftë, ka të paktën po aq arsye të mira për të mbështetur mendimin e kundërt që Teofili ishte një jo-i krishterë i gatshëm që kishte dëgjuar thashethemet shpifëse dhe inkriminuese që qarkullonin në lidhje me të krishterët, dhe që Luka vendosi t’i korrigjojë këto përshtypje të rreme duke paraqitur faktet ashtu siç i njihte. Ky vizion është në përputhje me formalitetin e përkushtimit (aq i ndryshëm nga pritja normale e të krishterit të krishterit), dhe më veçanërisht me karakterin e pakontestueshëm apologjetik të shkrimeve të Lukës.

Premtimi i çlirimit

Luka është një histori e shkrimeve jo-hebraike për jo-hebrenjtë, por ai mësoi të shihte historinë përmes syve hebrej. Për grekët, historia ishte, sipas fjalëve të Aristotelit, “ajo që i kishte bërë Alcibiades dhe i kishte bërë atij” – një bashkim i thjeshtë i ngjarjeve që nuk mund të çonin askënd në të vërtetën përfundimtare. Për hebrenjtë, historia ishte “Veprat e Fuqishme të Zotit”, dhe Zoti ishte Zoti i historisë, karakterin dhe qëllimin e të cilit mund të njiheshin vetëm nga Veprat e Tij. “Unë jam Zoti, Perëndia juaj, që ju nxori nga vendi i Egjiptit” (Dal 20,2). Ngjarjet historike janë parë gjithmonë në një sfond besimi, dhe historia dhe teologjia kanë tendencë të bëhen të pandara. Nëse hebrenjve do t’u ishin dhënë një prodhimi dramatik, do t’u duhej një skenë me dy nivele, mbi të cilën ngjarjet njerëzore mund të trajtoheshin në plan të parë më poshtë, ndërsa homologia e

tyre qiellore ishte përshkruar sipër dhe pas. Diçka e tillë ndodh në librin e Jobit, ku prologu jep një mjedis qiellor për luftën intensivisht njerëzore me misterin e padrejtësisë që është shqetësimi kryesor i librit. Kështu që Luka hap tregimin e tij me një seri tregimesh të cilat i përkasin më shumë poezisë së adhurimit sesa prozës së Analistit, sepse lexuesit do t'i mungonte interesimi i ngjarjeve që pasojnë, përveç nëse ai mos i konsideroni si shpërthim të qëllimit dhe fuqisë shpirtërore në punët banale të njerëzve.

Kjo metodë e shkrimit të historisë nuk jep një përgjigje të lehtë për pyetjen e historianit modern: çfarë ndodhi me të vërtetë? Luka me siguri besonte se këto ishin ngjarje të vërteta dhe do të ishte hiperkritike të dyshoni se pas këtyre dy kapitujve ekziston një substrat i të njëjtit lloj fakti historik që ne i gjejmë të përshkruar në një mënyrë më tokësore. poshtë pjesës tjetër të ungjillit. Është gjithashtu e qartë se Luka nuk është i kënaqur me atë që kamera televizive dhe mikrofoni mund të kishin regjistruar. Ai nuk do të kishte qenë një historian më i mirë nëse do të kishte. E gjithë historia është një përpjekje për të gjetur një model dhe një kuptim në një pjesë të përvojës njerëzore, dhe çdo historian i denjë për emrin bën pyetje në lidhje me fatin përfundimtar të njeriut dhe kuptimin e gjithë historisë së cilës, si historian, ai nuk mund të japë përgjigje. Përgjigjet i përkasin fushës së teologjisë; dhe në këtë fushë të historisë, Luka dhe ungjillëzuesit e tjerë janë të shqetësuar të na udhëheqin. Pavarësisht nëse na pëlqen apo jo, duhet të jemi të kënaqur me të jetuarit me një pasiguri të caktuar sa i përket përfundimit të fakteve dhe fillimit të interpretimit. Sidoqoftë,

mund të jemi të sigurt për një gjë: Luka nuk ishte një historian i thjeshtë.

Ne po i bëjmë atij një padrejtësi të rëndë nëse supozojmë se, kur ai shkroi me një stil të lartë dhe imagjinues, ai ishte aq naiv sa të merrte poezinë e tij me letërsinë pedantike.

Në predikimin e parë të Kishës së hershme, një nga temat më të rëndësishme ishte se shërbesa, vdekja dhe ringjallja e Krishtit kishin ndodhur “sipas shkrimeve të shenjta” (1 Kor 15, 3-4) dhe se, me ardhjen e tij, ai kishte përmbushur të gjitha premtimet dhe aspiratat e DhV. Kjo temë është thënë me forcë në fund të Ungjillit të Lukës, ku ne zbulojmë se Krishti i ringjallur u interpreton dishepujve të tij në të gjitha Shkrimet, gjërat që e shqetësojnë atë (24,7. 44). Është gjithashtu shënimi mbizotërues në dy kapitujt e parë. Këto kapituj janë profetikë jo vetëm sepse ato përmbajnë parashikime për lindjen e Gjonit dhe Jezusit dhe për veprën hyjnore të çlirimit, për të cilin Gjoni do të ishte lajmëtari dhe Jezusi ndërmjetësi, por edhe sepse ato mishërojnë Shpirtin e pritjes që përshkon tërë DhV. Këtu, në disa episode piktoreske, kujtojmë besimin e profetit në kontrollin hyjnor të historisë, dëshirën e përditshme të priftit për praninë më të ngushtë të Zotit, devotshmërinë nazarease ndaj pastërtisë absolute, shpresat për një mbretëria e drejtësisë dhe e paqes që ishin mbledhur rreth emrit të Davidit dhe besnikëria e duruar e njerëzve të përulur që prisnin shëlbimin e Izraelit. Me anë të një përdorimi aluziv të gjuhës së DhV, Luka na bën të vetëdijshëm, pas Zacharisë dhe Elizabetës, Jozefit dhe Marisë, Siméonit dhe Anës, për një mori figurash të DhV që jetuan me besim në premtime të Zotit dhe vdiqën pa parë përmbushjen e tyre.

Është e vështirë të vlerësohet se sa karakteri hebre i këtyre historive është për shkak të burimit judeas të Lukës dhe njohjes së tij intime për DhV Grek. Por, në një mënyrë apo tjetër, ai merrte me mrekulli atmosferën e fesë hebraike në maksimum, me gjithë pasurinë e devotshmërisë së tij, por edhe me kufijtë e vizionit të tij. Shpresa mesianike, e shprehur kaq madhështore në *Magnificat* dhe *Benedictus*, është akoma shpresa e Izraelit të vjetër, ende jo i ndriçuar dhe shpërfytyruar nga drita e re e Ungjillit.

Kjo nënkupton një konfuzion të fatit politik të Izraelit me fjalën e tij fetare dhe një shqetësim kombëtar nga i cili Jezusi duhej të shkëputej përpara se të pranonte rolin e Mesisë.

1.5-25 **PARARËNDËSI I ZOTIT**

DhV përmban shumë premtime për bekimet që Zoti propozon të zbrazë një ditë mbi Izraelin, por bekimi sovran, i cili përfshin të gjithë të tjerët, është se vetë Zoti do të vijë në mesin e popullit të tij në të gjitha ndëshkimet, pastrimin, shëlbimin e tij dhe shenjtërimin. Në një kuptim, natyrisht, Izraeli besonte se Zoti ishte gjithnjë midis tyre, por se besimi vazhdimisht sulmohej nga fakti i pakëndshëm se e keqja dukej më aktive dhe efektive sesa fuqia e Zotit. Ashtu siç Izraeli besonte se Perëndia ishte përjetësisht mbret dhe gjithnjë luteshin për ardhjen e mbretërisë së tij, kështu që ata besuan në praninë e tij dhe prisnin ardhjen e tij; dhe tempulli ishte bërë simbol i pranisë që ata gëzonin dhe prania më e plotë që prisnin. Një nga profecitë e fundit për të shtuar në kanunin e Shkrimeve premtoi se Zoti që po kërkonin do të vinte papritmas në tempullin e tij dhe se para ardhjes së tij,

Elija do të kthehej në përrurimin e pendimit të madh (Mal. 3,1, 4,5- 6). Prandaj ishte e përshtatshme që kultu i temës i dha asaj kornizën për hapjen e tregimit të Ungjillit, siç bëri edhe për mbylljen e tij.

Të gjithë pasardhësit meshkuj të Aaronit ishin priftërinj, të autorizuar të shërbenin në flijimet e tempullit. Ata ishin të ndarë në njëzet e katër grupe, secili duke shërbyer dy herë në vit për një javë në një kohë. Kishte aq shumë priftërinj në secilin ndarje që detyrat për çdo sakrificë në mëngjes dhe mbrëmje caktoheshin me short. Çdo prift i sinqertë do të gëzohej në mandatin e tij si një privilegj i madh dhe do të priste shortin me një dridhje të parashikimit. Detyra më e lakmuar ishte hyrja në tempull. . . dhe djegjen e temjanit, sepse tymi në rritje ishte simbol i lutjeve të besimtarëve që ngriheshin te Perëndia; dhe, pasi kishte përfaqësuar adhuruesit në afrimin e tyre ndaj Perëndisë, prifti duhej të dilte nga shenjtërorja dhe t’u shqiptonte bekimin e Zotit mbi ta. Asnjë prift nuk është autorizuar të kryejë këtë funksion më shumë se një herë, dhe shumë priftërinj nuk kanë pasur kurrë mundësi. Ishte pra dita më e madhe në jetën e Zakarisë kur, shpirti i tij i mbushur me traditat dhe aspiratat e popullit të tij, hyri në tempull. Megjithatë, edhe gjatë asaj dite, një hije u hodh nga tragjedia e tij personale; sepse ndër hebrenjtë, të mos kesh fëmijë shihej jo vetëm si dhimbje, por si qortim. Lutjet që ai bëri për llogari të xhematit u gërshetuan me një lutje për pikëllimin e tij personal dhe, me fakultetin e tij të perceptimit, kështu u ngritën si nga ngazëllimi ashtu edhe nga pikëllimi, ai mori përvojën fetare i cili i dha një përgjigje të menjëhershme individit dhe aspiratave të tij kombëtare. Ai dhe Elizabeta duhej të kishin një djalë dhe një djalë që do të

ishin një gëzim për të tjerët jashtë vetvetes. Pa e marrë përsipër atë zotimin nazareas (Nr 6,1-5), ai duhej të ishte plotësisht i përkushtuar në shërbimin e Zotit, sepse ai do të ishte lajmi i premtuar i Mesisë dhe do të luante rolin e Elijahut në përgatitjen e një populli për vijnë nga Zoti.

Mesazhi i erdhi përmes engjëllit Gabriel. Është e pashmangshme që përvojat tona fetare do të vishen me veshje të siguruara nga mënyra jonë e zakonshme e të menduarit. Të gjithë ata që kishin një ndjenjë të mprehtë për praninë e Zotit donin të flisnin për të në kuptimin e të parit dhe të dëgjuarit, megjithëse e dinin se vetë Zoti nuk mund të dëgjohet ose të shihet. Në ditët e para, izraelitët kapërcen këtë vështirësi duke folur për praninë e Zotit si “engjëllin” e tij (Zan. 22,11; Dalja 23,20; krh. Isaia 6,39) dhe këtë mënyrë të të folurit i respektueshëm u zhvillua më vonë në një besim se Zoti komunikon me njerëzit përmes një numri të dërguarish, midis të cilëve Gabriel ishte mbi të gjitha engjëlli i zbulësës.

Si shumë të tjerë pas tij, Zacharie e gjeti lajmin e mirë shumë të mirë për besueshmërinë e tij dhe ai tregoi mosbesim duke kërkuar prova. Ai ishte një çifut që nuk kërkonte gjithmonë shenja (11,29; cf. 1 Kor. 1,22), domethënë një siguri që nuk lë vend për dyshime dhe, rastësisht, nuk ka vend për besimin. Kërkimi i pagabueshmërisë është gjithmonë i paligjshëm sepse, siç nënkupton Gabriel këtu, çdo fjalë që na vjen nga Zoti ka referencat e veta, dhe feja e vërtetë konsiston në aftësinë për të njohur dhe për t’iu përgjigjur notës autentike dhe autoritative. Kërkesa e Zakarisë, megjithatë, mori një përgjigje ndëshkuese. Luka duket se kishte një interes të

veçantë për pasojat fizike të ndërgjegjes së shqetësuar (krh. Veprat 5,5; 13,11).

1,26-38 **Biri i Zotit**

Fëmija i Zakarisë dhe Elizabetës u dërgua të përgatiste rrugën për ardhjen e Perëndisë. Por si erdhi Zoti? Përgjigjja e Lukës është se ai erdhi në ardhjen e Birit të tij, se e gjithë jeta dhe shërbesa e Jezusit ishte vizita e premtuar ose e premtuar e Zotit (krh. 1,68; 7,16; 19,44). Por çfarë do të thotë ta quajmë Jezusin Birin e Perëndisë? Në thelb i referohet një marrëdhënie midis njerëzve të parë dhe të dytë të Trinisë. Alsoshtë gjithashtu një titull për Mesinë (2 Sam. 7,4; Ps. 2,7). Sidoqoftë, Jezusi nuk ishte vetëm Biri i Perëndisë me emërim (i shprehur me fjalën “i lindur”), por edhe nga natyra.

Versioni Latin Vulgata i përshëndetjes së Gabrielit për Marinë – “Ju përshëndes Mari, plot hir” – kontribuoi në nderimin drejtuar Marisë nga ndjekësit e saj, me arsyetimin se ajo është në gjendje të shpërndajë të tjerët nga plotësinë e hirit në të cilën ajo ka të drejtën e saj. Greqishtja, megjithatë, nuk e pranon një interpretim të tillë. Maria adresohet thjesht si e favorizuar, përfituesi i një privilegji, përfituesi i zgjedhjes sovrane dhe të pakushtëzuar të Zotit; dhe përgjigjja e tij – “le të ndodhë sipas fjalës suaj” – është përgjigjja e vetme që çdokush mund t’i bëjë saktë dhurimit falas dhe të këndshëm të mirësisë së Zotit, përgjigjes së përulësisë, besimit dhe ‘bindja. Maria ishte e lumtur sepse Zoti e kishte zgjedhur atë të jetë nëna e Mesisë, dhe kjo ishte shpresë e çdo gruaje çifute.

1.39-56 **BEKIMI I FESË**

Ne duhet të jemi të kujdesshëm me bekimin e Marisë. Prirja jonë është që të pajtohemi me Elizabetën dhe ta quajmë Marinë më të bekuarin e grave. Por një grua tjetër që e quajti Mari të bekuar hasi në një qortim nga Jezusi (11,28), që është gjithashtu një qortim për të gjithë sentimentalitetin. Marie nuk ishte e bekuar për shkak të një mirëkuptimi të veçantë që kishte për misionin e djalit të saj; sepse ajo dhe pjesa tjetër e familjes së saj e kuptuan atë aq pak sa Gjoni (2,50; krh. Mark 3,21, 31-35). Bekimi i saj ishte thjesht se, pasi ishte zgjedhur për një shërbim të veçantë dhe kishte një premtim të jashtëzakonshëm, ajo besonte se do të kishte një përmbushje të asaj që i kishte thënë Zoti.

Kënga e Marie quhet *Magnificat*, dhe si *Benediktus* dhe *Nunc Dimittis* që vijojnë marrin emrin e saj nga fjala e parë e versionit të Vulgatës. Të tre janë një mozaik i teksteve të DhV, dhe *Magnificat* bazohet kryesisht në Këngën e Anës në 1 Sam 2, 1-10. Ashtu si në shumë psalme të DhV, psalmisti natyrshëm shkon nga shqetësimet e tij individuale për ato të kombit për të cilin ai është zëdhënësi, kështu që këtu Maria këndon për lartësimin e saj të vogëlsisë në madhësi, si tipike për një rend i ri që duhet të hapet për të gjithë njerëzit e Perëndisë me ardhjen e djalit të tij. Ajo përdor të kaluarën (vv. 51-55; cf. v. 68), jo për të përshkruar kujdesin e kaluar të Zotit për të shtypurit, por sepse Zoti tashmë ka ndërmarrë hapa vendimtarë në dërgimin e premtuar të Birit të tij, dhe ai parashikon si një fitore të arritur rezultatet që do të pasojnë në misionin e tij. Nëse *Magnificat* do të ishte ruajtur si një psalm më vete jashtë kontekstit të tij

aktual, ne mund ta konsideronim atë si manifestin e një revolucioni politik dhe ekonomik. Për shekuj, hebrenjtë kishin jetuar nën okupimin dhe tiraninë e huaj, gjë që nuk lejonte askënd të bëhej i pasur dhe i fuqishëm, përveç bashkëpunëtorëve. “Të varfërit” ishin bërë pothuajse një term teknik për ndjekësit besnikë të Ligjit, të cilët besuan vetëm te Zoti për shpëtimin dhe justifikimin e tyre përfundimtar. Jezusi duhej të merrte këtë shpresë për rrëzimin e fatit njerëzor dhe ta hiqte qafe kufijtë e tij të nacionalizmit dhe drejtësisë personale, në mënyrë që të mund të bëhej baza e një revolucioni më të thellë që hebrenjtë nuk kishin negociuar kurrë; dhe Ungjilli i Lukës më shumë se çdo tjetër bën drejtësi për këtë aspekt të shërbimit të tij.

1.57-80 **LINDJA E GJON PAGËZORIT**

Për hebrenjtë, një emër ishte më shumë se një etiketë: ishte i lidhur ngushtë me karakterin dhe natyrën e veshësit. Kështu, prindërit e devotshëm do të zgjidhnin një emër që shpreh besimin e vet ose shpresat e tyre për fëmijën e tyre. Gjoni është një formë e shkurtuar e Jehohanat, që do të thotë ‘dhuratë e hirshme nga Zoti’, dhe zgjedhja e këtij emri mund të kuptohet si një mirënjohje e mirësisë së Zotit në dhuratën e një biri për prindërit e plakur. Por fqinjët me të drejtë dyshojnë se ka më shumë pas emrit sesa kaq. Largimi i pafytyrë i Elizabetës nga tradita e familjes, e ndjekur nga rimëkëmbja spektakolare e Zakarisë nga humbja e saj në të folur dhe konfirmimi i vendimit të gruas së tij, tregon se të dy aktet, pa koluzion, nën drejtimin hyjnor. Por kur Zoti emëron një njeri, ai gjithashtu përcakton karakterin dhe fatin

e tij (Zan. 17,5, 32,28). Kjo është arsyeja pse na është thënë se frika erdhi nga të gjithë, jo frika që burrat ndiejnë në prani të rrezikut, por frika që ata përjetojnë kur i afrohen të mbinatyrshmes.

Ashtu si Maria, Zakaria flet për shëlbimin e ardhshëm të Izraelit si një fitimtar. *Zoti ... vizitoi ... popullin e tij*. Kjo fjalë është përdorur në DhV për Samsonin që viziton gruan e tij (Jud. 15,1), e Davidit do të shohë se si po bëjnë vëllezërit e tij në kampin e Saulit (1 Sam. 17,18), dhe shpesh të një kapiteni duke inspektuar trupat e tij. Kur përdoret nga Zoti, ajo përfshin ndërhyrje personale për qëllime të ndëshkimit ose shëlbimit. Përdorimi i tij këtu nënkupton që Vetë Zoti ka hyrë në skenë, dhe vargu në vijim tregon se vizita e tij është për të dërguar Jezusin.

Tema e dytë e himnit të Zakarisë është përmbushja. Vepra e re e Perëndisë ndodhi sipas fjalëve të profetëve të tij të shenjtë, premtimeve të bëra etërve, besëlidhjes së bërë me Izraelin në Sinai dhe betimin për Abrahamin. Çdo klauzolë e kësaj proklamate katërfishtë na merr pak më tej në lashtësi, për të na kujtuar se prapa vazhdimësisë së historisë së Izraelit, tani duke arritur kulmin e tij me ardhjen e Mesisë, është plani hyjnor, të cilit Zoti është besnik përjetësisht, përkundër pabesueshmërisë dhe llogaritjes së agjentëve të tij njerëzorë. Ky plan është konceptuar gjithmonë në terma politik: Izraeli duhet të arrijë pavarësinë e sundimit pagan, në mënyrë që t'i bëjë Zotit një adhurim të pastër, pa ndyrësi pagane. Mbretërimi i ardhshëm i paqes duhet të jetë një shpëtim nga të gjithë ata që na urrejnë, pa sugjerime se urrejtja mund të përfshihet në pajtim. Sidoqoftë, himni

përfundon në një shënim më të qartë fetar, sepse shpëtimi kombëtar duhet të marrë formën e faljes së mëkateve të tyre.

65. Ky varg në përgjithësi është marrë si provë se cikli i Lindjes është ruajtur në traditën e Kishave të Judesë.

69. Bri është një metaforë e zakonshme e DhV për forcë, kështu që një bri shpëtimi do të thotë me të vërtetë “një Shpëtimtar i fuqishëm”. Kështu përshkruhet Zoti në Ps 18,2.

78. Teksti i ndjekur nga versioni LIM kishte një të kaluar në rreshtin e dytë të këtij vargu, por e ardhmja ka mbështetje më të mirë për dorëshkrime. Shpëtimi, i cili në v. 68, u përshkrua si fakt që tani përfaqësohet si një premtim që duhet të mbahet ende. Përkthyen fjalë për fjalë gjurmët greke: “lindja e diellit nga lart do të na vizitojë” – një metaforë e cila duket qartë është e vështirë të përfaqësohet për agimin e epokës mesianike. Vështirësia do të zvogëlohej pjesërisht nëse psalmi ishte përpiluar fillimisht në greqisht dhe autori kishte parasysh pasazhet në Septuagintë, ku fjala greke e përdorur këtu për lindjen e diellit (*anatolat*) përdoret si fjala interpretim hebraisht për “Agim” dhe për këtë arsye si një term pothuajse teknik për Mesinë (Jer. 23,5; Zak. 3,8, 6,12). Por nëse dëshirohet kjo referencë, sigurisht që ekziston edhe një shfaqje në kuptimin e përbashkët të fjalës.

80. Shkretëtira, ku Gjoni do të kishte kaluar rininë e tij, ishte shtëpia tradicionale e frymëzimit profetik dhe vendi ku më në fund Gjoni ishte për të bërë fillimet e tij profetike. Në dritën e zbulimeve të fundit në Kumran, është interesante të spekulosh nëse periudha e qëndrimit të Gjonit në shkretëtirë mund të mos ketë kaluar në një nga komunitetet asketike në afërsi të Detit të Vdekur.

LINDJA E JEZUSIT: 2,1-20

v. 1 *Atëherë doli një dekret nga perandori August, sipas të cilit duhej bërë regjistrimi i popullsisë në tokën (e Izraelit).*

Teksti hebraik ka *ha-arets* (toka e Izraelit). Është më pak e mundshme që të gjithë perandoria romake ishte përfshirë, por ka shumë më shumë gjasa që një rregjistrim i provincës së re të jetë bërë me qëllim të taksimit të ardhshëm

v. 2 *Ishte hera e parë që ndodhte një gjë e tillë. Në atë kohë Kuirini ishte guvernator i Sirisë.*

Këtu duhet ndoshta të lexojmë Saturnin në vend të Kuirinit. Ky regjistrim ndodhi në 8 para Krishtit. Tertuliani kishte Saturnin në dorëshkrimin e tij të këtij Ungjilli.

v. 2 ,7 *Ajo lindi djalë, të parëlindurin, e mbështolli me rripa stofë dhe e shtriu në grazhd, sepse nuk kishin gjetur strehë tjetër.*

Njoftimet biblike tregojnë në vjeshtën e vitit si koha më e mundshme e lindjes së Jezusit, bazuar në ngjizjen dhe lindjen e Gjon Pagëzorit.

Meqë Elizabeta (nëna e Gjonit) ishte në muajin e gjashtë të shtatzënisë kur Jezusi u ngjiz (Lk 1, 24-36), mund të përcaktojmë kohën e përafërt të vitit kur Jezusi lindi nëse e dimë kur Gjoni u lind. Ati i Gjonit, Zakaria, ishte një prift që shërbente në tempullin e Jeruzalemit gjatë rrjedhës së Abijahut (Lk 1, 5). Njoftimet historike tregojnë se ky kurs shërbimi i përgjigjet datimit 13-19 qershorit në atë vit (*The Companion Bible*, 1974, Shtojca 179, fq. 200).

Ishte gjatë kësaj kohe shërbimi në tempull që Zakaria mësoi se ai dhe gruaja e tij Elizabeta do të kishin një fëmijë

(Lk 1, 8-13). Pasi e përfundoi shërbimin e tij dhe udhëtoi në shtëpi, Elizabeta u ngjiz (Lk 1, 23-24). Duke supozuar që zgjizja e Gjonit u bë afër fundit të qershorit, duke shtuar nëntë muaj na çon deri në fund të marsit si koha më e mundshme për lindjen e Gjonit. Shtimi i gjashtë muajve të tjerë (dallimi në mes të Gjonit dhe Jezusit) na sjell deri në fund të shtatorit si koha e mundshme e lindjes së Jezusit.

Historia e hollë e Lindjes sipas Lukës është e përbërë nga tre përbërës, profeci, histori dhe simbolikë, të cilat janë aq të ndërthurura sa është e vështirë të ndahen. Ai nuk pretendon me aq shumë fjalë sa nuk është përmbushur asnjë profeci; por, ashtu si profecitë e së Mal. 3,1 – 4,6 dhe Isaisë 7,14 mbështesin mesazhet e Gabrielit për Zakarinë dhe Marinë, kështu që këtu janë shumë fillesa të Mi. 5,2-5 janë të endura në strukturën e tregimit. Kjo profeci tregon se si në qytetin e Betlehemit një nënë që punon do të lindë një princ të prejardhjes antike, i cili do të jetë bariu i kopesë së shpërndarë të Izraelit, duke qëndruar në lavdinë e Zotit dhe duke e shtrirë autoritetin e tij deri në skajet e tokë, me një shpallje të paqes.

Pika në histori që kapi veçanërisht fantazinë e Lukës ishte jo vetëm që Jezusi lindi në Betlehem sipas parashikimit të vjetër, por që ky premtim i Zotit u përmbush për shkak të një shpalljeje të qeverisë romake. Zoti e realizoi qëllimin e tij jo vetëm me hezitimin e Zakarisë, egërsinë e Elizabetës dhe besimin e qetë të Marisë; Edhe Cezari August, si Kiri në ditët e para (Isaia 45,1), ishte bërë udhëheqësi i pavullnetshëm i një shpëtimi që një ditë do të përfshinte tërë perandorinë e tij.

Në dhomën e përbashkët të hanit nuk kishte vend për Shpëtimtarin, ashtu si më vonë Biri i Njeriut nuk kishte më vend të shtronte kokën, Mbreti i hebrenjve nuk kishte fronti por një kryq. Adhuresit e saj të parë, barinjte, të përbuzur nga ortodoksët sepse pushtimi i tyre i bëri ata të lënë pas dore respektimin fetar (Shek., V II, 4; Baba K., vrl, 7, 80a), janë pararendësit e shumëzës së njerëz të përlurur që do ta mposhtnin atë në shërbesën e tij publike. Kori engjëll parashikon gëzimin që rezonon në të gjithë Ungjillin dhe veçanërisht gëzimin në qiell që Jezusi deklaroi të bënte gjatë shpëtimit të deleve të humbura. Dhe çudia me të cilën u përshëndet historia e barinjve na përgatit për çudinë më të thellë dhe më të qëndrueshme.

11. I porsalinduri është shpallur Shpëtimtar, Krisht (Mesia) dhe Zot. Shpëtimtari ishte një titull me tërheqje universale. Hebrenjtë, me një sundim shekullor të huaj pas tyre, përfshirë persekutimin dhe ndërhyrje të tjera delikate në besimin e tyre stërgjyshor, kërkuan një mbret për t'i shpëtuar ata nga shtypja, por edhe nga mëkatet kombëtare për të cilat Zoti i kishte falur ata midis duart e armiqve të tyre. Por edhe feja jo-hebreje ishte një kërkim për shpëtim. Disa e gjetën shpëtuesin e tyre në Isis, i cili u zotua t'i emancipojë ata nga sundimi fatalist i yjeve, të tjerë në Asklepius, shëruesi hyjnor, të tjerët në perandorin e hyjnizuar, të cilët kishin çliruar tërë botën nga kërcënimi i luftës dhe i nevojës dhe kishte krijuar *Pax Romana*. Por këto kulte lanë urinë e vërtetë të njerëzve të pakënaqur dhe Luka e dinte se premtimi i një Shpëtimtari do të kërkonte gjithnjë një provë. Si Mesia, Jezusi do të realizonte shpresat e Izraelit, si Zoti, ai do ta thërriste botën jo-hebraike në bindje dhe besim.

13-14. Ushtria qiellore është një shprehje e cila, në DhV, ndonjëherë përcakton yjet, nganjëherë oborret engjëjsh rreth fronit të mbretit qiellor. Shpesh, të dy kuptimet konvergjojnë, sepse hebrejtë, si gjithë popujt e tjerë të lashtë, besonin se yjet ishin qenie shpirtërore. Sipas Librit të Jobit (38,7), kur Zoti vuri gurthemelin e tokës,... yjet e mëngjesit kënduan së bashku.

Kështu që, i njëjti kor, mbledhet për të festuar krijimin e ri, në të cilin lavdia e plotë e Zotit do të shfaqet me përmbushjen e qëllimit të tij të përjetshëm dhe paqen e vërtetë të njeriut të arritur me vendosjen e mbretërisë së Perëndisë. Premtimi i paqes ose mirëqenies është për njerëzit me të cilët Zoti është i kënaqur – një frazë që mbetet e paqartë deri sa të kapërcehet nga fjalët që Jezusi dëgjoi gjatë pagëzimit të tij (Ju jeni Biri im mirë, i dashur; me ju jam shumë i lumtur – VI) dhe me lutjen e tij të falënderimeve (“Po, baba, sepse i tillë ishte vullneti juaj mirëdashës”).

“Paqja, vullneti i mirë ndaj njerëzve” është leximi i pothuajse të gjitha dorëshkrimeve greke – me përjashtim të më të rëndësishmeve. Shprehja në të vërtetë do të thotë: “Paqja për njerëzit e zgjedhur të Zotit”.

2.21-39 DRITA DHE HIJA

Luka vështirë se mund të ketë pasur një interes të thellë personal për detajet e ceremonisë hebreje, dhe për këtë arsye është e jashtëzakonshme që ai përmend jo më pak se pesë herë (vv. 22, 23, 24, 27, 39) që festimet u kryen sipas

ligjit. Jezusi, duhet ta kuptojmë, u lind në traditat më të rrepta të devotshmërisë hebraike. Por menjëherë u paraqitëm para dy njerëzve me të njëjtën devotshmëri, besnikëria e të cilëve me Ligjin, larg se t'i plotësonte ato me dispozitat e tij, kishte ndezur në to një flakë shprese. Simeoni kërkoi ngushëllimin (d.m.th. shpëtimi) e Izraelit; Ana dhe të tjerë si ajo po kërkonin shpengimin nga Jeruzalemi (d.m.th. nga Izraeli) Devotshmëria e DhV, e kuptuar mirë, prodhoi burra dhe gra që prisnin ardhjen e Shpëtimtarit.

Ngushëllimi i Izraelit është një përshkrim i zakonshëm rabinë, i epokës mesianike, e cila buron nga fjalët e profecive të Isaisë (Isaia 40-55), dhe është nga këto profeci që shumë nga është tërhequr kënga e Simeonit, *Nunc Dimittis*.

Simeoni ishte i sigurt se do të jetonte për ta parë këtë profeci të realizuar dhe, me ardhjen e foshnjës Jezus, ai mund të vdiste në paqe. Sepse është këtu bartësi i shpëtimit të premtuar që do të hapë sytë e jo-hebrenjve në të vërtetën e Perëndisë dhe ose ta udhëheqë Izraelin në lavdinë e fatit të tij kombëtar, ose të jetë prania e lavdishme e Zotit midis tyre .

Deri në atë kohë, Simeoni, ashtu si Maria dhe Zakaria, mund ta kishte imagjinuar lavdinë e ardhshme të Izraelit si çlirimin e armiqve të tij dhe rivendosjen e madhështisë së mbretërimit të Davidit. Por tani, me Mesinë para tij dhe me pikëllimin profetik mbi të, ai pikturon një pamje të errët. Ky Mesia nuk do ta çojë popullin e tij drejt ndonjë triumfi të lehtë ose sipërfaqësor. Ai do të jetë qendra e stuhisë dhe polemikave, e cila do të zbulojë disponimin e fshehtë të shumë zemrave, dhe do të sjellë fatkeqësisht dhimbje shpuese për nënën e tij. Rënia dhe kryengritja e shumë njerëzve në Izrael në përgjithësi është interpretuar si rënia e

disave dhe ngritja e të tjerëve, d.m.th., një proces i vetë-gjykimit në të cilin njerëzit përcaktojnë aktgjykimin mbi jeta nga përgjigjja që ata bëjnë për ardhjen e Mesisë. Por interpretimi i natyrshëm i fjalëve të Simeonit, dhe ai që i përshtatet më së miri historisë së Akteve të Lukës, është se përmes shërbimit të këtij njeriu, Jezusit, numri i madh në Izrael do të bjerë para se të arrijnë lavdinë e premtuar, kalo nëpër luginën e poshtërimin përpara se të ngjitesh në kodrën e Zotit. Sepse në realitet, nuk ishte e vërtetë që ardhja e Jezusit nënkuptonte rënien e disave dhe ngritjen e të tjerëve. Edhe miqtë e tij më të mirë duhej të poshtëroheshin nga dështimi, dhe kjo ishte vetëm sepse ai kishte zgjedhur të ndante poshtërimin e tyre që ata ishin në gjendje të ngriheshin fare. Këtu kemi një tregues të parë të temës së madhe që do të shpaloset në të gjithë Ungjillin dhe më në fund do të ekspozohet nga Jezusi i ringjallur: që Mesia, sepse ai vjen për të udhëhequr Izraelin në lavdinë e tij, duhet të ndjekë me të rrugën e dhimbje.

Ligji i Moisiut parashikonte që tre ceremoni të ndiqeshin gjatë lindjes së një fëmije mashkull (Lev.12; Dal 13,12; Nr 18,16). E para ishte rrethprerja, e cila u bë në ditën e tetë të lindjes dhe në përgjithësi ishte rasti për të dhënë emrin e fëmijës (Jezusi është ekuivalenti grek i Joshua Hebraisht që do të thotë “Zoti shpëton”). Atëherë, në rastin e të lindurit të parë, u bë rimi i shëlbimit me pagimin e një oferte prej pesë siklash; kjo mund të bëhet në çdo kohë pas muajit të parë. Më në fund, pas dyzet ditësh, u bë pastrimi i nënës, e cila deri atëherë ishte konsideruar e papastër dhe për këtë arsye ishte skualifikuar nga çdo formë e adhurimit publik. Pastrimi përfshinte flijimin e një qengji, një turtulli ose një

pëllumbi të ri, por të varfërit u lejuan të zëvendësonin një pëllumb të dytë ose një pëllumb për qengjin; dhe Jozefi dhe Maria bënë ofertën e një njeriu të varfër.

37 Teksti grek është i paqartë nëse duhet të marrim tetëdhjetë e katër vjet si gjatësia e jetës së Anës apo e veja e saj.

2.40-52 **DJALI NË RITJE**

Zërat profetikë kanë thënë mesazhet e tyre të shpresës dhe të predikimit mbi foshnjën Jezus, por ai vetë nuk e ka kuptuar ende atë që Zoti ka në ruajtje për të. Në ditët e pjekurisë së tij, ai duhej të shfaqte aftësi të shquara mendore dhe shpirtërore, por ata iu afruan gradualisht, përmes procesit normal të zhvillimit, nën ndikimin e shtëpisë, shkollës dhe sinagogës. Mësimi i tij na zbulon një frymë thellësisht mirënjohëse për natyrën, Shkrimet dhe jetën e përbashkët të njerëzve të zakonshëm; dhe të tre duhet të kenë pasur një ndikim tek ai gjatë viteve të tij formuese. Kudo që shikonte, ai pa atë që i foli Perëndisë dhe kuptimi i tij në rritje i Zotit u shfaq në një personalitet të këndshëm dhe tërheqës.

Për të ilustruar tridhjetë vitet e rritjes që çuan në kulmin e pagëzimit të tij, Luka regjistron vetëm një incident. Në moshën dymbëdhjetë vjeç, një djalë hebre u bë një mitzvah, bir i ligjit, i aftë të pranonte për vete përgjegjësitë dhe detyrimet ndaj të cilave prindërit e tij ishin angazhuar me ritin e rrethprerjes. Për Jezusin, kjo rast u festua me një vizitë familjare në Jeruzalem për Pashkën. Në fund të festivalit shtatëditor, prindërit e tij u kthyen në shtëpi me një karvan të

pelegrinëve të tjerë Galileas, duke mos kuptuar se Jezusi kishte mbetur prapa. Kjo tregon që ata ishin të shqetësuar për kujdesin e fëmijëve të tjerë të vegjël. Qyteti i madh kishte hedhur magjinë e tij, dhe ai po shfrytëzonte mundësitë e tij për të mësuar nga rabitë në oborret e tempullit, aq të gdhendur në botën e re emocionuese të aventurës intelektuale, saqë ai ishte i pavëmendshëm ndaj tmerrit që shkaktoi. . Në një qortim të vogël të Marisë, ai u përgjigj me fjalë të një rëndësie të thellë për të kuptuarit tonë të karrierës së tij të mëvonshme. Prindërit e tij duhet të kishin ditur ku ta kërkonin – në shtëpinë e Atit të tij. Ky përshkrim i tempullit do të thotë që doktrina e atësisë hyjnore, e gjatë një parim i besimit të Izraelit, ishte bërë për të një përvojë personale intime. Përveç që u bë bar mitzvah, ai ishte bërë i vetëdijshëm për të qenë Biri i Zotit dhe tani duhej të jetonte jetën e tij jo vetëm nën ligj, por nën autoritetin më të lartë të ndërgjegjes së tij të ngathët. Ungjilli i Lukës është më shumë se tregimi i asaj që bëri dhe mësoi Jezusi: është gjithashtu historia e asaj që jetoi Jezusi. Ai ishte, siç thotë Letra drejtuar Hebrejve, “pionieri i shpëtimit tonë”, duke u hapur rrugën të tjerëve. Ishte vokacioni i tij për të eksploruar sa më shumë që të ishte e mundur se çfarë do të thotë ta quash Zotin “Atë”.

48. Gjatë historisë së lindjes dhe fëmijërisë së hershme, Jozefi quhet sistematikisht babai i Jezusit. Përgjigjja e Jezusit ndaj nënës së tij përsërit fjalën, por nuk duhet të konsiderohet si përgënjeshtim i babait të tij tokësor.

3.1-6 NJË KAPITULL I RI NË HISTORINË BOTËRORE

Ungjilli që do të shpallë Luka është një ungjill i shpëtimit botëror. Por ai shkruan për romakët e shkolluar dhe e di se sa e vështirë duhet të jetë për ta të besojnë se e vërteta përfundimtare për fatin e njeriut duhet të gjendet në një anëtar të një race të përbuzur, i cili u ekzekutua me një akuzë penale për të porositur e një guvernatori romak në një provincë periferike të perandorisë. Disi, ai duhet të gjejë një mënyrë për të kapërcyer këtë hendikep fillestar, dhe ai fillon tregimin e tij kryesor me guxim duke thënë se ngjarjet që ai do të tregojë janë pjesë e historisë së botës. Si Pali përpara Festit, ai dëshironte t’u thoshte lexuesve të tij: “Nuk u bë në qoshe” (Vap 26,26). Nga rruga, ai na dha një nga informacionet e rralla kronologjike nga DhR (shih më poshtë).

Duke e bërë Gjonin fillimin e Ungjillit të tij, Luka është në marrëveshje me predikimin e hershëm të apostujve (Vap 10,37), me Q dhe me Markun.

Gjoni e zë këtë pozicion pjesërisht sepse ne duhet ta njohim atë për të kuptuar pagëzimin e Jezusit, por më veçanërisht sepse Ungjilli nuk është një biografi e Jezusit por histori e një akti të Zotit në të cilin Gjoni ka rolin e vet për të luajtur. Fjala e Zotit i erdhi, ashtu siç u kishte ardhur profetëve të tjerë, dhe kjo fjalë duhet kuptuar si më shumë se një mesazh nga qielli; është fuqia aktive e Zotit që del prej tij për të marrë rezultate në botë – ‘Ai foli dhe u bë Ps 33.9; shih Es. 55,11). Profetët besuan se kur fjala e Zotit u erdhi atyre, kjo do të thoshte se Zoti do të vepronte dhe u jepte

atyre vetëbesim (Amos 3.7). Ai ishte mbret dhe ata ishin shërbyes, kështu që kur foli përmes tyre qëllimi i tij ishte që të çlirohej nga bota. Kjo ishte veçanërisht e vërtetë për Akte Simbolike, në të cilat ata mishëruan mesazhin e Zotit. Kur Jeremiah theu shtambën e tij në luginën e Hinnom-it (Jer. 1.9), Ai mund të thoshte: “Këtu është Jeruzalemi! Sepse, përmes tij Zoti shqiptoi dënimin e tij dhe qyteti ishte gjithashtu në rrënoja. Zoti e mban gjithnjë fjalën e tij. Pagëzimi i Gjonit ishte një veprim simbolik i këtij lloji profetik, qëllimi i të cilit ishte t’u transmetonte njerëzve jo vetëm ato që Zoti u thoshte atyre, por ato që ai tashmë po fillonte të bënte me dhe për ta.

Ekziston një arsye e mirë për të besuar se pagëzimi tashmë ishte përdorur nga hebrenjtë si pjesë e ceremonisë me të cilën u përfshi një prozelenë në Izrael, dhe që simbolizonte pastrimin e papastërtisë së saj jo-hebreje. Por Gjoni i dha pagëzimit një kuptim të ri dhe një urgjencë të re. Kur themi se ai predikoi pagëzimin, nuk duhet të kuptojmë se ai dha predikime në këtë temë; përkundrazi ai shpalli një pagëzim, ashtu si një mbret pas hyrjes së tij mund të shpallte një amnisti. Sepse Zoti ishte gati të krijonte mbretërinë e tij dhe e kishte dërguar Gjonin për t’u përgatitur për ardhjen e tij. Ai madje u kërkoi hebrenjve që t’i nënshtroheshin pagëzimit të tij si një rrëfim se me ndyrësinë e mëkatit ata kishin humbur të drejtën e tyre për t’u thirrur populli i Perëndisë; sepse pagëzimi i tij ishte shenja profetike që siguroi në të faljen e Zotit ndaj ndëshkuesve dhe përfshirjen e tyre në Izraelin e ri. Pagëzimi ishte, në të vërtetë, skena e parë në dramën hyjnore të shëlbimit.

Në mënyrë karakteristike, Luka gjithashtu na jep, në një citim nga DhV, një paraqitje e shkurtër e asaj që do të jetë skena përfundimtare. Të gjithë ungjillistët e identifikojnë Gjonin me zërin që qan në shkretëtirë, por vetëm Luka plotëson citimin me fjalë që për të ishin një parashikim i misionit botëror të Kishës: e gjithë mishi do të shohë shpëtimin e Perëndisë.

2. Data e Lukës është interpretuar në tre mënyra të ndryshme.

(1) Romakët llogaritën sundimin e një perandori që nga dita e pranimit të tij. Augustus vdiq më 19 gusht 14 pas Krishtit, kështu që, sipas llogaritjes normale romake, viti i pesëmbëdhjetë i Tiberius do të zhvillohej nga 19 gusht, 28 deri në 18 gusht 29. por kjo lë shumë pak kohë midis pagëzimit të Jezusit dhe data e mundshme e kryqëzimit (7 prill, 30 prill).

(2) Auguste e bëri Tiberius bashkë-perandor në vitin 11 pas Krishtit dhe, nëse llogarisim mbretërimin e tij prej andej, viti i pesëmbëdhjetë do të ishte 25-26 vjeç. Por asgjë në monedhë nuk dëshmon se Tiberius kurrë nuk e datë e mbretëroi në këtë mënyrë.

(3) Mbetet sistemi i llogaritjes çifute, i përdorur sigurisht nga historiani Josephus (i cili gjithashtu shkroi për romakët) dhe ndoshta këtu nga Luka. Një seri reformash kalendarike i kishin lënë hebrenjtë dy vite të reja (ashtu si në Angli, viti kalendarik dhe viti fiskal filluan në periudha të ndryshme). Viti kishtar, i përdorur për festat dhe mbretërimin e mbretërve hebrenj, filloi më 1 Nisan (i cili ra në Mars ose Prill); dhe viti kalendarik, i përdorur për punët laike, përfshirë mbretërimin e mbretërve të huaj, filloi gjashtë muaj më vonë në 1 Tishri (shih Roš Hašana 1.1). Mbretërimet u

Ilogaritën nga viti i ri i paraprirë anëtarësimit, kështu që nga ky sistem, Tiberius filloi vitin e tij të pesëmbëdhjetë në 1 Tishri 27 pas Krishtit.

1-2. Kur Herodi i Madh vdiq në 4 para Krishtit. Pas Krishtit, mbretëria e tij u nda midis tre djemve të tij, Arclaos, Antipas dhe Philippe. Në vitin 6 pas Krishtit, Arkhelaus u pushua nga puna për keqmenaxhim dhe, që nga ajo kohë, Judea administrohej nga prokurorët romakë, përfshirë edhe Pontius Pilate (26-36 pas Krishtit)) Antipasi, Herodi i Ungjijve, sundoi Galilesë dhe Pereusin deri në 39 pas Krishtit, kur u rrëzua nga Kaligula. Filipi sundoi territorin në veri dhe në lindje të Detit të Galilesë deri në vdekjen e tij në 34 pas Krishtit. Asgjë nuk dihet për Lysanias, përveç se emri i tij figuron në një mbishkrim nga kjo periudhë. Me fjalë të rrepta, kishte vetëm një kryepriфт, por romakët shpesh kishin hedhur një të tillë dhe kishin emëruar një tjetër. Annës (6-15 vjeç) e kishin pasur sukses disa anëtarë të familjes së tij, duke përfshirë dhëndrin e tij, Kaiaphas (18-36 pas Krishtit), por prapëseprapë kishte shumë nga autoriteti i tij i mëparshëm.

3.7-20 **THIRRJA PËR PENDIM**

Luka, në retrospektivë, mund ta shohë Gjonin si pararojë të shpëtimit global, por vizioni i tij për të ardhmen ishte një gjykim global dhe i afërt. Ai pa që prerësi i drurit ishte gati për të ngritur sëpatën për goditjen e parë, bujku me një lopatë fituese në dorë duke ecur drejt katit të lëmit. Një burrë më i fuqishëm se sa nga ai, në shërbimin e të cilit punët më të nënshtruara të shtëpisë do të ishin një privilegj për të.

Gjoni ishte një njeri i rreptë me një fe me seriozitet të lartë moral dhe ai mund ta konceptonte madhësinë vetëm për sa i përket ashpërsisë që tejkalonte të vetat. Kriza e ardhshme do të shihte kthimin e fuqishëm të gabimeve të vjetra, zgjidhjen e llogarive mbi bazën e një drejtësie të rreptë. Përballë një perspektive të tillë, hebrenjtë nuk duhet të kërkojnë trajtim preferencial për shkak të prejardhjes së tyre. Pemët nuk gjykohen në rrënjët e tyre, por në frytet e tyre. Me një lojë me fjalë, e cila duket se ka qenë një shoqëruese normale e frymëzuar nga profetët (Am 8, 1-2; Jer. 1,11-12), Gjoni deklaroi se Zoti është i aftë që gurët e shkretëtirës (aram. Abnayya) të ngrihen fëmijë (aram. benayya) te Abraham. Pas arrogancës së tyre racore dhe fetare, besimit të tyre të mjaftueshëm në vazhdimësinë historike të traditës, ekzistonte supozimi i gabueshëm se një njeri mund të kënaqte Zotin duke ofruar bindjen e etërve të tij. E vetmja rrugëdalje nga zemërimi që do të vinte ishte pagëzimi i Gjunit, dhe madje kjo ishte e efektshme vetëm për ata që vërtetuan sinqeritetin e pendimit të tyre përmes një reforme të vërtetë. Të gjithë të tjerët ishin thjesht gjarpërinj, duke nxituar nga një zjarr paniku.

Udhëheqësit fetarë e injoruan Gjonin (7,30), por për të tjerët, përfshirë edhe më shumë të pamundur, predikimi i tij kishte një magjepsje të madhe. Për secilën klasë, ai shpjegoi me fjalë të thjeshta kuptimin e pendimit. Për njerëzit e thjeshtë dhe egoist, të verbër për nevojat e të tjerëve për shkak të shqetësimit të tyre për sigurinë, për mbledhësit e taksave, tregtia e të cilëve ishte një formë e zhvatjes së autorizuar, për ushtarët e mësuar të mbushnin xhepat e tyre me frikësime dhe shantazhe, ai dha të njëjtin urdhër: hiqni dorë nga mëkati juaj i jashtëzakonshëm. Kur e krahasojmë

një mësim të tillë me thellësinë e mësimimit të Jezusit, mund të shohim se urgjenca pasionante e Gjonit nuk është përputhur me një analizë depërtuese të problemit moral të njeriut.

“Këtu në këtë tokë të përulur,

Më mëso të pendohem; sepse është po aq e mirë

Si ju vulosët faljen time me gjakun tuaj. “

Kishte thellësi që Gjoni, përkundër gjithë shtatit të tij heroik, nuk ishte i kualifikuar të eksploronte.

Të paktën Jean ishte në dijeni të kufijve të tij. Detyra e tij ishte të krijonte një valë të madhe të pritjes mesianike, e më pas të krijonte hapësirë për Mesinë. Pagëzimi i tij me ujë ishte vetëm një prelud i një pagëzimi tjetër. Megjithatë, dikush mund të pyes veten nëse Gjoni e konsideroi këtë pagëzim tjetër si një premtim ose një kërcënim. Sipas Markut, pagëzimi që do të vinte ishte të bëhej me Frymën e Shenjtë; dhe, nëse kjo do të ishte në mendje, Gjoni, ai i bëri jehonë profecisë së lashtë që Zoti, për njerëzit e Tij të rivendosur, do t’i jepte dhuratën e Shpirtit (Ez 36,27; Is. 44,3; Joel 2,28). Sipas Q, burimi Luka vijon këtu, pagëzimi duhej të bëhej me Frymën e Shenjtë dhe me zjarr; dhe kjo mund të konsiderohet ose si një hendiadys - “me flakën e shenjtë të Shpirtit” - ose si një përshkrim të një pagëzimi të dyfishtë, të dhuratës së hirit për të penduarit dhe ashpërsitë e ndëshkimit për të pabindurit. Një mundësi e tretë është që ajo që parashikoi me të vërtetë Gjoni ishte një pagëzim zjarri (d.m.th. një gjykim), dhe që versionet e dhëna nga Markun dhe Q janë rezultat i një interpretimi të ri nga ana e Kishës së Krishterë për të drita e përvojës së apostujve në Rrëshajët, kur pamë se Fryma po zbret në gjuhë flake. Teoria përshtatet mirë me theksin e përsëritur të Gjonit në gjykimin

e zjarrtë dhe faktin që dymbëdhjetë prej dishepujve të tij menduan se nuk kishin dëgjuar kurrë për Shpirtin e Shenjtë (Vap 19.2); dhe një parashikim i tillë duket të pasqyrohet në një thënie të Jezusit në të cilën vdekja e tij përshkruhet si një zjarr që ai u dërgua në dritë dhe një pagëzim që ai duhet t'i nënshtrohej (12.49-50). Izraeli duhet të zgjedhë midis pagëzimit (përfshirja në Izraelin e vërtetë të atyre të shpëtuar nga bashkësia mesianike) dhe zjarri i gjykimit.

Edhe nëse kjo pikëpamje e tretë është adoptuar, megjithatë, nuk duhet të mendohet se Gjoni ishte një profet i errësirës pa lehtësim. Do të ishte më pak sesa drejtësia të metafora e saj e fitimit. Metoda e vjetër e fitimit ishte hedhja lopata me grurë të përzier dhe byk në ajër, në mënyrë që era të mund të merrte kashtë, ndërsa kokrra binte në lëmë. Qëllimi kryesor i verëtarit nuk ishte të hidhte bykën, por të grumbullonte grurë në papafingo e tij. Në të njëjtën mënyrë, Mesia do të vinte për të mbledhur Izraelin e ri mbi të cilin do të mbretërohej si mbret, dhe për këtë arsye Luka mund të përshkruajë edhe përfundimet e Gjonit si predikim të lajmit të mirë.

Censori i singertë i moralit publik duhet të presë të bëjë armiq të fuqishëm. Herod Antipas, gjatë një vizite në Romë, kishte takuar Herodianin, gruan e gjysmë vëllait të saj Herodit, i cili ishte mbajtur atje peng, dhe e kishte bindur burrin e saj detyrues që të ndahej nga ajo, në mënyrë që ajo të ishte e lirë të martohen. Ai vetë ishte martuar tashmë me vajzën e mbretit të Nabatea, dhe divorci i tij më vonë do ta përfshijë atë në luftë me babanë e tij. Në lidhje me këtë temë, si për të gjithë të tjerët, Jean shprehu mendimin e tij dhe për këtë arsye e gjeti veten të burgosur në kështjellën e

Machaerus në lindje të Detit të Vdekur. Josifi na tregon se Herodi gjithashtu ishte i alarmuar nga ndikimi në rritje i Gjonit midis njerëzve (*Antikitetet*, XVIII, 5.1).

19-20. Luka tregon historinë e burgosjes së Gjonit këtu, jo sepse ndodhi në atë kohë (krh. Mk 6-9), por sepse i pëlqente të mbaronte një histori para se të lëvizte tek tjetri. Në të njëjtën mënyrë, pasi nxori profecinë e Agabit mbi urinë, ai menjëherë rrëfen se si, disa vjet më vonë, nën mbretërimin e Klaudisë, profecia u përmbush (Vap 11, 27-30). Nuk ka asnjë pyetje këtu për Lukën që ndryshon qëllimisht rendin e ngjarjeve për Markun.

3.21-38 **HYRJE NË SHËRBIM TË SHËRBËTORIT TË ZOTIT**

Gjoni ishte një burrë i shkëlqyeshëm. Por kontributi i tij më i madh në mbretërinë e Perëndisë ishte ai për të cilin ai vetë ishte plotësisht i pavëmendshëm: ai ngacmoi të hapte flakën ndaj zjarreve të fshehura në shpirtin e Jezusit të Nazaretit. Historitë e pagëzimit dhe tundimet duhet t'u ishin thënë dishepujve nga vetë Jezusi. Zgjuarsia e devotshme e Kishës së hershme nuk mund t'i kishte krijuar këto histori më shumë sesa shëmbëlltyrat e Samaritanit të mirë dhe të birit plangprishës. Në këtë temë, Luka ka dy komente përkatëse editoriale. Jezusi u lut: lotimi i qiellit, zbritja e pëllumbit, zëri, të gjitha janë pjesë e një përvoje fetare që i përkiste jetës së Jezusit në biseda private me Zotin. Por Shpirti zbriti në formë trupore, domethënë jo në

halucinacion ose fantazi, por në realitet, shpirtëror dhe privat, por megjithatë objektiv.

Jezusi u pagëzua gjithashtu. Pse? Të pagëzohesh ishte të kërkosh falje nga Zoti, dhe kjo është dëshmia e DhR të njëtrajtshtëm që Jezusi nuk kishte mëkat të rrëfente (Vap 3,14; 2 Kor. 5,31; 1 Pjt 1,1-9; Hebr 7,26; Gjoni 8,46). Nuk ka asgjë në mësimet e tij për të sugjeruar se ai përjetoi ndonjëherë tjetërsimin nga Zoti që është pasoja më fatale e mëkatit. Sidoqoftë, sulmet e tij të ashpra mbi një formalizëm bosh na ndalojnë të besojmë se ai do të pësonte një pagëzim, përveç nëse ceremonia kishte për të, si për të tjerët, një kuptim të thellë. Historia e pagëzimit të tij, aq e shkurtër sa është, na jep përgjigjen e Jezusit për këtë pyetje.

v. 22 *Shpirti i Zotit zbriti tek ai si pëllumb në mënyrë të dukshme. Nga qielli erdhi një zë: «Ti je Biri im, i dashuri im, i zgjedhuri im.»*

Ky është Kombinim i dy rreshtave: Ps 2,7 (Mesia, Mbreti botëror) + Isaia 42,1 (Shërbëtori i Zotit)

Zëri nga qielli i foli Jezusit në një citim të përbërë nga Shkrimet (Ps. 27; Is. 42.1). Psalmi 2 shpall mbretin e vajosur, i cili do të sundojë kombet me një shufër hekuri. Isaia 42, 1-6 është i pari në një seri profecish në lidhje me Shërbëtorin e Zotit, i cili u zgjodh për të sjellë fenë e vërtetë për jo-hebrenjtë dhe të cilët, për të përmbushur këtë mision, duhet të pësojnë indinjatë, refuzim dhe të vdekur. Kështu, fjalët që ai dëgjoi duhet të kishin kuptuar për Jezusin se ai ishte caktuar për këto dy funksione, të vajosura ... me Shpirtin e Shenjtë dhe me fuqi (Vap 10,37; krh. Luka 4,18), të dërguara për të vendosur mbretërimin e Zotit, jo me skeptrin e hekurt, por me shërbim të durueshëm dhe

harrues. Duke kujtuar historinë e Lukës mbi foshnjën Jezus, ne nuk mund të supozojmë se e gjithë kjo tani iu duk atij si një zbulim i ri dhe befasues, se deri në atë moment nuk i kishte ndodhur kurrë që atij kishte zgjedhur për një profesion të veçantë. Përvoja e pagëzimit përfaqësoi fundin e një zhvillimi të gjatë, për të thelluar vlerësimin e atësisë hyjnore dhe të vetë përgjegjësisë së tij personale, për të kuptuar më mirë misionin e tij dhe nevojat e botës, për të medituuar për kuptimin e Shkrimeve dhe zbatimin e tyre në vetvete.

Kështu që Jezusi shkoi të pagëzohej, jo për arsye private, por si një njeri me një thirrje publike. Gjoni e kishte thirrur tërë Izraelin të pendohej, edhe unë dhe me Izraelin Jezus duhet të shkojmë. Ai jetoi në mes të një populli me buzë të papastra dhe nuk mund të merrte pjesë me të. Përkundrazi, duhet të identifikohet plotësisht me ta në lëvizjen e tyre drejt Zotit. Nëse ai do t'i çonte ata në mbretërinë e Perëndisë, ai vetë duhet të hynte në të përmes derës së vetme të hapur për ta. Ai duhet të jetë përfaqësuesi i tyre përpara se të mund të jetë mbreti i tyre. Ai duhet të llogaritet me shkelësit para se të shohë frytet e veprës së shpirtit të tij (Is. 53,11-12). Fjalët e qiells ishin më shumë sesa një emërim hyjnor: ato ishin miratimi hyjnor i rrjedhës në të cilën Jezusi premtoi të pranonte pagëzimin. Atij që kishte zgjedhur të identifikohet me njerëzit e tij në nevojat dhe pritjet e tyre, zëri ratifikues deklaroi: “Po! Kjo do të thotë të jesh Biri im, të jesh i vajosuri im, të jesh shërbëtori im. Pagëzimi i Jezusit shënon fillimin e shërbimit të tij për Shërbëtorin që Vuan, i cili duhej të mbaronte te kryqi, ku ai deklaroi se misioni i tij ishte realizuar.

Në këtë pikë, Luka bashkëngjit një gjenealogji të Jezusit, me anë të së cilit ai jep një koment katërfish për historinë e pagëzimit. Kjo tregon se Jezusi, i shpallur bir i Zotit, nuk është një dembel i mitologjisë pagane, por një njeri i vërtetë me një pemë familjare. Ai justifikon pohimet mesianike të Jezusit duke dhënë prova për prejardhjen e tij Davidike (krh. Rom. 1.3; Mk 10.48; Veprat 2.10). Duke gjurmuar origjinën e tij Ademit, ajo u kujton lexuesve të saj se Jezusi ishte i lidhur jo vetëm me Izraelin, por edhe me njerëzimin, dhe se misioni i tij ishte në fund të fundit me tërë njerëzimin. Duke e quajtur Adamin Birin e Perëndisë, ai vendosi një lidhje midis pagëzimit dhe qëllimit të Zotit në krijimin. Njeriu u ngjiz për këtë marrëdhënie të ngushtë dhe të ngushtë me Perëndinë, e cila u ilustrua në Jezusin dhe të cilën Jezusi do ta ndante me ata që u bënë dishepujt e tij.

22. Në Kodeks Bezae dhe disa dorëshkrime të lashta latine, fjalët e zërit qiellor janë asimiluar në tekstin e Ps. 27 (sot ju kam lindur; (d.m.th. ju kam quajtur Mesia). Ky lexim mbështetet nga një numër i etërve të Kishës, por pesha kryesore e provës së shkruar me dorë është në favor të tekstit të pranuar zakonisht.

4.1-13 **TUNDIMI I SHËRBETORIT**

Kjo nuk do të thotë se pjesë të traditës speciale të Lukës mund të mos kenë arritur tek ai me shkrim. Gjenealogjia e Jezusit është një shembull. Emrat nga Adami në Abraham janë marrë nga Septuaginta. Në veçanti, emri Kainan shfaqet tre herë në versionin Septuagint (Gn. 10.24; 11.12; 1 Kron. 1-18), por jo në vargjet përkatëse të tekstit hebraik. Emrat e

Abrahamit tek Jozefi vijnë nga një burim i pavarur i Septuagintit, tekstit Masoretik (Hebraisht) dhe gjenealogjisë së Ungjillit të Mateut. Në mes të kësaj liste janë tre emrat “Joanan, biri i Rhes-a, biri i Zorobabel”. Por Joanan është vetëm një formë tjetër e emrit Hananiah, dhe Hananiah ishte bir i Zorobabel; kurrë nuk ka qenë një person i tillë si Rhes-a (1 Kron. 3.19). Rhes-a është fjala aramaike për princin ose shefin (hebr. Ha-Roš), dhe në listën origjinale, ajo duhet të ishte shtuar si një titull në emrin e Zorobabel, i vetmi njeri që mund të ishte përcaktuar ashtu pas 586 para Krishtit. Gabimi që zbriti në listën e Lukës mund të ndodhte vetëm nëse lista origjinale do të ishte përpiluar në rend të kundërt – “Zorobabel princi i lindi Joanan”. E gjithë kjo çon në përfundimin se Luka po përdorte një dokument, të përpiluar fillimisht në gjuhën aramaike, i cili gjurmon prejardhjen e Jezusit nga Davidi në Abraham, dhe se ai vetë e përfundoi listën duke gjurmuar zbritjen përtej d ‘Abrahamit te Adami.

Joshjet e Jezusit janë rezultat i pagëzimit të tij. I vetëdijshëm për një profesion unik dhe i pajisur me fuqi të jashtëzakonshme, ai duhet të lërë mënjanë të gjitha interpretimet e padenjë për përvojën e tij të fundit. Ai dëgjoji një zë të thoshte: “Ti je djali im”; tani ai dëgjon një zë tjetër: “Nëse ju jeni Biri i Perëndisë. Dhe ai duhet të vendosë nëse vjen apo jo nga i njëjti burim. Tre herë ai vendos që zëri që e shtyn të veprojë është ai i djallit.

Ekzistojnë të paktën pesë nga këto të vërteta që ruhen nga besimi në një djall.

(1) E keqja është e vërtetë dhe e fuqishme. Nuk është vetëm shuma totale e veprimeve të këqija individuale, por një fuqi që kap jetën dhe shoqërinë njerëzore.

(2) E keqja është personale. Dallimi midis së mirës dhe së keqes mund të lindë vetëm kur ka një zgjedhje të lirë për t'i bindur Zotit ose për të rebeluar kundër tij.

(3) E keqja është shtrembëruar mirë. Në një botë që Zoti e krijoi të mirë, e keqja ekziston vetëm duke mashtruar dhuratat e mira të Zotit. Vetë djalli është një engjell i rënë.

(4) E keqja gjithashtu maskohet. Djalli është “shpifësi” që mashtron njerëzit duke u thënë atyre gënjeshtër për Zotin.

(5) E keqja është armiku. Sociologu i karrocave mund të na thotë se disa lloje të mjerueshme të sjelljes njerëzore janë “normale” sepse ato ndodhin rregullisht në anketat e tij statistikore; por ata që i duan njerëzit në fjalë e dinë më mirë.

Por a mund të jetë vërtet një njeri i mirë i ekspozuar tundimit si pjesa tjetër e nesh? Njeriu që kthehet në derën e tij të kopshtit nuk di asgjë për forcën e gomës në krahasim me njeriun që lufton për të arritur në destinacionin e tij; dhe ai që destinacioni i të cilit është në majë të maleve di më shumë se të tjerët. Edhe kështu, njeriu i mirë që i reziston tundimit e di më shumë për fuqinë e tij sesa njeriu i dobët që i nënshtrohet paraqitjes së tij të parë; dhe shenjtori e di mbi të gjitha. Nuk ka gjasa që Jezusi të ketë ndjerë ndonjëherë tundimin për të bërë gjëra që zakonisht konsiderohen imorale ose antitociale. Por kjo nuk do të thotë që tundimet e tij ishin më së paku të vërteta ose më të fuqishmet. E gjithë tundimi është të bëjmë atë që është tërheqëse, dhe tundimi më i fortë dhe më i fortë është të bësh atë që duket se është e mirë. Fuqia e një tundimi është në përpjesëtim me tërheqjen e qëllimit. Një njeri me shpirt të zjarrtë dhe të përkushtuar, me ndjenjën e thirrur për të çliruar të shtypurit dhe për të vendosur mbretërimin e drejtësisë dhe paqes, do të ishte i hapur për

tre lloje tundimesh: të lërë uzurpimin e mirë vendin e më të mirëve, të kërkojë skajet e Perëndia do të thotë i huaj për karakterin e Zotit dhe për të detyruar dorën e Zotit duke ndërmarrë sukses të shkurtër. Dhe këto janë tre tundimet e Jezusit.

Jezusi ishte i uritur: me përvojë, ai zbuloi se çfarë mund t'i bëjë urisë një njeriu, duke e detyruar vëmendjen e tij gjithmonë për nevojën e menjëhershme dhe materiale dhe duke i shqetësuar shqisat e tij për të gjitha pretendimet më të larta të jetës; dhe ai mësoi simpatinë me turmat që jetuan në kushte intime me urinë. Por a nuk i siguroi Zoti fëmijët e tij? A nuk ishte vullneti i tij për t'i ushqyer ata? A nuk do të ishte e përshtatshme që Mesia të frenohej falas me dhembshurinë e tij dhe t'i përkushtohej përmbushjes së kësaj nevoje më të kërkuar njerëzore? Mesia duhej të jepte bukë nga qielli, siç bëri Moisiu shumë kohë më parë (Gjn. 6.30); dhe për një komb të mësuar me privimin, imazhi më i popullarizuar i epokës mesianike ishte një banquet i madh (Is. 25.6-8). Është mirë të ushqesh të uriturit, por për Mesinë, si për të tjerët, e mira mund të jetë armiku i më të mirëve. T'i japësh përparësi nevojave fizike të njeriut është ta heqësh dinjitetin e tij dhe ta bësh atë me kafshët që zhduken.

Pastaj, në një vizion ekstatik dhe imagjinar, Jezusi është marrë në ajër për të parë mbretëritë e botës që Perëndia i ka dhënë si trashëgimi, që shtrihen nën të (Ps 2.8). Ata janë de jure, por si do të bëhen në të vërtetë? Mbi këtë territor mbretëron Cezari perandorak. Farë nuk mund të kuptonte Jezusi nëse ai ishte në fronin e Cezarit? Cila do të ishte detyra e tij e misionit botëror! Në mesin e hebrenjve kishte një parti të njohur si Zealotët që prisnin Mesinë të ishte një

pushtues që do t'i drejtonte ata në një luftë çlirimi, dhe kishte shkrime që aprovuan sipas pikëpamjes së tyre (Ps 2.9; Za. 12.7-9). A ishin ata burra praktikë, realistë që do të arrinin rezultate ndërsa vizionari ende ëndërronte ëndrrat e tij? Është mirë të jesh realist, por realiteti më i madh është Zoti, dhe realizmi i vërtetë është të besosh se vetëm qëllimi i Zotit ia vlen ta kërkoksh dhe se vetëm metodat e Zotit mund ta arrijnë atë. Djalli pretendon se e gjithë fuqia në botë i është dhënë atij, dhe Jezusi nuk e kundërshton pretendimin e tij se është në gjendje t'i jepte kujtdo që dëshiron; por ai nuk mund ta marrë këtë fuqi në duart e djallit. Ai erdhi në emër të Zotit për ta rrëmbyer nga rojet e djallit (shih 11.14-3). Shtigjet e kësaj bote nuk çojnë në mbretërinë e Zotit, dhe të vendosësh besimin e dikujt në mençurinë ose autoritetin e botës është të adhurosh atë që nuk është Zot. Të adhurosh Zotin është të besosh tek Ai dhe t'i lësh rezultatet në duart e tua.

Por si mund t'i bëjmë burrat të njohin efektivitetin e një besimi të tillë? Ende në të njëjtin ekzaltim shpirtëror, Jezusi imagjinon veten në krye të hyrjes mbretërore të Tempullit të Jeruzalemit, me pamje nga rënia prej 137 metrash në Luginën e Kidron më poshtë. Gjithçka është e mundur për ata që besojnë. Nëse ai do të hidhej nga lart, a nuk mund t'i besonte Zotit që ta sillte me siguri në tokë dhe kështu të sigurojë prova spektakolare të fuqisë së besimit, e cila do t'i detyronte njerëzit të pajtohen? Por testimi i Zotit është e kundërta e besimit ndaj Tij. Kush kërkon prova nuk e ka mësuar kuptimin e besimit.

Secila prej këtyre tre tundimeve sulmoi Jezusin jo në një pikë dobësie, por për forcën e tij më të madhe –

dhembshurinë, angazhimin e tij, besimin e tij. Në secilin rast, ai e kuptoi se nuk ishte vullneti i Zotit, por truket e djallit. Ai hodhi poshtë secilin prej propozimeve të djallit me një citim nga Ligji i Përtërirë, duke gjetur një paralel me përvojën e tij në gjyqet e Izraelit në shkretëtirë (Lp. 8.3; 6.13; 6.16). Duke kujtuar autoritetin hyjnor me të cilin ai ishte i pajisur, ai u përgjigj duke pohuar njerëzimin e tij: “Nëse ju jeni Biri i Perëndisë. . . “Është shkruar: Njeriu nuk do të jetojë vetëm me bukë”. Ai e vendos veten nën autoritetin e Shkrimeve dhe për këtë arsye nën autoritetin e Perëndisë. Roli i tij është të adhurojë dhe të shërbejë – të jetë, në të vërtetë, Shërbëtori i Zotit.

Luka na thotë se djalli është larguar nga Jezusi për momentin. Jezusi kishte fituar fitoren e tij të parë, por të njëjtat tundime duheshin përsëritur gjatë gjithë shërbimit të tij. Kërkesat këmbëngulëse të dhembshurisë së tij, entuziazmi që do ta bënte atë një hero kombëtar, dyshimin që kërkonte një shenjë nga qielli – e gjithë kjo ishte për të përfunduar vetëm me thirrjen tallëse: “Nëse je mbreti i hebrenjve, shpëto -Ju! (23,37).

SHËRBIMI NË GALILE

4,14-30 **PROGRAMI I SHËRBIMIT**

Marku regjistron refuzimin e Jezusit nga njerëzit e Nazaretit pothuajse në fund të vitit të parë të shërbimit të tij (Mk. 6.6). Tregimi i Lukës është ndoshta një version i pavarur i të njëjtit incident (vv. 22b dhe 24 mund të jenë shtuar nga Marku), dhe përfshin një ministri të mëparshme

me disa kohëzgjatje në Capernaum. Sidoqoftë, ai e vendos incidentin në fillimin e tregimit të tij për shërbimin galilean, sepse shpall modelin që ministria duhet të ndjekë, dhe për këtë arsye, ajo është kondensuar në një ngjarje të shkurtër që mund të ketë marrë më shumë kohë. të zhvillohet. Pasi hedhi poshtë në tundimet e tij konceptimet e ndryshme të rreme të Mesisë në progres midis hebrenjve, Jezusi boton urdhrin e tij për të rikthyer vitin e jubileut të Zotit, përshëndetet së pari me entuziazëm, pastaj me dyshim, dhe më në fund kërcënohet me dhunë kolektive kur aludon në përfshirjen e johebrenjve në hartimin e hirit të Zotit. Pjesa tjetër e Ungjillit është thjesht e lidhur me zhvillimin e këtij programi.

Jezusi pretendon se shkrimi u plotësua gjatë dëgjimit të tyre. Ata dëgjojnë predikimin e premtuar, lajmin e mirë për të cilin foli profeti. Ai nuk e lexoi vetëm shkrimin e shenjtë: si lajmëtar i Mbretit, ai e ktheu atë në një shpallje mbretërore të amnistisë dhe çlirimit. Ai është Shërbëtori i Zotit, dërguar për t'i njoftuar Izraelit se “Zoti juaj mbretëron” (Isa 52.7); dhe se kjo fuqi mbretërore e Zotit do të ushtrohet në falje, shërim dhe çlirim. Përtej gjithë kësaj, lexuesi i Ungjillit duhet të njohë jehonat e përvojës së pagëzimit të Jezusit që kongregacioni i Nazaretit do të humbasë.

Njoftimi i Jezusit se epoka mesianike kishte filluar ishte marrë në fillim me vëmendje të vazhdueshme dhe komente entuziaste, por kur njerëzit filluan të kuptojnë se ata gjithashtu kishin kërkuar një pozicion qendror për veten e tyre- edhe në përrurimin e mbretërimit të Zotit, admirimi u bë i pari që dyshoi, pastaj në armiçësi. Sytë e tyre tokësorë panë tek ai vetëm djalin e Jozefit dhe nuk u ndodhi atyre që ai gjithashtu mund të ishte Biri i Perëndisë. Jezusi pa që

prapa skepticizmit të tyre ishte lënduar krenaria. “Mjek, shëro veten” ishte një proverb popullor, i ngjashëm me “Bamirësia fillon në shtëpi”; por ai kishte një referencë të përshtatshme për situatën aktuale. Populli i Nazaretit besonte se nëse djali i Jozefit kishte diçka për të ofruar, vendlindja e tij duhet të kishte përfituar së pari. Por ata që mbrojnë të drejtat e tyre dhe insistojnë në trajtim preferencial nuk ka gjasa ta vlerësojnë atë që ofron mundësinë për të shpenzuar dhe shpenzuar në shërbim të të tjerëve dhe një ungjill që nuk lë vend për privilegj. Historitë e Elijas dhe të Eliseut duhet t’u kishin mësuar atyre se bamirësia fillon me Zotin kudo që ka nevojë njerëzore për ta thirrur atë dhe besim për ta marrë atë, pavarësisht nga klasa apo raca. Në fakt, megjithatë, sugjerimi që jo-hebrenjtë të pranohen në mbretërinë e Zotit prodhuan një shpërthim të zjarrtë nacionaliste që do të përfundonte në vdekjen e Jezusit nëse turma nuk do të bënte përshtypje nga madhështia e tij prani mbizotëruese.

16. Sinagoga ishte një vend adhurimi dhe edukimi dhe qendra e jetës fetare çifute. Ajo kontrollohej nga një këshill i pleqve dhe kishte një mësues (hebr. Hazzan), i cili ndërtonte detyrat e rojtarit dhe mësuesit të shkollës. Nuk kishte asnjë ministër të paracaktuar dhe dikush me njohuri të mjaftueshme mund të ftohej të merrte pjesë në shërbime. Shërbimi i shabatit filloi me Šema (Lp. 6.4-9), dhe përfshinte lutje, paraša (një lexim të caktuar të ligjit) dhe haftara (një lexim falas të profetëve), të dy lexuan në Hebraisht me një përkthim në vernikulare, predikim, seancë e theksuar dhe bekim. Kur Jezusi u ftua të predikonte në Nazaret, ai ishte në gjendje të zgjedhë fragmentin nga Isaia për haftara, që do të ishte teksti i predikimit të tij (Is. 6.1-2; 58.6).

20-21. Të gjithë njerëzit në sinagogë po e shikonin, pasi u tha atyre: “Kjo pjesë e Shkrimeve u bë e vërtetë sot, siç e dëgjuat të lexonte.

Duke thënë këtë, Jezusi pretendon të jetë Shërbëtori Vuajtës, i profetizuar në Isaia 61 dhe prandaj duhet të përmbushen të gjitha profecitë e tjera, veçanërisht ajo e Isaisë 53 që flet për vdekjen e tij flijuese. Kjo ministri zgjat nga pagëzimi i tij deri në vdekjen e tij.

4.31-44 **POPULLARITETI**

(1) **NJË DITË SHËRBIMI NË KAFARNAUM**

Nazareti ishte në kodra, 300 metra mbi det. Ai atje Jezusi zbriti në Kapernaum (Tregoni Hum), një qytet tregtar në bregun veriperëndimor të Detit të Galileës, 208 metra nën nivelin nga deti. Ai do të ishte selia e tij për shërbimin e tij Galilean. Në fillim, sinagogat e pritën si predikues dhe kongregacionet u mahnitën me mënyrën autoritare që ai dha mësim. Rabitë e tjerë, të trajnuar në shkollat e zakonshme, mund të citojnë lista të gjata të autoriteteve të mësuara mbi kuptimin e tekstit të shenjtë, por këtu është një autoriteti i vetëm i të cilit ishte njohja e tij intime për Zotin në emrin e të cilit ai foli. I njëjti autoritet u vërejt në trajtimin e tij ndaj të poseduarve.

Mendimi i vjetër i atribuohet posedimit demonik çdo sëmundje që shkakton humbje kontrolli – epilepsi, delirium, konvulsione, çrregullime nervore, çrregullime mendore – dhe që për këtë arsye sugjeroi praninë e një fuqie pushtuese. Siç shihet në rastet e përshkruara këtu, përgjithësisht besohej se demonët kishin njohuri të mbinatyreshme. Mjekësia moderne

mund të sigurojë shpjegime të tjera për shumicën e simptomave, por kjo nuk do të thotë që mbajtja e demonëve mund të konsiderohet një shkencë e vjetër. Ai nuk ishte në thelb një diagnozë mjekësore, por një religjion. Për të thirrur një njeri të poseduar ishte të thuash që sëmundja e tij ishte një gjë e keqe, një manifestim i mbretërisë së së keqes që zgjati tentacles e fuqisë së tij në të gjitha fazat e jetës njerëzore, dhe nga të cilat njerëzit mund të shpëtoheshin vetëm nga fuqi më e lartë e Zotit. Prandaj, ekzorcizmi i Jezusit ishte përplasjet paraprake të fushatës që ai duhej të bënte në emër të mbretërisë së Perëndisë kundër mbretërisë së Satanit. Për Jezusin, të gjitha sëmundjet u shkaktuan nga Satani (krh. 13.6), por jo të gjitha në posedim, kështu që me secilin nga shërimet e tij, ai shtyu kufijtë e sundimit të Satanit. Gjithmonë ekzistonte rreziku që entuziazmi i turmave ta shndërronte atë në një punëtor të mrekullueshëm dhe se ata nuk do t'i shihnin mjetet e tij juridike si një formë dramatike të predikimit të lajmit të mirë që kishte mbërritur mbretëria e Perëndisë dhe që ata që dëshirojnë të mund të hynin në të.

Këtu, për herë të parë, Luka përmend mbretërinë e Perëndisë, e cila ishte tema kryesore e predikimit të Jezusit. Në një kuptim, natyrisht, Zoti është përjetësisht mbret. Dy shtyllat e besimit të Izraelit ishin që historia kishte një qëllim dhe që Izraeli ishte agjent i këtij qëllimi që Zoti ishte mbreti i krijimit dhe veçanërisht mbreti i atyre që pranuan mbretërimin e tij. Por faktet e besuan vazhdimisht këtë besim: kombet pagane e mbajtën të pakontrolluar sundimin e tyre despotik dhe imoral, dhe vetë Izraeli nuk ishte kombi i shenjtë që kishte premtuar të ishte. Prandaj hebrenjtë prisnin

me padurim ditën kur Zoti do të merrte haptas fuqinë e tij mbretërore. Jezusi mund të pretendonte se kjo mbretërim ose mbretëri i kishte ardhur atij, sepse përmes tij fuqia e Zotit punoi për të përmbysur të gjitha të këqijat dhe për të riparuar të gjitha gabimet, dhe sepse kjo fuqi mund të funksiononte në mënyrë të përsosur vetëm me bindje totale që ai ishte gati të jepte.

Dy shërimet e para u bënë të shtunën. Kjo ishte në kundërshtim me interpretimin farisenik të ligjit, i cili i lejonte një mjeku të punojë të Shtunën vetëm kur jeta ishte në rrezik. Turma ishte më skrupullohet se Jezusi dhe priste perëndimin e diellit në fund të Shtunës, përpara se të përfitonte nga fuqitë e tij shëruese. Demonët, me njohuritë e tyre të mbinatyrshe, nuk u lejuan të përshëndetnin Jezusin si Mesia, pjesërisht sepse ai nuk e vlerësonte një dëshmi të tillë, pjesërisht sepse nuk donte që entuziazmi popullor të prej tij udhëheqësi i një kryengritjeje kombëtare.

5.1-11 **POPULLARITETI:**

(2) **PESHKATARËT E NJERËZVE**

Turma ishte e mbushur shumë me Jezusin për shkak të fjalëve të tij të autorizimit dhe veprimeve të pushtetit. Por ishin disa prej të cilëve ai bëri një përshtypje më të thellë dhe më të përhershme, të cilët gjetën tek ai diçka transcendentë, numinoze, mjaft bindëse. Simoni ishte i pari që ndjeu këtë frikë poshtëruese dhe ngacmuese. I ulur në barkën e tij në Liqenin e Gennesaret (i njohur diku tjetër si Deti i Galileesë ose Deti i Tiberias), ai dëgjoji mësimet e Jezusit dhe kjo i fitoi zemër dhe shpirt. Kuptimi, arsyeja dhe tradita e zakonshme

e peshkatarëve e çuan atë në shtrat; por Jezusi tha: “Hidhni rrjetat tuaja” dhe ai iu bind.

Ky incident është në disa aspekte të ngjashme me atë të regjistruar në Jn. 21, dhe është befasuar që të dy tregimet janë variante të një histori të vetme, e cila erdhi te Luka pa ndonjë tregues për vendosjen e saj origjinale. Sidoqoftë, dallimet janë shumë më tërheqëse sesa ngjashmëritë. Ky është pjesë e problemit shumë kompleks të marrëdhënies midis ungjijve të tretë dhe të katërt. Një mundësi është që dy histori të pavarura të bashkëveprojnë gjatë transmetimit me gojë, si në rastin e dy tregimeve të vajosjes së Jezusit (Lk 7, 36-38; Mk 14; 3-9; Gjn 12 . 1-8).

5.12-16 **POPULLARITETI: (3) I PAPERKSHMI**

Leproza është një term i cili në Bibël përfshin një sërë kushtesh të lëkurës; por sido që të jetë natyra e saktë e sëmundjes së tij, lebrozi ishte i dëbuar – ai duhet ... të bërtasë: “I papastër, i papastër”. . . ai do të jetojë i vetëm në një banesë jashtë kampit (Lv. 13, 45-46). Dallimi në mes të pastër dhe të papastër mund të ketë pasur ndonjë lidhje me higjenën primitive, por kryesisht ishte një dallim fetar. Izraeli ishte thirrur të ishte i shenjtë, dhe feja e DhV bazohej në supozimin se mënyra për të qenë e shenjtë ishte të shmangte ndotjen nga kontakti me papastërtinë, fizike, rituale ose morale. Jezusi besonte se shenjtëria e vërtetë nuk mund të ndotet nga asgjë nga jashtë (11,37-40; krh. Mk 7,15), dhe se të jesh i shenjtë do të ishte të jesh si Perëndia, i mëshirshëm ndaj të pikëlluarit. Kështu ai bëri atë që asnjë çifut nuk do të bënte – ai preku lebrozin dhe, në vend që të bënte papastërti, e bëri njeriun të pastër.

Ashtu si në rastin e ligjit të shabatit, Jezusi, pra, nuk ka kurrfarë aftësie për injorimin e rregullave që ndërhyjnë në kryerjen e misionit të Zotit. Por ai nuk e inkurajoi butësinë në respektimin fetar. Vetëm një prift mund të deklaronte zyrtarisht lebrozin e pastër dhe ilaçi nuk ishte i plotë derisa pariah u ri-integrua zyrtarisht në shoqëri. Nevoja për të kryer ritet e duhura pengoi dëshirën e Jezusit për të mbajtur sekretin dhe faza e parë e shërbimit të tij përfundoi në një popullaritet të sikletshëm. Ai u tërhoq në shkretëtirë për të shmangur gjuetarët e ndjesive, për të rikuperuar energjitë e tij të trupit dhe mendjes dhe për t'u lutur. Lutja në jetën e Jezusit nuk ishte kurrë vetëm një mjet për t'i dhënë fund. Ajo që bëri në vetmi ishte po aq vepër e Zotit sa ajo që bëri në mes të turmës.

5.17-26 **KONFLIKTI: (1) FALJA E MËKATËVE**

Kundërshtimi i parë ndaj Jezusit erdhi nga udhëheqësit fetarë. Farisenjtë ishin një sekt i vogël, por me ndikim, që numëronte rreth gjashtë mijë njerëz, të cilët morën me dëshpërim serioz detyrën e Izraelit të ishin populli i shenjtë i Perëndisë. Emri i tyre do të thotë “segregationists”, ndoshta sepse ata u përpoqën të ndahen nga kontakti me defilements të të gjitha llojeve; por ata u quajtën Haverim (bashkëpunëtorë), sepse ata u riorganizuan në shoqëritë e shenjta, të quajtur Havurot. Ata i vunë vetes qëllimin për të jetuar një jetë të mbuluar në të gjitha aspektet nga rregulloret e ligjit të Moisiut. Çdo urdhërim është përcaktuar me kujdes për të demonstruar zbatimin e saj për çdo rrethanë të imagjinueshme, dhe këto shtjellime janë përcjellë brez pas

brezi në një traditë gojore, në të cilën ata i dhanë të njëjtën nderim si vetë ligji. edhe. Për të mbrojtur veten kundër mëkateve të injorancës dhe mosveprimit, ata “vendosin një mbrojtje ndaj ligjit”, d.m.th., lanë një diferencë sigurie, duke kaluar në çdo pikë pak më larg se ligji nuk e kërkonte. Mësuesit e Ligjit janë emri i Lukës për burrat që zakonisht quhen skribë. Këta janë juristët, të cilët, pra, kanë shumë të përbashkëta me sektin e farisenës së cilës i përkasin shumë prej tyre. Për shkak se judaizmi nuk bëri asnjë dallim midis ligjit fetar dhe civil, ata ndërthurën funksionet e teologut dhe të avokatit.

Duhet të theksohet se Jezusi deklaroi se mëkatet e njeriut janë falur për shkak të besimit të miqve të tij. Ndërvarësia dhe solidariteti i biznesit, megjithëse disi i huaj për individualizmin modern, është pjesë e mendimit biblik, dhe pa të nuk do të kishte ungjill. Fjalët e Jezusit për paralitikon nuk nënkuptojnë se e gjithë sëmundja shkaktohet nga mëkati, por vetëm se ai e diagnostikoi këtë sëmundje të veçantë si psikosomatike (d.m.th. një sëmundje fizike me një shkak mendor ose emocional); dhe nuk ka kundërshtim në logjikën e argumentit të tij – që kur sëmundja shkaktohet nga mëkati, shërimi është provë e faljes. Kundërshtarët e tij janë të justifikuar në premisat e tyre se vetëm Zoti mund të falë mëkatet, por jo në përfundimin e tyre se një njeri që pretendon këtë prerogativ hyjnor është një blasfemues; sepse Zoti mund ta delegojë autoritetin e tij. Jezusi deklaroi se si Biri i njeriut, ai e ka këtë autoritet të deleguar dhe dëshmon pikën e tij duke kryer një shërim.

Shprehja *Biri i njeriut* është përdorur në letërsinë hebraike në një larmi kuptimesh aleate. Në profecitë e Ezekielit, thjesht

do të thotë “një vdekëtar”, një njeri në dobësinë dhe parëndësinë e tij. Në Psalmin 8. do të thotë njeri, i dobët dhe i parëndësishëm, por i destinuar për autoritet menjëherë pas asaj të Zotit. Në Psalmin 8a, ai përcakton Izraelin, të bërë të fortë nga dobësia. Në vizionet e Danielit, pas katër bishave që simbolizojnë perandoritë despotike të njëpasnjëshme, vjen si bir njeriu, duke simbolizuar “shenjtorët e Shumë të Lartit”, të cilëve Zoti do t’i besojë gjykimin të tij dhe mbretërisë së tij (Dn. 7,12.22). Por kuptimi thelbësor është se Biri i Njeriut është Shërbëtori Pësimtar i Librit të Isaisë. Në përgjithësi, ka prova të mjaftueshme që ishte zgjedhja e titullit të Jezusit, mbase qëllimisht misterioz dhe i paqartë, pasi ai e caktoi shërbesën e tij si atë të Shërbëtorit Pësimtar të Isaisë 53. Kjo e lejoi atë, pa pretenduar hapur se ishte Mesia Davidik, për të treguar se po kryente shërbimin e Mesisë, birit të Jozefit.

19. Luka ka marrë tregimin e paralizimit të Markut dhe e ka përshtatur atë pak për lexuesit e tij jo-hebrenj. Sipas versionit të Markut, shtëpia ishte një shtëpi palestineze me një çati bar, në Luka, është një shtëpi romake me një çati të pllakave dhe një hapje qendrore.

5.27-32 **KONFLIKTI: (2) SHOQËRIA E KEQE**

Jo të gjithë tagrambledhësit ishin të punësuar drejtpërdrejt nga Roma, pasi Antipas iu dha fuqi të caktuara tatimore; dhe Levi dhe miqtë e tij ishin ndoshta vartësit e tij. Por stigmatizimi i bashkëpunëtorit të bashkuar me të gjithë profesionin, aq sa të gjithë ishin në kontakt të rregullt me nëpunësit civilë dhe tregtarët jo-hebrenj. Për më tepër,

metoda aktuale e mbledhjes së detyrimeve të importit dhe eksportit, detyrimet e portit dhe tregut dhe detyrimet e tjera doganore la hapësirë të madhe për zhvatje. Mbledhësit e taksave u ndaluan nga sinagoga dhe trajtoheshin si një shoqëri shoqërore, të cilat ata ishin me të vërtetë shpesh sepse asnjë hebre i respektuar nuk do ta pranonte një punë të tillë. Në anën tjetër të shkallës shoqërore ishin farisenjtë, të cilët vlerësuan si mëkatarë të gjithë ata që nuk morën qëndrimin e tyre të përpiktë ndaj ligjit. Ata shmangën kontaktet shoqërore me mëkatarët, që të mos shmangej shenjtëria e tyre dhe të ishin veçanërisht të kujdesshëm për të mos ngrënë me ata që i kishin lënë pas dore ligjet e pastërtisë dhe të dhjetës. Ishte një kërcënim serioz për modus vivendi e tyre që kushdo aq popullor sa Jezusi të shkatërronte barrierat e ngritura me kujdes duke ngrënë me mëkatarët. Por Jezusi kishte një përgjigje për ta, e cila ishte reduktio ad absurdum i gjithë pozicionit të tyre. Ata këmbëngulën që mjeku të shoqërohej vetëm me njerëz të shëndetshëm, në mënyrë që të mos kontraktojnë një infeksion. Mëkatarët nuk ishin kriminelë për t'u dënuar, por të sëmurë për t'u shëruar. Shpëtimi nga ngjitja e mëkatit nuk u gjet në rregulloret shpirtërore të karantinës, por në transmetimin te ata që kanë nevojë për fuqinë shëruese të faljes së Zotit.

5.33-39 **KONFLIKTI: (3) GËZIMI DHE AGJËRIMI**

Që nga fillimi, agjërimi ishte një shprehje normale e trishtimit, pendimit ose nevojës. Më vonë judaizmi e kishte sistemuar këtë praktikë dhe e ktheu atë në një ushtrim fetar për t'u vlerësuar për meritat e veta. Përveç vëzhgimit të

agjërimeve të rregullta publike, farisenjtë agjëruan vullnetarisht dy herë në javë (18,12). Dishepujt e Gjonit kishin më shumë arsye për të agjëruar se pjesa tjetër, sepse zotëria i tyre ishte në burg dhe vizioni i tij për gjykim të afërt mbeti i pakënaqur. Ata që imponojnë vetë-disiplinën janë gjithmonë në rrezik të ndiejnë zili ose përçmojnë lirinë e të tjerëve. Mënyra e jetës që Jezusi ilustroi dhe mësoi ishte spontane dhe e natyrshme; ajo tronditi njerëz “fetarë”. Por ai mund të justifikonte sjelljen e tij me një analogji të thjeshtë.

Festimet e dasmave në Palestinë zakonisht zgjatën një javë. Dhëndri dhe nusja ishin mbret dhe mbretëreshë dhe mbretëruan mbi festimet e mysafirëve të tyre. Me marrëveshje të ndërsjellë, të gjithë anëtarët e dasmës ishin të liruar nga detyrimet e tjera, siç është agjërimi, që do të dëmtonin zotimin e përgjithshëm. Do të kishte shumë kohë për detyra të tilla të errëta në fund të javës. Jezusi pretendon një përjashtim të ngjashëm nga dishepujt e tij me arsyetimin se ata janë ftuar në banketin më të madh të epokës mesianike.

6.1-12 **KONFLIKTI:** (4) **SHABATI**

Nga të gjitha institucionet hebraike, shabati ishte më e rëndësishmja për mbijetesën e judaizmit në një botë me shumicë jo-hebreje. Kërkesa të tjera të ligjit mund të përmbusheshin – ose të hiqeshin – në mënyrë private, por urdhërimi i shabatit kërkonte që hebrenjtë javë për javë të bënin një profesion të besimit publik duke abstenuar nga puna. Rabinët renditën tridhjetë e nëntë aktivitete që duhen konsideruar si punë sipas qëllimit të ligjit, në mënyrë që të

gjithë ta dinë saktësisht se deri ku shtrihet detyra e tyre. Çdo kërcënim për të shtunën duhet të ketë provokuar kundërshtim të fuqishëm, por Jezusi jo vetëm që i shkeli këto rregulla, por shpesh dukej se kishte bërë gjithçka të mundshme për t'i shkelur ato.

Dishepujt u akuzuan se shkelën të shtunën duke korrur dhe rrahur. Jezusi i mbrojti ata duke iu referuar historisë së 1 Sam 21,6. Bukat e kushtuara përbëhej nga dymbëdhjetë bukë të vendosur në tempull çdo të shtunë në një tryezë të veçantë. Vetëm priftërinjtë u lejuan të hanin këtë bukë të shenjtëruar (Lev. 24,9). Prandaj, veprimi i Davidit siguroi një precedent të mirë shkrimor për argumentin e Jezusit, i cili duhet të ketë përparësi ndaj formave të jashtme të fesë. Në rastin më të mirë, farisenjtë do ta pranonin, por vështirë se mund ta kishin përgatitur fjalinë e ardhshme të Jezusit se Biri i njeriut është Zoti i shabatit. Këtu ai shkon prapa rregullave të shkrimit, prapa vetë Ligjit, për të pyetur se cili ishte qëllimi për të cilin Zoti e themeloi shabatit, dhe të pretendojë se si Biri i njeriut, agjent i autoriteti dhe qëllimi i Zotit, ai është arbitri i vetëm i vërtetë i përdorimit të duhur të shabatit. Në incidentin e dytë, Jezusi, duke ndjerë një kurth, e mori iniciativën me një pyetje që i preu tokën nën këmbët e kundërshtarëve të tij. A është e ligjshme të shtunën të bësh mirë apo të bësh keq? Çfarë e mban më mirë frymën e shabatit, ai me veprën e tij të mëshirës ose ata me qëllimet e tyre të mbrapshta? Pyetja nuk ka nevojë për përgjigje: është gjithmonë mirë të bësh mirë, dhe çfarë dite më të mirë se sa shabati mund të ketë për të bërë veprat e Zotit!

Në këto katër polemika, ekziston një faktor i përbashkët. Farisenjtë njohën në Jezus një kërcënim për të gjithë ata që

ishin të dashur për ta. Ajo që ata nuk e njihnin ishte se në të kishte mbërritur mbretëria e premtuar e Zotit, duke sjellë falje për mëkatarët, shërim për të sëmurët shpirtërore, gëzim në vend të zisë dhe bekimin e të cilit shtunë pushimi n ishte thjesht një shije e errët. Nëse zelli i tyre për Ligjin do të ishte sjellë nga një kuptim i vërtetë i qëllimit të Zotit, ata do ta kishin parë Jezusin më të devotshëm ndaj këtij qëllimi sesa ishin. Por ata e donin sistemin e tyre më shumë sesa e donin Perëndinë. Ata kishin gabuar të mendonin se Jezusi synonte të shkelte ose shfuqizonte Ligjin; ai ishte shërbëtori i një besnikërie më të lartë i cili, duke kapërcyer letrën e Ligjit, përmbushi synimin e tij (Mt. 5,16-20; Lk 16,16).

6.13-19 **IZRAELI I RI: (1) TË DYMBËDHJETËT**

Jezusi tani duhet të vendosë se si të veprojë përballë armiqësisë në rritje nga farisenjtë, dhe Luka, karakteristikisht, na thotë se ai u përball me vendimin brenda një nate lutjeje. Ai doli nga vetmia me rrugën e tij të qartë dhe zgjidhjen e tij të fortë. Hapi tjetër është përrurimi i Izraelit të ri, sepse emërimi i të dymbëdhjetëve është pikërisht ai. Ata duhet të jenë dymbëdhjetë që të korrespondojnë me dymbëdhjetë fiset e Izraelit antik (22.30). Luka është fajtor për një anakronizëm duke i quajtur ata apostuj. Marku e përdor këtë fjalë vetëm kur ato dërgohen në një mision predikimi, atëherë ai e përdor atë vetëm në një kuptim jo teknik, domethënë “misionarë”. Në Kishën e hershme kishte më shumë se dymbëdhjetë apostuj (1 Kor. 15,7; Gal. 1,1.19; Vap. 14,4; Rm. 16,7), dhe nuk ishte deri në fund të shekullit të parë që emri ishte i kufizuar deri në dymbëdhjetë (Apok. 21,14).

Cilado qoftë funksionet e tjera që këta burra mund të kenë fituar më vonë, thirrja e tyre e tanishme duhet të jetë dymbëdhjetë, që të jetë bërthama simbolike e popullit të ri të Perëndisë; dhe misioni i veçantë i të cilit është të jesh dëshmitar i popullit të Izraelit. Hebrenjtë ishin të parët që u predikuan Ungjilli atyre dhe ata do të jenë të fundit, pak para kthimit të Mesisë. (Mt 10). *Por kush qëndron i patundshëm deri në fund, do të shpëtojë. Por më parë do të shpallet lajmi i mirë në mbarë botën, që të gjithë të dëgjojnë për ftesën në mbretërinë e Perëndisë. Vetëm atëherë do të vijë mbarimi.* (Mt 24,13-14).

Zgjedhja e Jezusit ra mbi njerëz të thjeshtë. Me një ose dy përjashtime, ne dëgjojmë pak më shumë si individë. Gjatë shekujve në vijim, legjendat u rritën duke pretenduar të ruajnë historitë e tyre të mëvonshme, por kur u shkruan Ungjijtë, nuk kishte as siguri të plotë sa i përket identitetit të tyre. Juda, djali i Jakobit, nuk figuron në listat e Markut dhe Mateut, ku vendin e tij e zë Tadjaj-Lebeu. Për kishën e hershme, numri ishte më i rëndësishëm se emrat.

6.20-49 **IZRAEL I RI: 2) PREDIKIMI HYRËS**

6.20-26 **LUMTURITË**

Predikimi është një përshkrim i jetës së Izraelit të ri, i cili është edhe jeta në mbretërinë e Perëndisë. Në plotësinë e saj, mbretëria i përket fundit, kur të përmbushen qëllimet e Zotit, dhe kështu, në të gjitha lumturitë, ekziston një kontrast ndërmjet kushteve të së tashmes dhe kushteve të së ardhmes. Por lajmi i mirë që shpalli Jezusi ishte se mbretëria

ishte tashmë duke hyrë në të tashmen, kështu që njerëzit këtu dhe tani mund të fillojnë të hyjnë në bekimin përfundimtar. Prandaj, lumturitë nuk ishin vetëm një premtim por një ftesë.

Karakteristika e parë e jetës së re është një përmbysje e plotë e vlerave të botës. Cila është receta e lumturisë? “Ua”, thotë njeriu sot, “lulëzim, rehati, paqe e mendjes dhe popullaritet”. Jezusi shqipton bekimin e tij për ata që nuk kanë arritur të gjejnë kënaqësi në këto synime të kësaj bote. Por fjalët e tij nuk duhet të keqkuptohen. Ata nuk janë një bekim i përgjithshëm për fatkeqësi, sikur varfëria, uria, pikëllimi dhe pakënaqësia e hapur janë në vetvete garanci për lumturinë e përjetshme. Është vetëm në prani të një banketi të mrekullueshëm që njeriu i uritur është më i bekuar sesa i ushqyeri i mirë; dhe kjo është për shkak se Jezusi shpalli praninë e mbretërisë se përparësia u takon atyre që i afrohen asaj me nevojën më të madhe dhe aftësinë më të madhe për pasuritë e saj të pashtershme, pa u shpërqendruar nga ngushëllimet e gabuara të botës.

Mateu u përpoq ta sqaronte këtë pikë duke i dhënë një shpjegim të përsëritshëm. Në versionin e tij, premtimet nuk u bëhen të varfërve dhe të uriturve, por atyre që kanë ndjenjën e nevojës shpirtërore dhe etjen për justifikimin e kauzës së mirë; por kjo zhvendosje në përqendrim çon në një burim tjetër të mundshëm të keqkuptimit. Dikush mund të supozojë nga lumturitë sipas Mateut se Jezusi vendosi një standard etik për të hyrë në mbretëri, dhe se njerëzit duhet të fitojnë bekimin e tyre duke qenë të përlulur, të mëshirshëm dhe të pastër nga zemra. Versioni më i thjeshtë i Lukës mbron nga ky keq interpretim. E vetmja gjë që Jezusi kërkon nga dishepujt e tij është një zbrazëti që Zoti mund ta

mbushë, një pakënaqësi në botë që do t'i çojë ata në pasuri, kënaqësi, ngushëllim, bashkësi të mbretërisë.

Shpërblimi i madh ekziston në qiell, gati për t'u vlerësuar. Nuk është mercenare të presësh një shpërblim, sepse ekziston një shpërblim që është kënaqësia e rezultateve të sjelljes sonë. Një djalë praktikon pianon sepse prindërit e tij i japin ryshfet, një djalë tjetër dëshiron të shijojë muzikën. Një njeri bën miq sepse janë të dobishëm për të në biznes, një tjetër sepse ai e do miqësinë. Gëzimet e mbretërisë së Perëndisë janë rezultat i të qenit një lloj personi, dikush që do të kënaqet të jetë përgjithmonë me Perëndinë sepse ai tashmë e ka gjetur Zotin shpërblimin e tij jashtëzakonisht të madh.

6.27-38 **PARIMI I DASHURISË SAKRIFIKUESE**

Karakteristika e dytë e jetës së re është dashuria. Gjuha greke ka tre fjalë për dashuri, të cilat na lejojnë të dallojmë dashurinë e krishterë (gr. *agape*) nga përkushtimi pasionant (gr. *eros*) dhe dashuria e ngrohtë (gr. *filia*). Jezusi nuk u tha dishepujve të tij të dashurohen me armiqtë e tyre ose të ndjejnë për ta atë që ndjejnë për familjet dhe miqtë e tyre. *Agape* shënon një interes i hirshëm, i vendosur dhe aktiv për mirëqenien e vërtetë të të tjerëve, i cili nuk pengohet as nga urrejtja, mallkimi dhe abuzimi, pa u kufizuar nga llogaritja e shpërblimeve apo rezultateve, bazuar vetëm në natyra e Zotit. Dashuria nuk hakmerret (vv. 27-31), nuk kërkon asnjë shpërblim (vv. 32-36), nuk është i kritikues (vv. 37-38).

Burrat që ishin të ftuar të dashurojnë armiqtë e tyre jetuan në territorin e okupuar nga armiku, ku zemërimi ishte

provokim i natyrshëm dhe i shpeshtë. Ata jo vetëm që duhet t'i nënshtrohen sulmit, por edhe ta privojnë atë nga goditja e saj duke shkuar vullnetarisht përtej kërkesave të saj. Për ata që besojnë në mbrojtjen e të drejtave të tyre individuale ose kombëtare, ky mësim është dukur gjithmonë idealist, nëse jo me të vërtetë i pamoralshëm. Por, ata që merren me fitoren e mbretërisë së Perëndisë mbi mbretërinë e Satanit, mund të shohin se ai është realizmi i vetëm. Kush përgjigjet mendon se i reziston agresionit burrëror; në fakt, ai bën një dorëzim të pakushtëzuar ndaj së keqes. Ku më parë kishte një nën kontrollin e së keqes, tani janë dy. E keqja përhapet përmes ngjitjes. Mund të përmbahet dhe mposhtet vetëm kur urrejtja, fyerja dhe dëmtimi thithen dhe neutralizohen nga dashuria.

Rregulli i artë (v. 31) shfaqet në shumë fe dhe filozofi në një formë negative. Për shembull, Rabbi Hillel u pyet që të recitonte tërë ligjin ndërsa qëndronte në njërën këmbë dhe u përgjigj: “Çfarë është e urrejtur për ty, mos e bëj për të afërmin tënd”. Ky është i gjithë ligji dhe gjithçka tjetër është një koment. Por, një program etik i të bërit dhe i donacioneve, veçanërisht kur duhet të përshkruhet në një koment të gjerë të rregullave dhe ceremonive, është vështirë të krahasohet me atë që bën thirrje për dashamirësi pozitive dhe të pakufishme.

Shumica e njerëzve – madje edhe mëkatarët – kanë një etikë të papërpunuar dhe të gatshme bazuar në sensin e përbashkët, interesin e ndriçuar të vetëvrasjeve, lëshimet reciproke; dhe ata mund të pretendojnë se janë aq të mirë sa fqinjët e tyre. Por dishepujt e Jezusit duhet të shkojnë më tej. Etika e krishterë është etika e dytë. Sisteme të tjera dallojnë

se çfarë është e mirë nga e keqja: Jezusi dallon se çfarë është e mirë nga ajo që është e drejtë, dhe nxit dishepujt e tij të mos kënaqen me standardin më të ulët. Detyrat nuk janë të mjaftueshme. Detyrimi u bindet rregullave, por dashuria i shfrytëzon mundësitë. Detyrat veprojnë nën presion, dashuria është spontane dhe për këtë arsye e hirshme. Detyrimi pret të shpërblehet ose të paktën të njihet, dashuria nuk pret asgjë në këmbim. Të duash si kjo do të thotë të jesh bir i Shumë të Lartit; sepse ngjashmëria është prejardhje. “Ji i mëshirshëm” mund të duket më pak i kërkuar sesa “Prandaj duhet të jesh i përsosur” (Mateu 5,48). Në DhV, sidoqoftë, të jesh i përsosur do të thotë të jesh plotësisht besnik dhe është një virtyt normal njerëzor, por mëshira është vetë karakteri i Zotit. Djali duhet të trashëgojë atributet e Atit të tij.

Bujari në dhënie duhet të shkojë krah për krah me bujarinë në gjykim. Rregulli i masës për masë nuk do të thotë që Zoti i trajton njerëzit në bazë të një drejtësie të rreptë – pjesa tjetër e predikimit e mohon atë – por ky kontribut është në përpjesëtim me prodhimin. Kush jep dhe fal me kurs, pranon me kursim. Dhuratat e Zotit, përfshirë mëshirën e Tij, më së lehti u vijnë atyre që më lirshëm ua kalojnë të tjerëve.

38. Metafora e tregut të grurit nuk është përmirësuar me përdorimin e mbulesës moderne për të zëvendësuar gjirin e vjetër; sepse gjoksi ishte një palë fustani i tërhequr mbi brez për të formuar një xhep, dhe një gjoks plot me kokërr do të ishte më i lehtë për t’u menaxhuar sesa kokrra në gjunjë.

6.39-45 **NDIKIMI I DISHEPULLIT**

Këtu kemi një grup të thënieve fillimisht të palidhura që gjenden në Ungjillin e Mateut në një sërë kontekstesh me divergjencë të konsiderueshme në interpretim (Mt 15,14; 10,24-25; 7,18-19; 12, 33-35).

Në kontekstin aktual, lidhja e lidhjes është marrëdhënia midis karakterit dhe ndikimit. Dishepujve u është thënë se, pavarësisht nga pozicioni i tyre shoqëror, në fushën etike, ata duhet të jenë koka burrash. Por udhëheqësi mund të udhëzojë vetëm nëse e sheh rrugën e parë. Mësuesi mund të transmetojë vetëm atë që ai vetë ka mësuar. Kritiku i vetëm që përfiton të tjerët është vetë-kritika. Ndikimi i shëndoshë është frytë që rritet në pemën e karakterit të shëndetshëm, tejmbushja e një bollëku të brendshëm.

Shëmbëlltyra e ashkës dhe traut është një shembull i hiperbolës humoristike, me të cilën Jezusi shpesh administroi një qortim të butë (krh. 18,25; Mt 23,24). Ndalimi i gjuetisë së pikave nuk do të thotë, natyrisht, se të krishterët duhet të tolerojnë të keqen ose të përmbahen nga gjykimet morale. Është një shëmbëlltyrë në lidhje me marrëdhëniet personale. Pseudo-feja, të cilën Jezusi e quan hipokrizi, përgjithmonë përpiqet t'i bëjë të tjerët më mirë; dhe ilaçi është një pasqyrë.

6.46-49 **TË DY SHTËPITË**

Tipari i fundit i jetës së re është bindja, jo, si në judaizëm, ndaj një sërë rregullash. por për një person. Titulli Zot përmban brenda vetes një histori të tërë të DhR që mendon

për Jezusin. Në buzët e të krishterëve të parë, ai shprehu me radhë respekt për Mjeshtrin e tyre, besnikëri ndaj Mesisë së tyre, homazhe për Mbretin e ngritur dhe të ngjitur, adhurim ndaj Shpëtimtarit hyjnor. Por në secilën fazë, ishte e nevojshme të kujtohej se emocioni i padrejtë maskohej lehtësisht në besim të vërtetë dhe se zotëria ishte e drejta për të urdhëruar bindjen.

Shëmbëlltyra e Lukës në të dy shtëpitë është pak e ndryshme nga ajo e Mateut. Në Mt, shëmbëlltyra ka vendosjen e saj origjinale palestineze: njëri gjen një gur mbi të cilin mund të ndërtohet, tjetri zgjedh një shtrirje të bukur me rërë, pa e kuptuar se është një lesh i thatë, i cili, në dimër, do të bëhet një përrua e tërbuar. Luka e përshtati shëmbëlltyrën në gjeografinë dhe klimën jo-hebreje. Në versionin e tij, njeriu i ndjeshëm gërmon nëpër tokë në shkëmbin themelor; miopi i ndërtuar në sipërfaqe, dhe dëmi i shkaktuar shtëpisë së tij është shkaktuar nga përmytja e lumit. Por kuptimi është i njëjtë në secilin rast. Njeriu që dëgjon dhe bën është i sigurt nga çdo krizë, ndërsa njeriu që dëgjon vetëm fton fatkeqësi.

7,1-10: **DASHURIA NË VEPRIM:**

(1) **JO-HEBREJ**

Duhet ta ketë kënaqur Lukën të regjistrojë se lëvdata më e lartë e thënë ndonjëherë nga Jezusi iu drejtua një jo-hebreje. Ai ishte një oficer, me sa duket në ushtrinë e Antipës. Sipas Lukës, ai kurrë nuk u takua me Jezusin, por së pari komunikoi me të përmes pleqve të sinagogës, dhe më pas përmes një grupi miqsh. Ai ishte një nga shumë jo-hebrenjtë që, i tërhequr nga judaizmi sipas standardeve të larta të tij

morale, kishte hezituat të identifikohet plotësisht me kombit hebre duke u bërë një proselë. Ai e dinte mjaft për të kuptuar se një çifut mund të hezitonte të hynte në shtëpinë e një çifuti dhe ishte mjaft i sjellshëm për të respektuar skrupuj të tillë. Ai duhet të ketë qenë një njeri i pasur sepse kishte ndërtuar sinagogën vendase; dhe shqetësimi i tij për skllavin e tij tregon se ai ishte gjithashtu njerëzor.

Interesimi i tregimit, megjithatë, është në mesazhin e centurionit që e quajti lavdërimin përfundimtar të Jezusit. Në shëmbëlltyrat e tij, Jezusi vazhdimisht i ftonte dëgjuesit e tij të mësonin nga Perëndia analogjinë e jetës së tyre të përditshme, dhe centurioni e bëri atë vetë pa u ftuar. Nga përvoja e tij në disiplinën ushtarake, ai e dinte se si një fjalë kyçe mund të prodhonte rezultate dhe ishte i bindur që një fjalë nga Jezusi do të ishte edhe më efektive. Por ai gjithashtu e dinte që urdhrat e tij po ndiqeshin sepse ishte nën autoritet, sepse kishte një komision nga Antipasi; dhe i lejoi atij të njohë në Jezusin atë që gjithashtu mori autoritetin e tij nga një burim më i lartë. Të tjerët u mahnitën me autoritetin e Jezusit dhe i besuan fuqisë së tij shëruese; por kjo nuk ishte ajo që Jezusi nënkuptonte me anë të besimit. Besimi duhej të pranonte që në Jezusin mbretëria e Perëndisë ushtronte fuqinë e saj.

7.11-17: **DASHURI NË VEPRIM: (2) VEJUSHA**

Historia e centurionit është një histori e deklaratës tipike, domethënë një histori e çmuar për fjalën e Jezusit që formoi kulminacionin e saj; në këtë rast, thënia ishte për të krishterët jo-hebrenj si karta e anëtarësimit në Kishë. Historia e

vejushës së Nain është një histori tipike mrekullie, duke regjistruar situatën e tmerrshme, fjalën e mbikëqyrjes, suksesin e mrekullisë dhe efektin tek kalimtarët. Por Luka e futi historinë në këtë pikë në Ungjillin e tij, jo si një akt fuqie, por si një veprim i dhembshurisë, një shembull tjetër i shqetësimit të hirshëm të Jezusit për të pafuqishmin në të cilin edhe një herë ligji i papastërtia i jep rrugë ligjit më të lartë të mëshirës (Nr 19,11). Shqetësimi i saj i vazhdueshëm është për gruan, jo për djalin e saj: ‘ . . . djali i vetëm i nënës së tij dhe ajo ishte e ve ... ai kishte dhembshuri për të. . . ia dha nënës. Këto fjalë të fundit janë një citim nga tregimi i Elijaahut dhe e veja e Carfatit (1 Mbr 17,23) dhe shpjegojnë reagimin e turmës. Jezusi ishte një profet i shkëlqyeshëm sepse ai kishte bërë atë që kishin bërë Elija dhe Elisha.

Ringjallja e të vdekurve vërtetohet si çdo mrekulli tjetër e Jezusit. Luka e mori këtë histori nga burimi i tij privat L, tregimi i vajzës së Jairit të Markut dhe nga një thënie nga Jezusi që përfshinte ringjalljen e të vdekurve midis arritjeve të shërbimit (7,22). Natyrisht, nuk ka asnjë mënyrë për të vërtetuar kënaqësinë e një skeptiku që njerëzit në fjalë ishin në të vërtetë të vdekur, dhe jo vetëm në një ekstazë kataleptik që Jezusi mund ta njihte; por nuk mund të ketë dyshim në besimin e Kishës së hershme që Jezusi i kishte rikthyer në jetë ata që të tjerët kishin shpallur të vdekur.

7,18-35: **DASHURI NË VEPRIM:**

(3) **I BURGOSURI**

Një aspekt tjetër tërheqës i personalitetit të Jezusit gjendet në marrëdhëniet e tij me Gjon Pagëzorin. Përkundër gjirit të

thellë që ndau miqësinë e tij rrezatuese nga masa e ashpër e Gjonit, ai e vlerësoi thellësisht lajmëtarin e tij të keq. Ai admiroi ndershmërinë e tij të palëkundur dhe përçmimin e tij për rehati dhe luks; dhe, në rrezik të hakmarrjeve nga Antipas, ai bëri publike madhështinë e tij profetike. Megjithëse Gjon Pagëzori e deklaroi veten të padenjë për të hequr sandalet e Mësisë, Jezusi e trajtoi atë si një koleg në shërbim të Perëndisë, si një nga fëmijët e Urtësisë, që i kishte sjellë nderin e madh nënës së tij.

Pyetja e Gjonit për Jezusin ishte një jehonë e predikimit të tij: A do të vijë Jezusi ai, të cilit ai ishte dërguar për t'u përgatitur? Ai gjithashtu mund të ketë pyetur nëse Jezusi ishte Mesia; por, si Jezusi, ai e shmangte termin nga frika se ai do të interpretohej keq nga dëgjuesit e tij. Pyetja është interpretuar si ngritja e dyshimit dhe agimi i besimit. Mateu, i cili besoi se Gjoni e njohu Jezusin si Mesinë në kohën e pagëzimit të tij, domosdoshmërisht miratoi pikëpamjen e parë; dhe përgjithësisht dhe pa arsye supozoj se Luka ishte dakord me të. Luka na tregoi se Jezusi ishte i lidhur me Gjonin, por gjithashtu se, megjithë ngjarjet e jashtëzakonshme të përshkruara në tregimet e lindjes dhe fëmijërisë, prindërit e tij ishin më të ngadalshmit për ta kuptuar atë. Edhe dishepujt e tij më të afërt shpallën besimin e tyre në Mesinë e tij vetëm pas vdekjes së Gjonit (9,1.20). Kështu që ishte e natyrshme që Gjoni të mos fillonte të mendonte për Jezusin si Mesinë, derisa të dëgjonte përshtypjen se ishte kudo ku shkonte.

Ekzistojnë dy tregues të qartë se ky është leximi i saktë i situatës. Gjoni ende kishte dishepuj, të cilët qëndronin larg lëvizjes së re të Jezusit. Nëse ai do ta kishte pranuar Jezusin

si Mesia, ai me siguri do t'i bindte dishepujt e tij të transferonin besnikërinë e tyre. Së dyti, Jezusi tha për Gjonin, "Ai që është më i vogli në mbretërinë e Perëndisë është më i madh se ai". Ai nuk i mohoi atij një vend në mbretërinë e fundit, ku shumë anëtarë të katër qosheve të tokës do të ulen në tryezë me patriarkun dhe profetin (13,28-29); sepse kësaj shoqërie Jean sigurisht që i përkiste. Mbretëria në të cilën Gjoni nuk kishte pjesë ishte mbretëria e tanishme që kishte mbërritur me Jezusin dhe në të cilën njerëzit hynin duke u bërë dishepujt e tij. Gjoni i përkiste rendit të vjetër – njeriu më i madh që kishte jetuar ndonjëherë përpara ardhjes së mbretërisë (krh. 16.16).

Jezusi e dinte sa kushtoi Gjoni për të bërë pyetjen e tij. Ai duhet të ketë dëgjuar që Jezusi po mbante miqësi me vetë "topin" mbi të cilin e kishte quajtur zjarr të Zotit. Ai kishte kërkuar gjykim të afërt, rrëzimin e së keqes dhe justifikimin e drejtësisë; dhe asgjë që Jezusi kishte bërë deri më tani nuk kishte sjellë premtimin për lirim të tij nga burgu. Shërbimi i Jezusit e kishte bërë përshtypje, por a ishte gjithçka që pritej nga Fuqia e Perëndisë? Fjalët "të bekuar qoftë ai që nuk e mban atë kundër meje" tregojnë se Jezusi ishte thellësisht i ndjeshëm ndaj hutimit të Gjonit. Nëse ai do të shpëtohej nga zhgënjimi dhe dëshpërimi, ai duhej të çohet disi në bindjen se premtimet e Zotit për të tashmë ishin përmbushur, por jo në mënyrën në të cilën e kishte pritur. E tëra Jezusi mund të bënte për ta ndihmuar ishte të tregonte faktet e shërbimit të tij në gjuhë që do t'i kujtonin atij pamjet e epokës mesianike në Librin e Isaisë (29,18-19; 35,5-6; 61,1).

Gjoni me të vërtetë kishte përgatitur rrugën për Jezusin, sepse ata që kishin dëgjuar një do të dëgjonin edhe tjetrin.

Mbledhësit e taksave që pranuan pagëzimin e justifikuan Perëndinë, d.m.th., pranuan se ai kishte të drejtë dhe se ata kishin gabim dhe ishin të gatshëm për mesazhin më të pasur të ungjillit. Por kishte disa që nuk e dëgjuan Gjonin ose Jezusin. Jezusi i krahasoi ata me fëmijë të prishur dhe me përvojë të keqe që kurrë nuk u pëlqen asgjë; kur shokët e tyre të lojërave janë në një gjendje shpirtërore serioze, ata ankohen se nuk duan të luajnë asgjë përveç festivaleve, dhe kur të tjerët janë homoseksualë, asgjë përveç një funeral nuk do ta bëjë këtë gjë. Pavarësisht kësaj, kishte hebrenj që e gjetën Gjonin tepër të shoqërueshëm për të qenë të shëndoshë dhe Jezusi tepër i shoqërueshëm për të qenë moral.

27 Citati, i cili shfaqet në formë thuajse identike në Markun 13. është një hibrid, prodhuar duke kaluar Malakinë 3.1 – “Ja, unë dërgoj të dërguarin tim (Elijahun) të përgatisë rrugën para meje” – me Dal. 23,20 – Ja, unë dërgoj një engjëll (Moisiun) para jush për t’ju mbajtur rrugën. Rezultati është një shkrirje e dy traditave mesianike, njëra që thoshte se Elija do të paraqitej si lajmëtare e ditës së Zotit, dhe tjetra e cila thoshte se Zoti do të ringjallte në Izrael një profet, një të dytë Moisiu (Lp. 18,15-19; krh. Jn 1,21; 6,14)

7,36-50: **DASHURIA NË VEPRIM:**

(4) **I PENDUARI**

Simoni e respektoi Jezusin sa duhet për ta quajtur Rabin dhe gjysma mendoi se mund të ishte profet; ai ishte interesuar mjaftueshëm për të që ta ftonte në darkë, por e priti me mirësjellje zyrtare, pa asnjë prej gjesteve të vogla –

këmbët, puthjet, aromat – që do të kishte qenë një mirëseardhje e ngrohtë. Në një banket oriental, të ftuarit lanë sandalet e tyre te dera dhe shtriheshin në kolltukë të ulët me këmbët e tyre pas tyre. Nuk ishte e pazakontë që dyert të hapeshin për të pranuar të gjitha llojet e njerëzve, nga lypsarët që kërkojnë ushqim te admiruesit e një rabini që kërkojnë argëtim intelektual. Nuk ka asnjë arsye të supozojmë se gruaja që erdhi të qëndronte prapa Jezusit nuk foli kurrë me të; ajo e kishte parë dhe dëgjuar atë nga turma, dhe kjo kishte qenë e mjaftueshme për të zbutur fortësinë e zemrës së saj dhe për ta kthyer përsëri në rrugën e vetë-respektimit. Ajo kishte qenë një grua me reputacion të keq: reputacioni mbeti, por sjelljet ndryshuan. Tani ajo ka ardhur për të bërë një gjest të mrekullueshëm mirënjohjeje; por lotët erdhën para se ajo të hiqte kapakun nga shishja e saj e parfumeve dhe, duke harruar që ishte diçka që një grua e mirë nuk e kishte bërë kurrë në publik, ajo uli flokët për ta fshirë. Përmes të gjitha, Jezusi nuk u kthye; sepse nuk i duhej; gjithçka që ai duhej të dinte për të ftuarin e paftuar që mund të lexonte në pasqyrën e fytyrës së tronditur të Simon dhe gjithçka që duhej të bënte për gruan që mund të bënte duke pranuar pa lëvizur homazhe për dashurinë e tij të penduar – Simoni në vend të tij do të fillonte nga kontakti me të papastrin.

Simoni u mendua aq sa mendoi se një profet do të shihte te gruaja pikërisht atë që pa farisenjtë; por aty ku pa vetëm një mëkatar, Jezusi pa një mëkatar të falur dhe të rivendosur. Sipas shëmbëlltyrës së dy debitorëve, ai tërhoqi nga pritësi i tij i gatshëm pranimin se dashuria e madhe mund të jetë produkt i faljes së madhe dhe tregoi se si, nga shfaqja e

gruas e dashurisë dhe mirënjohjes, ai kishte vetvetiu zbrit mëkatet e tij dhe madhësinë e tij. “Unë po ju them, mëkatet e saj ... janë falur, sepse ajo e donte shumë” nuk do të thotë që ajo fitoi faljen e saj nga dashuria e saj; besimi i saj, jo dashuria e saj, e shpëtoi atë. Dashuria e saj nuk ishte baza e një faljeje që ajo kishte ardhur për të kërkuar, por prova e një faljeje që ajo kishte ardhur për ta njohur. Megjithatë, mund të mos ketë qenë aq e qartë për të sa për atë që ajo tashmë ishte falur para se të hynte edhe në shtëpi. Jezusi shpesh i njihte njerëzit më mirë sesa ata e dinin veten dhe i befasoi me bujarinë me të cilën lexonte personazhet e tyre.

8.1-3 SHËRBIMI SHTËTITES:

(1) ITHITARËT

Tashmë karakteri i shërbimit të Jezusit ka ndryshuar. Kur, në një kohë të mëvonshme, Jezusi filloi të dërgonte dishepujt e tij në një turne predikimi, ai i udhëzoi ata të kishin besim në mikpritjen; por tani, kur ai po udhëtonte me të gjithë së bashku, ata ishin një grup shumë i madh për t’u siguruar për këtë mënyrë. Shpenzimet e misionit u bartën nga një numër i grave të pasura, të gjitha kishin një gjë të përbashkët, se ishin shëruar nga Jezusi. Ata gjithashtu mund të kenë qenë anëtarë të shquar të Kishës Palestineze gjatë kohës së Lukës; nëse do ta kishte takuar Johanën, kjo do të shpjegonte se si ai mori informacionin e tij në lidhje me oborrin e Herod Antipas (23.6-11). Shtatë demonët e Marisë duhej të ishin një formë shumë e vazhdueshme e sëmundjes mendore.

8.4-21 SHËRBIMI SHËTITËS:

(2) INKURAJIME DHE PARALAJMËRIME

Ideja e arsimit si një farë që zë rrënjën në zemrat e njerëzve u përdor nga shumë mësues para dhe pas Jezusit. Por shëmbëlltyrat e Jezusit nuk kishin për qëllim të përçonin një etikë të zakonshme; ato u krijuan për t’i bërë dëgjuesit të kuptojnë realitetin e situatës me të cilën u përballën kur mbretëria u krijua. Shëmbëlltyra e mbjellësit kishte një qëllim të dyfishtë: të siguronte dishepujt në një kohë të dekurajimit që, megjithë të gjitha pengesat, zhgënjimet dhe zhgënjimet, predikimit të Ungjillit mund t’i besojnë të sillnin një korrje të pasur; dhe për të paralajmëruar të tjerët se cilësia e vërtetë e jetës së tyre do të zbulohet nga pritja që ata i dhanë fjalës së Perëndisë.

E gjithë e vërteta është e qartë, e qartë dhe bindëse për ata që e kanë parë pikën dhe mister për ata që nuk e kanë parë. Prandaj nuk është për t’u habitur që Jezusi foli për sekretet e mbretërisë së Perëndisë. Nuk është se ai qëllimisht fsheh të vërtetën e shumëkujt dhe ia zbuloi disa zyrtarëve të zgjedhur. Sekretet e tij – konceptimi i tij i ri për kuptimin e mbretërisë – ishte i hapur për të gjithë për ta parë dhe dëgjuar, por edhe një sekret i hapur mbetet sekret për ata që nuk dëshirojnë ta mësojnë atë. Jezusi foli në shëmbëlltyra në një pjesë të akomodimit të mendjes së thjeshtë të vërtetën e thellë, në një pjesë të marrjes nga dëgjuesit e tij një vendim mbi historinë, i cili do të ishte njëkohësisht një vendim për jetën e tyre, pjesërisht për të dalluar periferinë, i cili ishte i hapur për të marrë sekretet e mbretërisë, për mërzitjen e të kuptuarit, për të cilin shëmbëlltyrat ishin histori dhe asgjë më shumë.

Në kontekstin e tyre aktual, tekstet e mëposhtme synohen qartë të jenë variacione në temën e shëmbëlltyrës së mbjellësit. Kur Zoti ndriçon një dritë në jetën e njerëzve, ata duhet ta lënë atë të shkëlqejë për të mirën e të tjerëve. Zbulesa e Zotit fillon si një zbulim privat dhe përfundon si një besim publik. Ajo rritet me ndarjen, ata që përpiqen ta mbajnë atë ose veten e tyre zbulojnë se kanë humbur edhe atë që menduan se kishin. Izraeli kishte marrë dritën e Zotit, por vetëm të ishte një dritë për jo-hebrenjtë (Is. 49.6); dhe, në vend që të linte dritën të shkëlqejë, u përqëndrua në mbrojtjen e flakës nga zhdukja.

Pasazhi përfundon me një kujtesë energjike se korrja e pasur e fjalës së Zotit dhe shkëlqimi i ndritshëm i dritës së Zotit nënkupton bindjen. Ata që janë vëllezër dhe motra të Jezusit duhet të jenë bij dhe bija të Perëndisë dhe për këtë ata duhet të bëjnë vullnetin e Atit të tyre. Luka këtu zbuti atë që në Ungjillin e Markut është një qortim për familjen e Jezusit; sepse Marku na thotë se familja e Jezusit erdhi ta kërkonte atë për ta mbajtur atë mbrapa, duke menduar se ai kishte humbur shqisat e tij, dhe në këtë kontekst fjalët e Jezusit kanë një masë shtesë të ashpërsisë (Mk. 3,21. 31-35).

16-18. Të tre thëniet duhet të kenë qarkulluar si tekste të izoluar para se të merreshin në koleksionet e ndryshme mësimore të cilat përbënin burimet e Ungjijve. Në 11,33, thënia për llambën dhe shandanin menjëherë ndjek një denoncim nga kërkuesit e shenjave, dhe përfundimi është se llamba përfaqëson ndriçimin që erdhi në botë nga Jezusi, e vetmja shenjë e sigurt e veprimtaria e Zotit. Në 12,2 thënia për gjëra të fshehura është pjesë e një paralajmërimi për farisenjtë dhe ata që mund të ndikohen prej tyre se po vjen

dita kur të gjitha sekretet do të zbulohen në dritën e gjykimit të Zotit. Në 19,26. thënia në lidhje me ato që kanë dhe nuk kanë shënime është një paralajmërim për përdorimin e duhur të dhuntive shpirtërore.

16. Është interesante të theksohen interpretime të ndryshme që Mateu dhe Luka sollën në shëmbëlltyrën e llambës duke modifikuar editorialin e versionit origjinal të Markut. Llamba e Mateut është të “japë dritë për të gjithë në shtëpi” – ai mendon për një reformë brenda judaizmit; Llamba e Lukës është e vendosur, si në një shtëpi romake, në tavan, “ata që hyjnë [d.m.th. jo-hebrenjtë] mund ta shohin dritën “.

19. Marku na tregon (63) se Jezusi kishte katër vëllezër dhe një numër të papërcaktuar motrash. Në interes të besimit në virgjërinë e përhershme të Marisë, për të cilën asgjë nuk thuhet në Bibël, është pohuar se ata ishin fëmijë të Jozefit nga një martesë e mëparshme apo edhe kushërinj (sipas Hieronimit); por nuk ka asnjë justifikim për të shmangur kuptimin e zakonshëm të fjalëve të Markut, se ata ishin fëmijët më të vegjël të Jozefit dhe Marisë.

8.22-39 SHËRBIMI SHËTITËS:

(4) SUNDIMI MBI STUHINË DHE DEMONËT

Autorët e sotëm kanë prirjen t’i caktojnë këto dy mrekulli në kategori të ndryshme, njëra është një mrekulli e natyrës, dhe tjetra një mrekulli e shërimit; por sipas standardeve biblike, ato i përkasin së bashku si shembuj të autoritetit të Jezusit mbi kaosin në natyrë dhe në njeri. Pamja biblike e njeriut është se Zoti donte që ai të ishte zot i natyrës (Zan.

1.26; Ps. 8), dhe për shkak se ai e humbi fronin e tij më të mirë përmes mëkatit, natyra tregon shenja çrregullim paralel me atë të jetës njerëzore; sovraniteti i Zotit vihet në pikëpyetje jo vetëm nga mëkati njerëzor, por nga sëmundja dhe vdekja, e papastër dhe demonike, shkatërrimi i shkretëtirës dhe trazirat e detit. Në tregimit e krijimit, Zoti kishte zotëruar me fjalën e tij të fuqisë ujërat e thellësisë së madhe, oqeanin primitiv (Ps. 93; 104,5-9); dhe në përfytyrimet e DhV menduan se deti vazhdoi të ishte simboli i të gjitha këtyre forcave armiqësore të cilat akoma nuk ishin sjellë nën sundimin e Zotit, i cili ende fle në zhurmën e deteve, gjënimin e valët e tyre, trazira e popujve (Ps. 6,57; krhs 89,9-10; 46,3)

Nga kjo shoqatë intime e njeriut dhe natyrës në raportin e tyre me misterin e padrejtësisë, rrjedh se shëlbimi i njeriut do të shoqërohej me rivendosjen e qiells: ujku do të jetonte me qengjin dhe shkretëtira do të lulëzonte si një trëndafil (Is. 11,6-9.35; 55,12-13). Mrekullitë e Jezusit ishin të gjitha “mrekulli të mbretërisë”, dëshmi se sovraniteti i Zotit po binte në ngatërrimin e një bote rebele me efikasitet të ri. Pyetja e dishepujve të tij – “Kush është atëherë?” – pranoi me një përgjigje të vetme: ai është njeriu të cilit Zoti i ka besuar autoritetin e mbretërisë së tij. Nga tërheqja e deteve, ne kalojmë në qetësimin e një mendjeje të shqetësuar. Në çmendurinë e Gerasës, kemi një rast tipik të personalitetit të shpërbërë. Të gjitha simptomat e përshkruara kanë një shënim të origjinalitetit: preokupimi patalogjik me varret, forca anormale, pandjeshmëria ndaj dhimbjes, refuzimi për të veshur rroba dhe vetja e shumëfishtë dhe e luhatshme. Njeriu e pa veten si të zotëruar nga një regjim i tërë

demonësh; si vendi ku ai jetonte, ai ishte territor i okupuar nga armiku dhe mund të jetë që gjendja e tij ishte rezultat i një përvoje traumatike të lidhur me okupimin romak. Shërimi shoqërohej nga një konvulsion i dhunshëm dhe kokëfortë, i cili shkaktoi një nxitim drejt një tufë derrash në një panik katastrofik.

24. Ai u zgjua, kërcënoi erën dhe valët e varura dhe u bë qetësia.

Jezusi qorton fuqitë demonike pas stuhisë, të cilat u përpoqën ta vriste

26. Gerasa ishte ndoshta fshati i vogël i Khersa në bregun lindor të liqenit. Nuk duhet të ngatërrohet me Gerasa në Pere, gjashtëdhjetë kilometra më tej në jug. Variantet e leximit “Gadarenes” dhe “Gergesenes” ishin ndoshta përpjekje shkrimi (nga skribët që njihnin Gerasa të Peresë por jo të fshatit buzë lumit) për të korrigjuar atë që dukej se ishte një gabim topografik.

30. Një legjion ishte një ndarje e ushtrisë romake, e përbërë nga 6.000 këmbësorë dhe trupa ndihmëse; dhe në atë kohë provinca e Sirisë, përfshirë principatat e Palestinës, mbahej nga katër legjione.

32. Prania e derrave na kujton se Jezusi ishte këtu në territorin kryesisht pagan të Dekapolit. Për çifutin, derri ishte një kafshë e papastër dhe konsumi i derrit ishte i ndaluar shprehimisht me ligj (Lev. 11,7-9).

8. 40-56 SHËRBIMI SHTËTITËS:

(5) SUNDIMI MBI SËMUNDJEN DHE VDEKJEN

Pas kthimit në Galile, Jezusi gjeti një turmë të madhe që e priste. Luka, si Marku na jep përshtypjen se gjatë gjithë shërbimit të tij galileas, pavarësisht nga qëndrimi i udhëheqësve fetarë, Jezusi kurrë nuk e humbi popullaritetin e tij me njerëzit e thjeshtë, dhe se ai shpesh ishte po aq i zënë ngushtë nga entuziazmi i kërkuar dhe i paedukuar i miqve të tij, pasi ai ishte nga dogmatizmi i padepërtueshëm i antagonistëve të tij. Me këtë rast, siç duhet, kryetar i Këshillit të Pleqve Vendase, i cili bëri një pohim të hapur për besimin e tij në fuqitë shëruese të Jezusit; dhe, përballë rritjes së mosmiratimit zyrtar, u desh edhe guxim dhe përlësi nga ana e tij për të vazhduar. Luka e theksoi paksa historinë patetike të Markut duke e bërë vajzën një vajzë unike (krh. 7,12; 9,38). Në kohën kur Jezusi mbërriti në shtëpi, vajza kishte vdekur dhe vajtuesit profesionistë ishin të pranishëm, duke i dhënë të ndjerit ngushëllimin e mjerë që kishte zbatuar kërkesat e traditës. Këta vajtues, duke ditur që vajza kishte vdekur, e tallnin Jezusin, sepse menduan se ai kundërshtonte faktin e vdekjes; se ajo ishte vetëm në gjumë ishte thjesht një siguri e besimit të saj të pakufizuar në aftësinë e saj për ta zgjuar atë nga gjumi i vdekjes.

Historia e Jairit ndërpritet nga historia e një gruaje, e cila e përkëdhel atë nëse mendimi se ajo ishte shtyrë të Jezusi deri në fund të nevojës së birrës. Ajo vuante nga një sëmundje (menoragjia – një menstruacione të vazhdueshme) e cila mbase ishte me prejardhje psikologjike, por megjithatë shqetësuese dhe keqësuese në efektet e saj; dhe në shoqërinë hebraike, kjo kishte pasojën shkatërruese shtesë

për ta bërë atë papastër përgjithmonë dhe për këtë arsye të papërshtatshëm për kontakt njerëzor (Lev.15.30).

Ishte një shkelje e rëndë që ajo të prekte një person tjetër, sepse prekja e tij do ta bënte të ndjehej e papastër. Prandaj, nuk është çudi që ajo guxon të kërkojë prekjen shëruese të Jezuit, vetëm duke shikuar nën maskën e turmës. Reagimi i Jezusit është interesant për tre arsye: së pari, siç sugjerojnë dishepujt, vetëm një person me një perceptim jashtëzakonisht të mprehtë mund të kishte dalluar midis presionit të turmës dhe kontaktit të qëllimshëm, megjithëse të ngurruar, të një gruaje në kërkim shëruese; së dyti, duket se çdo shërim Jezuit i kushtoi atij diçka në energjinë shpirtërore, kështu që ai ishte në gjendje të ndjehej i lodhur dhe kishte nevojë për rinovim; dhe së treti, ekzistonte fakti që Jezusi e kuptoi të domosdoshme që të turpëronte gruan me reklama. Nëse ajo do të ishte lejuar të fshihej në errësirë të rehatshme, do të ndodhin dy gjëra: ose do të kishte pësuar një rikthim, të shkaktuar nga një ndjenjë faji për thyerjen e ligjeve të papastërtisë; ose ajo mund të kishte shijuar shërimin e përhershëm, por pa e parë atë si derën e një jete më të pasur dhe më të bollshme nën hirin dhe atësinë e Zotit. Ajo kishte nevojë për bekimin e Jezuit për shërimin që kishte fituar përmes vjedhjes dhe sigurinë e saj se i detyrohej shëndetit të saj të ri jo fuqisë magjike, por besimit të vet në veprimtarinë shpëtuese të Zotit.

9.1-9 JEZUSI DHE DISHEPUJT E TIJ:

(1) MISIONI

Shërbimi i Jezusit, i kryer tashmë nga udhëtimet e tij, nga të cilat Luka na ka dhënë disa ekstrakte tipike, është zgjeruar me misionin e të dymbëdhjetëve. Për shkak se e dimë fundin e historisë së Ungjillit, jemi të prirur të mendojmë për Jezusin si një figurë të vetmuar, gjithmonë pak larg nga pjesa tjetër e njerëzimit, përfshirë dishepujt e tij; dhe kjo, pa dyshim, është një pjesë e rëndësishme e së vërtetës. Por ai preferoi ta konsideronte veten si shërbëtorin e mbretërisë, duke e ndarë këtë shërbim me ata që i ishin përgjigjur thirrjes së tij: ata duhej të ndanin njohuritë e tij intime për Atin (10,21-22), detyrën dhe autoritetin, madje edhe vuajtjet e tij (9,23-27). Prandaj ishte një pjesë integrale e misionit të tij që dishepujt e tij të merrnin pjesë në të, duke shpallur me fjalë dhe vepra ardhjen e mbretërisë. Por ky zhvillim i ri u diktua edhe nga rrethanat: kërkesat e vazhdueshme të turmës do të thoshin që vetëm Jezusi nuk mund të shpresonte të mbulonte tërë territorin e Izraelit (krh. Mt 10,23), dhe kërcënimi në rritje i ndërhyrjes zyrtare nënkuptonte që ai koha ishte ndoshta e shkurtër. Si rezultat, dishepujt udhëzohen të kryejnë udhëtimin e tyre misionar me nxitim, duke mos mbajtur një paisje të tepërt, duke u mbështetur tërësisht në mikpritjen dhe duke mos humbur kohë në johozhënës dhe jo-marrës. Ishte praktikë midis hebrenjve të rreptë, por kur linin tokën jo-hebreje, të shkundnin pluhurin e ndotjes jo-hebraike nga këmbët e tyre: dishepujt janë të ftuar të miratojnë këtë akt simbolik si një deklaratë që ata që nuk do ta pranojnë më mbretëria e Perëndisë i përket popullit të tij.

Ndjenja e re e urgjencës dhe parathënies që erdhi tek Jezusi në kulmin e popullaritetit të tij galileas duket se është sjellë nga vdekja e Gjon Pagëzorit. Vdekja e Gjonit përmendet vetëm rastësisht në këtë pikë nga Marku dhe Luka, por duhet të jetë një ngjarje e fundit: ai ishte gjallë, megjithëse ishte në burg, kur Jezusi filloi të predikonte (Mk 11,4); duhet të ketë kaluar para se t'i dërgonte Jezusit mesazhin e tij pyetës të dyshimtë (Lk 7,18); dhe tani, më pak se një vit pas burgosjes së tij, ai ishte i vdekur. Marku dhe Luka ia atribuojnë ekzekutimin e Gjonit ligësisë hakmarrëse të Herodianit, ndërsa Jozefin ia atribuon frikës së Herodit nga një kryengritje mesianike; por për çfarëdo arsye, padyshim që i dha Jezusit parandjenjën e fatit që ishte në treg për të (Mk 9, 9-13).

Historia e vogël e skrapave të Herodit për thashethemet e zakonshme rreth Jezusit po zbulon jashtëzakonisht shumë. Jezusi kishte të gjitha cilësitë e hirit, miqësisë dhe dhembshurisë që i mungonin përbërjes së Gjonit; por sipas vlerësimit publik, të dy burrat ishin me të njëjtën myk, dhe madje Herodi ishte shqetësuar nga frika se Gjoni i vdekur do të kthehej për ta ndjekur. Një njeri që mund të gabohej për Elijahun dhe Gjon Pagëzorin duhet të ketë patur një venë të fuqishme graniti në karakterin e tij.

9.10-17 JEZUSI DHE DISHEPUJT E TIJ:

(2) GOSTIA E LAMTUMIRES

Një nga simbolet e epokës mesianike në letërsinë hebraike ishte banketi i madh, festa e kurorëzimit të Zotit (Is. 25,6-8); ishte e natyrshme që një popull që kishte jetuar në privim e

paraqiste botën e re të guximshme të Zotit në imazhe të tilla, ndonjëherë edhe deri në atë pikë sa të diskutonte menunë (2 Bar. 29,4; 4 Ezra 6,52). Në predikimin e tij popullor, Jezusi shpesh përdori këtë simbol për të përcaktuar ose praninë e mbretërisë me ftesën e tij të pasur (5,34; 6,21: 14,16-24), ose përmbushjen e tij të fundit qiellore (13,29-30; 22,15-18). Darka e Fundit ishte, siç do ta shohim, një parashikim dramatik i festës qiellore; por nuk ishte vakti i vetëm për të cilin Jezusi i dha këtë kuptim simbolik. Në prag të largimit të tij nga Galileja me të Dymbëdhjetët për sigurinë relative të tetrarkisë së Filipit – Betsaida ishte vetëm jashtë territorit të Antipës – ai la pushimin e një turme të madhe të dishepujve të tij në një vakt që shpjegohet më së miri si një shije e banquetit mesianik.

17. Në këtë fazë, është “Lënia e Madhe” e Lukës. Nga 8,4 në 9,50. ai ndjek Markun; por ai e lë jashtë Mk 6,45-8.26. Nuk është e nevojshme të supozohet se ai ishte duke përdorur një kopje të gjymtuar të Markut. Ai thjesht e la jashtë këtë pjesë, si dhe shumë të tjera, sepse nuk dëshironte ta përdorte atë: disa nga materiali i tij i kopjuar që ai kishte përdorur tashmë, Marku 7,2-23 ishte me pak interes për jo-hebrenjtë, dhe historia e gruas syro-fenikase mund të merret për të treguar një paragjykim anti-jo-hebre. Lënia, megjithatë, sigurisht përmirëson sekuencën e ngjarjeve, dhe është krejt e mundur që Luka pa dashur të rivendoste rendin origjinal, të cilin Marku e kishte ndërprerë duke futur një cikël të gjatë të pavarur tregimesh në këtë pikë nga burimi i tij kryesor .

9.18-27 JEZUSI DHE DISHEPUJT E TIJ: (3) HIJA E KRYQIT

Pyetja që Jezusi u bëri dishepujve të tij nënkupton se ata kohët e fundit kishin pasur më shumë kontakt me mendimin publik sesa ai; Prandaj, Luka me siguri ka të drejtë të mendojë se kjo ndodhi shpejt pas kthimit të tyre nga turneu i tyre misionar. Por pyetja është gjithashtu e rëndësishme në një mënyrë tjetër: asnjë proverb tjetër i regjistruar i Jezusit nuk flet më me elokuencë se ai i vetëdijes së tij të brendshme për një profesion të vetëm; jo vetëm që është i vetëdijshëm që njerëzit i bëjnë pyetje, por ai supozon se këto pyetje janë të pashmangshme dhe se përgjigjet që njerëzit u japin atyre do të varen nga fati i tyre i përjetshëm.

Përgjigjja e Pjetrit tregon se sa larg kanë ardhur dishepujt gjatë vitit të kaluar. Ata e shohin të mundur ta pranojnë Jezusin si Mesia, jo sepse ai ka treguar shenja të konformitetit me konceptimet tradicionale të Mesisë, por sepse me fjalët dhe veprat e tij, ai i ka rigjetur idetë e tyre të trashëguara në mykun e tij interpretim. Prosesi në të vërtetë nuk ka mbaruar; por Jezusi e pranon titullin e Pjetrit, duke besuar se të paktën ka filluar të vlerësojë kuptimin e tij të vërtetë. Dishepujt janë paralajmëruar të mos e përmendin titullin në publik, pasi sigurisht që do të nënkuptonte diçka katastrofale të ndryshme nga njerëzit. Pasi depërtuan në të parën nga sekretet e Jezusit, dishepujt tani duhet të inicohen në të dytin dhe më të vështirë, se Mesia duhet të vuajë. Kjo fjalë “duhet” (gr. *dei*) përdoret shpesh nga Luka, dhe më rrallë nga ungjillistët e tjerë, për të përcaktuar një domosdoshmëri hyjnore, një detyrim të imponuar nga plani i

shëlbimit të Zotit dhe i shpallur në shkrimet e DhV. Vetë Jezusi kishte arritur në përfundimin se Mesia duhej të vuante përmes meditimit mbi Shkrimet, nga të cilat lindi në mendjen e tij një shkrimje e tre figurave nga DhV – Mesia, Biri i njeriut dhe Shërbëtori i Zotit.

Fillimisht, këto figura ishin të dallueshme: Mesia ishte mbreti Davidik që duhej të rivendoste lavdinë e mbretërimit të Davidit dhe të fuste mbretërimin e drejtësisë dhe paqes së Perëndisë; Biri i njeriut ishte agjenti eskatologjik i Zotit për krijimin e mbretërisë (Dn. 7,13), perandorisë që më në fund do t'i jepte “Shenjtoret e Më të Lartit” të persekutuarve; dhe Shërbëtori i Zotit ishte ai që, përmes vuajtjes indirekte dhe vdekjes, do t'i sillte kombet në njohjen e Zotit (Is 52,13; 53,12). Të tre figurat, megjithatë, kishin dy gjëra të përbashkëta: të gjitha ato ishin të interesuara për vendosjen e mbretërisë së Perëndisë dhe realizimin e fatit të Izraelit për të qenë populli i shenjtë i Perëndisë. Mbreti duhet të jetë mishërimi i popullit të tij dhe mbreti dhe populli duhet të ndajnë, nën Zotin, një thirrje të përbashkët. Kjo është arsyeja pse nuk është kurrë shumë e qartë nëse Jezusi, duke folur për Birin e njeriut, e konsideronte veten kokën simbolike të popullit të Perëndisë ose të popullit të Perëndisë me vete në krye. Në dritën e këtyre shoqatave të korporatave të rolit të trefishtë të Jezusit, ne duhet të interpretojmë parashikimin e ringjalljes në ditën e tretë. Për shkak se Jezusi vdiq të Premten dhe u pa i gjallë nga shumë dëshmitarë të Dielën në vijim, disa supozuan se parashikimi ishte një shembull i një prestigji të mbinatyrshëm, të tjerë se ishte një ngjarje ex vaticinium. Sidoqoftë, ekziston një mundësi e tretë – që profecia ishte autentike. Sipas një formule të parë të

besueshmërisë së marrë nga Pali, Jezusi u ringjall në ditën e tretë në përputhje me Shkrimet (1 Kor 15,4). Shkrimi i vetëm që flet për ringjalljen në ditën e tretë (që do të thotë: së shpejti) është Hos. 6,2. dhe kjo nuk ka të bëjë me rilindjen e një njeriu të vdekur, por me rivendosjen e Izraelit në statusin e një kombi pas fshirjes kombëtare. Jezusi e konsideroi veten mishërim të kombit të Izraelit dhe e bazoi parashikimin e tij në DhV.

27. Me të vërtetë po ju them se disa nga ata që qëndrojnë këtu nuk do ta shijojnë vdekjen derisa të kenë parë mbretërinë e Perëndisë.

Kjo mund të nënkuptojë: ushtrimin e autoritetit të një gjykatësi. Është një shprehje enigmatike që mund t'i referohet rënies së Jeruzalemit, një ngjarje që do të konfirmonte identitetin e tij si Mesia dhe Gjykatës dhe përmbushjen e profecive të tij. Do të jetë një shije e gjykimit të Izraelit pas kthimit të tij.

9.28-36 **JEZUSI DHE DISHEPUJT E TIJ:**

(4) **VIZIONI I LAVDISË**

Sipas Markut, ishte në rrethin e Cezaresë së Filipit që Pjetri deklaroi se Jezusi ishte Mesia. Menjëherë në veri të Cezaresë ishte mali Hermon, dhe ka të ngjarë që të ishte mali që Jezusi vendosi një javë më vonë me tre nga miqtë e tij. Përmendja e një interval specifik nga Marku dhe Luka tregon se sipas mendimit të tyre të dy ngjarjet ishin të lidhura ngushtë. Për tre dëshmitarët, përvoja e tyre në mal siguroi një konfirmim mbresëlënës të mësimëve të reja që kishin marrë në Cezare. Atje, Jezusi, në përgjigje të rrëfimit të

Pjetrit, kishte bërë një zbulesë të trefishtë: që Mesia duhet të vuajë, që dishepujt e tij duhet të jenë të gatshëm të ndajnë vuajtjet e tij, dhe se vuajtjet dhe e tyre duhet të shihen nën një sfond lavdie përfundimtar dhe i sigurt. Tani ata kanë një parashikim të lavdisë që do të vijë dhe të dëgjojnë një zë nga qielli, duke u kërkuar atyre të dëgjojnë fjalët e Birit të Perëndisë. Forma e fjalëve të folura nga qielli tregon se shndërrimi i Jezusit gjithashtu duhet të lidhet me pagëzimin e tij. Kështu që Jezusi e kishte pranuar misionin e Zotit që të ishte edhe Mesia, edhe Shërbëtori i Zotit, dhe zëri i qiellit i kishte ardhur atij për ta konfirmuar në rrjedhën që ai kishte zgjedhur. Tani ai ka filluar t'u zbulojë dishepujve të tij sekretin e thirrjes së tij, dhe i njëjti zë u vjen atyre për të konfirmuar udhëzimet e tij.

Por shndërrimi nuk mund të kuptohet thjesht si një fazë në edukimin e dishepujve; ishte gjithashtu të ishte një krizë në jetën fetare të Jezusit. Shumë studiues, të kaluar dhe të sotëm, e kanë trajtuar historinë e shndërrimit me dyshim, duke e parë atë si një histori të ringjalljes së gabuar, ose si një produkt legjendar të devotshmërisë së mëvonshme të krishterë. Por narracioni mund të pranohet si një e vërtetë e vërtetë, nëse supozojmë se Jezusi kishte një përvojë kaq të thellë, sa që shokët e tij, në gjendje të ndjeshme midis gjumit dhe zgjimit, u tërhoqën drejt tij. Vetë fakti që Jezusi i çoi tre burrat që do ta shoqëronin më vonë në Getsemane sugjeron që, si atëherë, ai priste një provë të qëndrueshmërisë së tij shpirtërore në të cilën do të ishte i lumtur me shoqërinë e tyre. Luka na jep një aludim për natyrën e gjyqit, kur ai na thotë se Moisiu dhe Elija u shfaqën dhe folën për largimin e tij që ai do të bënte në Jeruzalem. Nuk ishte hera e parë,

sipas Lukës, që Jezusi kishte konsideruar mundësinë e vdekjes në shërbim të Perëndisë. Që në fillim, ai pranoi profecinë e Shërbëtorit Pësimtar të Zotit si një model për shërbesën e tij. Por është një gjë të besosh se bindja ndaj dekretit të Zotit përfundimisht do të çojë në refuzim dhe vdekje; është krejt tjetër gjë për të parë refuzimin dhe vdekjen si mundësi të menjëhershme njerëzore. Fjala greke që Luka përdor për vdekjen është një fjalë e pazakontë – *exod*; dhe është e qartë se ai e përdori atë për shkak të shoqatave të DhV me çlirimin hyjnor. Në Jeruzalem, Jezusi duhej të kryente eksodin e ri, duke e çuar popullin e Perëndisë nga një skllavëri më të madhe se ajo e Egjiptit në tokën e premtuar të mbretërisë. Ashtu si Moisiu i vjetër, ai tani po qëndronte në bregun e një deti të madh, oqeanin e paudhësisë përmes të cilit ai duhet të kalojë dhe në të cilin ai duhet të kryejë një tjetër pagëzim. Ai gjithmonë i bindej Atit, por rruga që ai ka udhëtuar deri më tani është shënuar mirë nga këmbët e profetëve dhe pararendësve, të tilla si Moisiu dhe Elija. Tani, Zoti është gati ta çojë atë në një shteg të përshkuar kurrë nga këmba e njeriut, një rrugë që do të çojë në Getsemane dhe Golgota. Tani, si një pionier i shpëtimit tonë (2,10; 12,3), ai duhet të udhëtojë vetëm, dhe madje Moisiu dhe Elija nuk mund ta mbajnë të shëndoshë. Të tjerët, në të vërtetë, si Gjon Pagëzori, vuajtën dhe vdiqën në shërbim të Zotit, por vdekja që e pret këtë njeri është më shumë se një martirizim.

Propozimi i Pjetrit për të ndërtuar tre tëbana, ose tenda, ishte i besueshëm, megjithëse Marku dhe Luka, nga këndvështrimi i tyre i njohurive superiore, e konsideruan atë si të vlerësuar keq. Ai pa tre burra, secili një manifestim i

lavdisë hyjnore dhe ai donte të kapte momentin e fluturimit dhe të lë pa frymë duke siguruar secilit një tëban siç kishte ndërtuar Izraeli në shkretëtirë për të shenjtëruar lavdinë e Zotit. Ndoshta kjo konfirmoi besimin e tij në Jezusin për ta parë atë në një shoqëri të tillë: sepse Moisiu kishte folur me Perëndinë si një njeri fliste me mikun e tij, kështu që fytyra e tij shkëlqente kur mori ligjin nga dora e Perëndisë, dhe, si Elija, ai qëndroi i vetëm si kampion i popullit të Perëndisë; të dy burrat kishin bërë një përshtypje të tillë ndaj njerëzve të tjerë se besohej se ishin përkthyer trupor në qiell dhe të dy konsideroheshin si pararendësit e mbretërisë. Ajo që nuk e kuptoi Pjetri ishte se Moisiu dhe Elia i përkisnin, me Gjon Pagëzorin, rendit të vjetër që po zhdukej, dhe se një çast më vonë ai do t'i shihte ata të zhdukeshin, duke e lënë Jezusin vetëm dhe do të dëgjonte një zë të thoshte : ‘Ai është Biri im, i Zgjedhuri im; Dëgjojeni!’ (18,15). Nuk kishte nevojë për tre tëbana: lavdia hyjnore, e zbuluar në mënyrë të përsosur dhe pjesërisht nën periudhën e vjetër, tani ishte e bashkuar në një person të këtij Jezusi që kishte vendosur të shkonte në Jeruzalem. Ai qëndroi i vetëm, dhe reja e pranisë hyjnore eklipsoi atë dhe të tij.

9.37-50 **JEZUSI DHE DISHEPUJT E TIJ:**

(5) **QORTIMET DHE PARALAJMRIMET**

Izolimi i mrekullueshëm i Jezusit në madhësinë e tij morale dhe shpirtërore, të simbolizuar nga zhdukja e Moisiut dhe Elijahut nga mali i vizionit, tani theksohet nga katër incidente që tradhtojnë besimin e dobët, mirëkuptimin e ngadaltë, vetë-kërkimin dhe intoleranca e dishepujve. Së

pari, një baba i hutuar sjell djalin e tij Jezusin, të cilin dishepujt nuk mund ta shëronin nga epilepsia. Kontrasti midis kësaj skene dhe asaj të mëparshme u vu në pah mjaft mirë nga një komentues: “të tre të zgjedhur të verbuar nga drita, nëntë të mbetur të befasuar nga fuqitë e errësirës”. Por interesi kryesor i tregimit qëndron në pohimin e padurueshëm të Jezusit, “Berzni e pabesueshme dhe e çoroditur, deri kur do të jem me ju dhe a do t’ju duroj?” Sillni djalin tuaj këtu “. Shërbimi i Jezusit ka marrë një urgjencë të re, ai ka një takim për të mbajtur në Jeruzalem, dhe ngadalësia e dishepujve të tij e mërzit atë (12,49-50).

Një parashikim i dytë nga mundimi gjeti që dishepujt ishin gjithashtu të papërgatitur. Luka, duke shkurtuar versionin e Markut, e bëri atë më misterioze dhe mbresëlënëse, por ai gjithashtu shtoi një koment që shfaros dishepujt disi – ishte fshehur prej tyre, se ata nuk duhet ta perceptojnë atë. Luka universalisti nuk ka frikë nga paracaktimi (krh. 8,12). Ai dhe bashkëkohësit e tij e dinin se ishte vetëm me kryq, dhe jo nga ndonjë parashikim prej tij, që dishepujt mësuan për planin e fshehtë të Perëndisë. Vetëm pasi panë dhimbjet e shëlbimit të Birit të njeriut të shpaloseshin me gjithë lavdinë e tyre të trishtuar, ata mund të vlerësonin paralajmërimet që kishin rënë dikur në veshë të pakuptueshëm. Por ajo që Zoti synon të zbulojë në mënyrë efektive në të ardhmen, mund të thuhet se e tashmja do të fshihet prej tij.

Por dishepujt nuk mund të shfajësoheshin plotësisht. Duke folur njerëzisht, ekzistonte një arsye për natyrën e tyre të mpirë, siç tregohet në incidentin e tretë. Ata nuk mund ta kuptonin Jezusin sepse për të vetëm madhështia e denjë për emrin ishte madhështia e shërbimit të përrulur të bërë edhe

për të pambrojturit, ndërsa zemrat e tyre ishin kthyer në njohje dhe përparësi. “Si mund të besoni, që marrin lavdi nga njëri-tjetri dhe nuk kërkon lavdi që vjen nga një Zot? » (Gjn. 5,44). Pohueshmëria nuk mund ta kuptojë kurrë dashurinë e vetë-harresës që merr kënaqësi për t’u shërbyer atyre nga të cilët nuk mund të pritët kthim. Megjithatë, e vetmja rrugë e sigurt për praninë e Zotit është t’i duash ata që i do. Të pranosh një fëmijë në emrin e Jezusit do të thotë të veprosh si përfaqësues i Jezusit, të bësh atë që do të bënte vetë Jezusi, të jetë agent i dashurisë së Atit; dhe ka për qëllim të pranojë Jezusin dhe Atin.

Refuzimi i Jezusit për të vënë në dyshim informacionin e identifikimit të të huajit është në përputhje me përgjigjen e tij të rregullt për ata që e pyetën vetë: fjala e Perëndisë dhe veprat e Zotit vetë-vërtetohen. Kushdo që e njeh me të vërtetë dhe e do Perëndinë, gjithmonë do të jetë i gatshëm të njohë si një aleat, këdo që bën qartë punën e Zotit.

RRUGA PËR NË JERUZALEM

Dhjetë kapitujt e ardhshëm janë kryesisht mësim, por Luka është përpjekur të sigurojë një kornizë narrative duke paraqitur tërë pjesën si një udhëtim për në Jeruzalem (9,51; 13,22; 17,11; 19,28).

9.51-62 **DISHEPULLI I VËRTETË:**

(1) **UDHËTIMI NËPËR SAMARI**

Ashtu si me përdorimin e fjalës *exodos* në historinë e shndërrimit, atëherë këtu Luka po mbështjell një teologji të

tërë në fjalën *analempsis*, që do të thotë një supozim, një pritje në qiell. Fjala përmban një jehonë të fortë të motivit të Eljahut i cili tashmë është figuruar aq i spikatur në Ungjill (ks. 2 Mbr 29,11). Por Luka përdor fjalën këtu në një mënyrë krejtësisht ndryshe për të mbuluar tërësinë e ngjarjeve me të cilat Jezusi bëri kalimin nga toka në qiell – kryqëzimin, ringjalljen dhe ngjitjen (krh. Gjn. 3,14; 8,28; 12,32 -34)

Tema e Eljahut theksohet përsëri në tregimin e samaritanëve. Mosmarrëveshja e gjatë midis hebrejve dhe samarianëve kishte shumë shkaqe racore, politike dhe fetare, por simbolet e armiqësisë së tyre të pa kompromis ishin tempujt rivalë të Jeruzalemit dhe malit Gerizim, secili që pretendon të jetë i vetmi shenjtëror i vërtetë i ligjit deuteronomik (Lp.12). Antipatia e Samarianëve ndaj hebrejve u drejtua më fuqishëm kundër pelegrinëve që shkonin nga Galileja në Jeruzalem (Jozef Flavi, *Lufta hebraike*, II, 12.3) për pushime, dhe shumica e pelegrinëve preferuan rrugën më të gjatë përmes Peresë. Jakovi dhe Gjoni donin të imitonin Eljahun (2 Mbr 19,16), por duhet të pranojmë se në këtë drejtim, Elija ishte tipike për të gjithë Dhjatën e Vjetër, e cila nuk dinte asnjë mënyrë tjetër për t'u marrë me armiqtë e Izraelit sesa të thërrasësh mallkimin e Zotit mbi ta. Kjo është arsyeja pse Eljahu duhej të zhdukej nga mali për të bërë rrugën për Jesusin, me mënyrën e tij të re për të dashur armiqtë e tij dhe për të vdekur për ta, dhe konceptimin e ri të Zotit që përfshinte këtë. Sidoqoftë, është një dëshmi mbresëlënëse për fuqinë e Jezusit që të dy vëllezërit nuk dyshuan në aftësinë e tyre në emrin e tij për të rrëzuar zjarr nga qielli.

Tre aspirantët për dishepullim paralajmërohen të marrin parasysh çmimin dhe, veçanërisht, të marrin parasysh konfliktin e besnikërisë që sjell dishepullimi në mënyrë të pashmangshme. Në rrethana normale, është mirë që njeriu të ketë shtëpinë e tij në të cilën mund të kryejë veprimet e tij të devotshmërisë filiale ndaj prindërve të tij, qoftë në jetë, qoftë në vdekje, dhe të tregojë dashuri për prindërit e tij dhe shokët. Kjo është e gjitha pjesë e kësaj jete familjare që Zoti e ka caktuar me mirësi për fëmijët e tij. Por një njeri duhet të jetë i gatshëm të sakrifikojë sigurinë, detyrën dhe dashurinë nëse dëshiron t'i përgjigjet thirrjes së mbretërisë, një thirrje kaq urgjente dhe e domosdoshme që të gjithë aleatët e tjerë duhet të kenë përparësi mbi tij. Zgjedhjet më të vështira në jetë nuk janë midis të mirës dhe të keqes, por midis të mirës dhe më të mirës.

10,1-20 **DISHEPULLI I VËRTETË:**

(2) **TË GJASHTËDHJETËT**

Misionarëve u kërkohet të kryejnë detyrën e tyre me nxitimin maksimal: ata nuk duhet të veshin as pengesat më të thjeshta, të shmangin trivijësitë e lodhshme të etiketës lindore të rrugës, mos e humbni kohën në harresë dhe të lënë prapa tyre të gjitha skrupujt që mund të mendojnë për pastërtinë rituale të ushqimit, që sigurisht që do të pengonte përparimin e tyre efektiv. Misioni i tyre është i ngutshëm sepse janë korrës: Izraeli është i pjekur për drapër dhe duhet të mblidhet në hambarun e mbretërisë gjatë sezonit të shkurtër. “Mbretëria e Zotit është afruar pranë jush” nuk do të thotë se ardhja e mbretërisë është një krizë e ardhshme për të cilën

njerëzit duhet të paralajmërohen gjatë intervalit që mbetet; kjo do të thotë se mbretëria është e pranishme dhe njerëzit duhet të thirren për të hyrë në të përpara se të vazhdohet mundësia. Prania e vërtetë e mbretërisë duhet të shpallet me gojë dhe gjithashtu të demonstrohet në mënyrë aktive nga shërimi i të sëmurëve dhe nga dhënia e paqes qiellore, një bekim aq i fortë sa që duhet të gjejë ose një marrës të denjë (një bir i paqes) të pushojë ose të shkelë kokën e veshësit. Pavarësisht nëse njerëzve u pëlqen apo jo, pavarësisht nëse e besojnë apo jo, mbretëria është e pranishme në mënyrë të pashpjegueshme, një mbretërim paqeje për ata që e pranojnë atë dhe një dënim për ata që nuk e dëshirojnë atë. Koha është e shkurtër sepse opozita po mbledh forcat e saj, kështu që edhe tani dishepujt do të dalin si qengja në mes të ujqërve. Gjykimi i Jezusit shqiptohet kundër qyteteve të tëra, që nënkupton se ai tani po kërkon një përgjigje kombëtare dhe jo një përgjigje individuale ndaj mesazhit të ungjillit. Ai ka ardhur për të kujtuar Izraelin për thirrjen e tij të vërtetë si një popull i shenjtë i Perëndisë, dhe qytetet e Izraelit duhet të zgjedhin midis rrugës së shërbimit të tij të përulur dhe të mohimit të vetes dhe rrugën tjetër të nacionalizmit përçmues. Gjithnjë e më shumë në kapitujt vijues, ne do ta shohim Jezusin duke paralajmëruar Izraelin që ta refuzojë atë është të zgjedhësh fatkeqësi në atë ditë – ditën kur gjykimi transcendent i Zotit merr formën historike dhe është punuar nga romakët, agjentët njerëzorë e shkatërrimit.

Ndërsa misionarët u larguan, duke shijuar suksesin e tyre si ekzorcistë, Jezusi pati një nga përvojat e tij ekstazore, këtë herë një vizion të Satanit që binte nga qielli. Vizioni është profetik: ekzorcizmi i Jezusit dhe dishepujve të tij nuk ishin

vetë fitorja vendimtare ndaj Satanit, por vetëm shenjat e një fitore që do të fitohet nga Kryqi.

Deri në këtë pikë, duhet të theksohet se Satani duhet të paraqitet rregullisht para Zotit. I detyrohet vendit të vet atje pjesërisht në zyrën e origjinës së avokatit në gjykatën e së drejtës hyjnore (Vap 1; Zak. 3,1-5), akuzuesi i pamëshirshëm që shtrembëron planin e Zotit duke mbështetur pretendimet e tij për drejtësi deri në përjashtimin e plotë të mëshirës së tij; pjesërisht me idenë e pranuar zakonisht se të gjitha realitetet dhe ngjarjet tokësore e kanë homologun e tyre në qiell, kështu që edhe shuma totale e së keqes tokësore duhet të ketë përfaqësuesin e saj qiellor (krh. Heb. 9,23, ku edhe tempulli qiellor duhet të të pastrohet me sakrificë). Nxjerrja e Satanit do të thotë që mëshira e shëlbimit të Zotit i ka çliruar njerëzit nga fjalja që varet prej tyre dhe nga faji dhe fuqia e mëkatit që i mbajti në robëri (Apok 12,7-11). Por është e rëndësishme të kuptohet që është thjesht një mënyrë mitologjike për të folur për realitetet tokësore dhe për t'u dhënë atyre kuptim të përjetshëm; fitorja fitohet në tokë, jo në qiell. Ishte suksesi tokësor i dishepujve që solli vizionin e Jezusit për triumfin qiellor. Qëllimi i Zotit është shtjelluar në histori, dhe në histori duhet të konfirmohet; mbizotërimi tokësor i Satanit dhe i gjithë gjiri i tij i gjarpërinjve duhet të prishen në mënyrë efektive (krh. Zan 3,15). Sidoqoftë, dishepujt paralajmërohen të mos mbështeten në këtë arsyetim tokësor për veten e tyre. Triumfi i fundit i mbretërisë është i siguruar, por shërbëtori individual i mbretërisë duhet të jetë i kënaqur me të ditur që emri i tij është shkruar në qiell dhe duke lënë rezultate në duart e Zotit. Sepse edhe humbja e Satanit nuk është një qëllim në

vetvete. Isshtë heqja e pengesave në planin e Zotit për të krijuar njerëz të denjë për mbretërinë e tij qiellore, në të cilën dishepujt tashmë janë regjistruar si qytetarë.

Dërgimi i të shtatëdhjetëve (ose shtatëdhjetë e dy) regjistrohet vetëm nga Luka. Numri është simbolik: por çfarë simbolizon? Kombet jo-hebraike të listuara në Zan 10 u llogaritën nga shtatëdhjetë (ose shtatëdhjetë e dy) rabë, kështu që Luka mund ta kishte parë këtë mision si një parashikim simbolik të misionit për jo-hebrenjtë. Pleqtë e caktuar për të ndihmuar Moisiun ishin gjithashtu shtatëdhjetë (ose shtatëdhjetë e dy, përfshirë Eldad dhe Medad). Jezusi, si një Moisi i dytë, ndau barrën e punës së tij me shtatëdhjetë ndihmësit e tij. Meqenëse ata supozohet të dërgohen për t'u përgatitur për ardhjen e Jezusit, duhet të konkludojmë që Luka i quan ata shtatëdhjetë të tjerë, por në ndryshim me të dërguarit e përmendur në 9,51-52.

9. Mbretëria e Perëndisë ka ardhur tek ju në personin e Mesisë.

domethënë, pjesëmarrja në mbretërinë e ardhshme të Zotit është e mundur nëse pendoheni dhe besoni ungjillin.

15. *Ej ti, Kafarnaum, a mendon se do të lartësohesh në qiell? Jo, ti do të rrëzohesh në ferr!*» f. 117. në botën e të vdekurve. Aludim i mundur për masakrimin nga romakët në kohën e kryengritjes më 66-70.

22. *Askush nuk e di se kush është Biri, nëse nuk është Ati, ose kush është Ati, nëse nuk është Biri dhe kush Biri dëshiron ta zbulojë atë.*

Papias na tregon se Mateu e shkroi ungjillin e parë në gjuhën aramaike, por që ungjillistët e tjerë e përkthenën atë më së miri sa të mundnin. Nëse e krahasojmë këtë varg me

Mt 11,27, mund të shohim se përkthimi i Lukës është pak më ndryshe nga ai i Mateut: folja “të dish” në hebraisht mund të përkthehet gjithsesi. Kjo sigurisht vërteton se Luka ishte një hebre (nga diaspora).

10.21-24 **DISHEPULLI I VËRTETË:**

(3) **NJOHJA E ZOTIT**

Kthimi i të Shtatëdhjetëve është rasti për një thënie të frymëzuar dhe ngazëllyese nga Jezusi, i cili përmban një përmbledhje të shumicës së mësimëve të tij. Lutja e falënderimeve, këtu si në psalter, është forma më e fortë e njohjes së besueshme. Jezusi falënderon Atin që i lejoi dishepujt e tij të provojnë praninë dhe fuqinë e mbretërisë dhe të zbulojnë vetë se çfarë do të thotë të jesh një Bir i Perëndisë, edhe pse studiuesit kryesorë të kombit i kanë kthyer shpinën ky privilegj. Kjo ndodhi në përputhje me qëllimin e përjetshëm të hirit të Zotit: kushtet e vetme që Zoti ka vendosur për të hyrë në mbretëri janë sinqeriteti, përvullësia dhe besimi dhe ata që insistojnë të vendosin standarde të tjera të arritjet intelektuale ose morale vetëm verbojnë nga thjeshtësia dhe universaliteti i planit të Zotit. Tani, mbase për herë të parë, Jezusi e kupton se sa iu besua qëllimit të përjetshëm të Perëndisë në duart e tij. Që nga pagëzimi, jeta e tij është kontrolluar nga vetëdija se ai është caktuar Biri i Zotit, dhe ai ka jetuar në mirëkuptim të ndërsjellë me Atin e tij, duke ndarë shqetësimet e Atit dhe dashurinë e Atit. Tani është mbi të që të tjerët, pavarësisht nga profesioni i tyre fetar, në të vërtetë nuk e ndajnë këtë marrëdhënie intime. Të njohësh një njeri si baba, duhet të jetë djali i tij dhe ta njohësh

Zotin si baba, duhet të jetë djali i tij; dhe prindërimi është një dhuratë që Ati e ka mbajtur nën autoritetin e tij. Kur Jezusi thotë se “askush nuk e di se kush është Biri” Mt 11,27: Askush nuk e njeh Birin përveç Atit, ai nuk do të thotë se identiteti i Birit është një sekret i njohur vetëm për Perëndinë; kjo do të thotë që vetëm Zoti ka të drejtë të përcaktojë se kush është biri i tij dhe kush jo, sepse njohja e Zotit është gjithmonë pararendëse dhe përcaktuese (krh. Amos 3,2. ku dija është pothuajse ekuivalent i zgjedhjes; dhe Marku 13, 2, kur njohja për Zotin e ditës së fundit nuk do të thotë që data është e caktuar dhe e dihet vetëm për Zotin, por përkundrazi që vetëm Zoti mund të përcaktojë kur qëllimet e Tij e kanë arritur qëllimin e tyre. thotë: “Ti je Biri im”, me të vërtetë e kupton se çfarë do të thotë ta quash Perëndinë Atë. Bekimi do t’u përcillet tashmë fëmijëve që janë dishepujt e tij. Për këtë ngjarje, e gjithë rrjedha e historisë së Izraelit ishte një përgatitje, dhe në të aspiratat e profetëve dhe mbretërve gjejnë përmbushjen e tyre. Por qëllimi për të cilin flet Jezusi nuk është vetëm qëllimi për të cilin Perëndia aplikon Izraeli në ekzistencë; ky është qëllimi i gjithë krijimit. Ati është gjithashtu Zoti i qiellit dhe i tokës, dhe i gjithë kozmosi i mrekullueshëm është vetëm punëtorja në të cilën Krijimtar hyjnore prodhon kryeveprën e tij – bij që e njohin dhe e duan Atin e tyre.

21-22. E gjithë pasazhi është plot me kthesa semite dhe ndjek ritmet e vargut hebraik, në mënyrë që të mos konsiderohet një produkt teologjik i Kishës që flet greqisht. As pasazhi nuk është unik, madje as në traditën Q, sepse përmban pak që nuk është, të paktën i nënkuptuar në tregimet e pagëzimit dhe tundimit të Jezusit. Në kontekstin e

mendimit semitik, termat Atë dhe Biri nuk tregojnë një unitet metafizik të thelbit (“i një substance të vetme me Atin”), por një unitet etik i karakterit dhe qëllimit (krh. Mt. 5,45 ku të jesh djalë do të thotë të marrësh babanë e tij).

10.25-37 **DISHEPULLI I VËRTETË:**

(4) **PYETJE E MËSUESIT TË LIGJIT**

Biseda midis Jezusit dhe mësuesit të Ligjit ilustron në mënyrë të përsosur ndryshimin midis etikës së ligjit dhe etikës së dashurisë. Për mësuesin, jeta e përjetshme është një çmim që duhet të fitohet nga respektimi i përpiktë i rregullave fetare: për Jezusin dashuria e Zotit dhe e fqinjit është në vetvete jeta e mbretërisë qiellore, e filluar tashmë në tokë. Mësuesi kërkon detyra të kufizuara dhe të përcaktuara morale me tërësi rabinike: Jezusi nuk pranon të vendosë kufij për detyrimet e dashurisë. Feja për njërën është një grup rregullues kufizues, për tjetrin një sërë mundësish të pakufizuara.

Mësuesi shtron pyetjen e tij, jo sepse dëshiron ta dijë përgjigjen, por sepse dëshiron të provojë aftësinë e Jezusit si një eksponent të shkrimeve të shenjta. Jezusi kthen tabelën për të, duke treguar së pari se ai tashmë e di përgjigjen e pyetjes së tij, pastaj duke e detyruar atë të matë jetën e tij me standardin që ai ishte përgatitur të përdorte si armë në një ndeshje të luftimit intelektual. Në Mk 12,28-32, është Jezusi që përmbledh të gjitha detyrat e njeriut në dy urdhërimet e mëdha, dhe mund të kemi përshtypjen se Jezusi ishte i pari që bashkoi Lp 6,5 dhe Lev. 19,18 si përmbledhje e ligjit. Sidoqoftë, Luka ka të drejtë të mendojë se rabinët kishin

arritur në të njëjtin përfundim. Por midis rabinëve dhe Jezusit, kishte dallime të mëdha në interpretim. Ata besuan se i gjithë Ligji, me të gjitha 613 urdhërimet e tij, ishte mënyra e përcaktuar për të treguar dashurinë ndaj Zotit dhe ai ishte i bindur se dashuria për Zotin nënkuptonte përkushtimin ndaj modelit të hirit dhe shëlbimit të Zotit. Ata e shikuan fqinjin si një term me përgjegjësi të kufizuar dhe vazhdimisht debatonin se cilat klasa të burrave ishin përjashtuar prej tij nga fusha e komandës (sigurisht jo-hebrenjtë, me siguri edhe të tjerët). Jezusi nuk pranon të hyjë në këtë debat. Ai tregon historinë e Samarianit të Mirë, pa iu përgjigjur pyetjes “Kush është fqinji im? Por për të treguar se kjo nuk është pyetja e duhur. Pyetja e mirë është: “Kush mund të jem pranë?” “; dhe përgjigjja është: “Kushdo që nevoja e të cilit është kërkesë për dashurinë time”.

Është thelbësore historike që udhëtarët kanë mbetur gjysmë të vdekur. Prifti dhe leviti nuk mund të tregonin pa e prekur nëse ishte i vdekur apo i gjallë; dhe ai peshonte më shumë mbi ta sesa të ishte i vdekur dhe i ndyrë në kontakt me ata, punët e të cilëve kishin të bënin me gjëra të shenjta, sesa që ai të ishte gjallë dhe kishte nevojë për kujdes. Jezusi e shokoi me dashje mësuesin duke e detyruar të konsideronte mundësinë që një i huaj gjysëm pagan të dinte më shumë për dashurinë e Zotit sesa një hebre i devotshëm i verbuar nga shqetësimi për rregullat e mashtrimit.

10,38-42 **DISHEPULLI I VËRTETË:**

(5) **RREZIKU I EGOIZMIT**

Pak histori në Ungjijtë janë keqkuptuar si kjo. Historia e Marisë dhe e Martës është përmendur rregullisht, megjithëse fraza hyrëse e Lukës e bën të qartë se është histori e Martës, jo e Marisë. Mesjeta e gjeti këtu autoritetin e së Dielës për të preferuar mendimin për jetën e punës, madje edhe studiuesit modernë kanë prirur të supozojnë se pjesa e mirë e zgjedhur nga Maria shpirtërore dhe e humbur nga Marta botërore ishte mbretëria e Perëndisë. Maria është identifikuar plotësisht në mënyrë të pajustificueshme me Maria-Madeleine dhe është besuar për përkushtimin e saj pasionant. Idealizimi i Marisë u zhvillua aq herët, sa që ajo madje la gjurmët e saj në tekstin e v. 41-42, ku nuk ka më pak se pesë variante të leximit (shiko më poshtë). Çdo referencë për një ose disa gjëra të nevojshme duhet të lihet, në provën e tekstit perëndimor, si një shkëlqim i parë.

Atëherë nuk ka asnjë krahasim midis dy motrave; Maria mbrohet, nuk lavdërohet për shpifjet e Martës: është mish dhe pije që Jezusi të ketë një publik mirënjohës dhe Maria nuk duhet të privohet nga e vetmja gjë që mund të bëjë mirë.

Prandaj, Marta është figura qendrore; ajo është zonjë, dhe e cila, pasi të ketë lexuar historinë e Samaritanit të Mirë, mund të dyshojë se ajo është një personazh më i fortë dhe një dishepull më i pjekur se motra e saj (krh. Gjn. 11,20-44). Ajo është përplot me vepra të mira dhe plotësisht e lirë nga egoizmi që kërkon kënaqësinë e vet – një faj për të cilin mendon se e zbulon te Maria. Por ajo fiton një qortim të butë nga Jezusi sepse akoma nuk ka mësuar që vetëmohimi,

shërbimi dhe madje edhe sakrifica mund të harxhohen nga vetë-kujdesi dhe vetë-keqardhja, sesa veprat e mira që nuk bëjnë harrimi i vetvetes mund të bëhet mjerim për ata që e bëjnë këtë dhe tirani për të tjerët.

11.1-13 **DISHEPULLI I VËRTETË:**

(7) **LUTJA**

Në shumë dorëshkrime të Ungjillit sipas Lukës, Lutja e Zotit është përforcuar për t'iu përgjigjur versionit më të gjatë të Mateut, por nuk ka dyshim se forma më e shkurtër është ajo që shkroi Luka. Një krahasim i dy versioneve tregon se në pika të caktuara, njëra është më origjinale dhe në pika të caktuara, tjetra. Klauzolat e Mateut që nuk kanë asnjë paralel me Lukën mund të konsiderohen si shtesa liturgjike. Nga ana tjetër, në kërkesat për bukë dhe falje, forma e saktë dhe e veçantë e Mateut ka më shumë të ngjarë të jetë origjinale sesa forma e përgjithësuar e Lukës. Mateu modifikuar si shtesë, Luka me modifikim. Lutja e Jezusit mund të rikonstruktohet përkohësisht si më poshtë:

Babai, u shenjtëroftë emri yt.

Le të vijë mbretëria juaj.

Na jep bukën tonë të përditshme sot:

dhe na fal borxhet tona, ashtu siç i kemi falur edhe borxhllitë tanë.

Dhe mos na nënshtroni tundimit.

Rimëkëmbja e formës origjinale është çështje me njëfarë rëndësie. Çdo hebre mund të ishte lutur, “Ati ynë, që je në qiell. . Përdorimi i Avinut zyrtar dhe ekskluzivisht fetar. Por kur Jezusi u lut, ai përdori fjalën Abba (Babi) me të cilën një

fëmijë iu drejtua babait të tij njerëzor. Ai e shndërroi atësinë e Zotit nga një doktrinë teologjike në një përvojë të fortë dhe intime; dhe ai u mësoi dishepujve të tij të luteshin me të njëjtën intimitet familjar.

Lutja e Zotit mbulon gjithçka që një djalë duhet t'i thotë babait të tij. Para se t'u përgjigjet nevojave të tij personale, ai ndan shqetësimet dhe planet më të gjëra të Atit. Emri i Zotit është i gjithë natyra dhe qëllimi i tij, dhe ai shenjtërohet kur ajo natyrë dhe qëllimi njihen dhe respektohen. Kërkesa e parë është mbi të gjitha një lutje që Zoti të veprojë për të manifestuar shenjtërinë dhe dashurinë e tij (krh. Ez. 36,3); por meqenëse veprimet e Zotit kërkojnë agjentë njerëzorë dhe një përgjigje njerëzore, është edhe përkushtim. Lutja e dytë është gjithashtu i dyfishtë: sepse mbretëria e Perëndisë është mbretëria e tij e drejtësisë dhe e dashurisë, dhe ajo vendoset me anë të hirit të tij të lirë dhe të pakushtëzuar, por është gjithashtu një kërkesë besimi dhe bindjeje të njerëzve. Nuk ka kundërshtim midis kësaj lutjeje për ardhjen e ardhshme të mbretërisë dhe shpalljen e përsëritur të Ungjillit që mbretëria kishte arritur tashmë. Mbretëria e Perëndisë është e përkryer e pranishme në Jezusin dhe në një farë mase tashmë në dishepujt e tij, por ajo duhet të rritet dhe të përhapet derisa të përqafojë të gjithë njerëzit. Por ne gjithashtu mund t'i besojmë Zotit të historisë për të siguruar nevojat e individëve; ai u jep atyre bukë të mjaftueshme për ditën që do të vijë, i fal keqbërjet e tyre, përveç nëse jashtë mërzitjes ndaj të tjerëve ata i kanë mbyllur zemrat e tyre në mëshirën e tij, i mbron ata nga çdo fatkeqësi që do të dëshmonte shumë për forcën e karakterit të tyre.

Shëmbëlltyra e mikut në mesnatë jo vetëm që nxit kohën e duhur në lutje, por shpjegon pse është e nevojshme.

Udhëtari varej nga akomodimi me mikpritjen dhe, nëse do të bënte udhëtimin e tij në mbrëmje për të shmangur nxehtësinë e mesditës, mund të arrinte vonë dhe i papritur; por ligjet e mikpritjes i imponuan ushtruesit të tij një detyrim solemn për të parashikuar atë. Nuk ka asnjë arsye pse një burrë duhet të zgjojë fqinjin e tij pasi të mbyllet dera, sepse familja flinte afër njëri-tjetrit në dyshekë në dysheme, dhe askush nuk mund të ngrihej pa zgjuar shtëpinë. Goditjet e tij të padëshiruara jo vetëm që i dhanë njeriut bukët që i duheshin, por treguan edhe sa shumë kishte në rezervë duke i marrë ato. Zoti nuk ka nevojë të zgjohet ose të mallëngjyhet për të na dhënë atë që na nevojitet – shumë dhurata të cilat Ai ua jep të pabesëve dhe mosmirënjohësit; por bekimet më të mira të saj janë të rezervuara për ata që do t'i vlerësojnë ata dhe tregojnë vlerësimin e tyre duke vazhduar të pyesin derisa të marrin.

Jezusi nuk u premtonte dishepujve të tij se ata gjithmonë do të marrin atë që kërkojnë, por ai i siguron ata se nuk mund të kërkojnë, të kërkojnë ose të godasin më kot. Nëse një baba tokësor me të gjitha gabimet dhe marrëzitë e tij e siguron fëmijën e tij, Ati Qiellor në të gjithë përsosmërinë e dashurisë së tij mund të thirret të mos bëjë shaka të këqija për fëmijët e tij. Babai është i besueshëm dhe Jezusi është i gatshëm ta thotë atë pa rezerva; por nuk duhet të supozojmë se kjo thënie përmban gjithçka që ai tha ndonjëherë për dëshirat dhe vuajtjet e njeriut.

Ai e dinte që Zoti shpesh lejon që disa njerëz të vuajnë pasojat e mëkatit të tyre dhe budallallëkut. Ai e dinte se Zoti ndonjëherë privonte të tjerët në mënyrë që ata të trashëgonin një bekim më të pasur (4,4). Fakti është, pa marrë parasysh

atë që dërgon Zoti, fëmijët e tij duhet të vazhdojnë me besimin se ai e di atë që po bën. Ishte me këtë besim që Jezusi shkoi në kryq.

11. Në Mt. 7,9-10 termat përkatës janë guri i bukës, gjarpri i peshkut; në tekstin më të mirë të Lukës, ato janë peshk gjarpri, vezë akrepi. Klauzola e dhënies së një guri për një bukë në dorëshkrime të caktuara të Lukës është përpjekja e një harmonizuesi për të asimiluar tekstin me atë të Mateut.

13. Premtimi i Shpirtit të Shenjtë është për shkak të redaksisë së Lukës. Mateu (7.11) ka “gjëra të mira”.

11.14-26 **JEZUSI DHE KUNDËRSHTARËT E TIJ:** (1) **DY MBRETËRITË**

Jezusi akuzohet se ishte tok me djallin dhe për shërimin me magji të zezë. Ai i përgjigjet akuzës me tre argumente. Së pari, djalli nuk është aq budalla sa të lejojë luftë civile midis shërbëtorëve të tij; sëmundja mendore dhe fizike janë pjesë e kontrollit që ajo ushtron gjatë jetës së njeriut dhe nuk pritet të sigurohen mjetet për ta qetësuar atë. Së dyti, ka edhe ekzorcistë të tjerë përveç Jezusit, të cilët e dinë se agjentët e Satanit mund të pushtohen vetëm nga fuqia e Perëndisë, dhe për këtë arsye dënojnë kritikët e Jezusit për shpifje blasfemuese. E treta, kritikët e saj duhet të dinë se fuqia e vetme e aftë për të thyer pushtetin e Satanit është “gishti i Zotit” (Dalja 8-9) dhe duhet të nxjerrë përfundimin e pashmangshëm se mbretëria e Satanit pushtohet nga mbretëria e Perëndisë.

Emri Baalzebub (zoti i mizave) shfaqet në 2 Mbr 12 si një formë e korruptuar e Baalzebul (zoti i shtëpisë) – emri i

perëndisë së Ekronit. Asnjë emër nuk figuron në letërsinë çifute si titulli i Satanit, por ekzistonte një tendencë e përgjithshme për të identifikuar hyjnitë pagane me shpirtrat e këqij. Emri e shtyn Jezusin të vizatojë një imazh të Satanit si zot i një rezidencë të fortifikuar, duke i mbajtur të paprekura fitimet e tij deri sa të pushtohet nga dikush që është më i fortë se ai. Kështu, ne jemi të ftuar ta konsiderojmë botën si një territor të pushtuar nga armiku: ai i takon me të drejtë Zotit, por nga mëkati i njeriut, ra nën tiraninë e Satanit, që e mban atë nën ndikim se asnjë fuqi e njeriut nuk mund të prishë dhe lajmi i mirë i Ungjillit është se në këtë kala të rrethuar shpërtheu kampioni dhe përfaqësuesi i parë ose një fuqi pushtuese dhe çliruese, mbretëria e Perëndisë. Të dy mbretëritë përballen me njëra-tjetrën në një luftë e cila nuk njeh as armëpushim dhe as neutralitet; ai që nuk bën anën e Jezusit me Satanin dhe ai që nuk lufton për forcat e unitetit lufton për forcat e përçarjes.

Shëmbëlltyra e shtëpisë së zbrazët paraqet të njëjtën mësim në mikrokozmos. Zemra e njeriut është një shtëpi që duhet të ketë një banues, dhe mënyra e vetme për të siguruar që ajo nuk merret nga mashtruesit me reputacion të keq është të shohë që ajo është e banuar nga Zoti që bërë për vete. Exorcizmi nuk është i mjaftueshëm: bota shpirtërore, si ajo natyrore, heq një boshllëk.

11.27-36 **JEZUSI DHE KUNDËRSHTARËT E TIJ:** (2) **GJENERATA E PABESË**

Fjalët e gruas në turmë ishin një formë e zakonshme e komplimentit ekstravagant; por Jezusi i hodhi poshtë ato si

sentimentalizëm të pastër, sepse rreziku i përhapjeve hyjnore është se ata vlerësohen lehtësisht për veten e tyre dhe bëhen zëvendësues për përgjigjen e vetme të përshtatshme për fjalën e Zotit. Luka, duke e vendosur tregimin në kontekstin e tij aktual, regjistroi mendimin e tij se sentimentalizmi është një formë mosbesimi.

Thënia mjaft e paqartë për shenjën e Jonas pasohet nga një shpjegim këtu dhe një fjali krejtësisht e ndryshme në Mt 12,40. Ata që kërkuan një shenjë kërkuan provë spektakolare që Jezusi ishte emisari i Zotit, për të cilin pretendonte se ishte. Ai u përgjigj se e vetmja provë e fuqive të tij që ishte gati të jepte ishte ajo që Jona u kishte ofruar Ninivitëve; Jona i thirri ata për pendim dhe, sipas fjalëve të tij, ata njohën kërkesën autentike të Perëndisë. E njëjta kërkesë ishte e pranishme në predikimet e Jezusit, dhe ata që ishin të shurdhër nuk ka të ngjarë të bindeshin nga ndonjë formë tjetër e vërtetimit. Ata ishin një gjeneratë e keqe, të cilët kishin provuar nga mungesa e përgjigjes se, pavarësisht nga gjithë besimit të tyre, ata nuk mund ta njihnin zërin e Zotit kur e dëgjuan atë. Mbretëresha e Shebës dhe qyteti i Ninivës iu përgjigjën zbulësës më të mirë nga Zoti i disponueshëm në kohën e tyre; dhe këta të huajt do të krahasoheshin në mënyrë të favorshme ditën e gjykimit me popullin e zgjedhur të Perëndisë i cili kishte kthyer shpinën më të madhe nga të gjitha mundësitë.

Paragrafi i fundit përbëhet nga një seri thëniesh të ndara në temën e dritës, të gjitha ndikojnë në depërtimin shpirtëror dhe zymtësinë. Izraeli ishte thirrur të ishte drita e Zotit për të ndriçuar botën; por, në vend që të linte llambën e saj të shkëlqejë, ajo e mbuloi atë për të mos dalë nga jashtë, dhe

tani kishte arritur në atë pikë ku ajo kishte harruar se si dukej drita e Zotit. Gjendja e tij ishte e ngjashme me atë të një njeriu që nuk e di se shikimi i tij është i dëmtuar dhe që ecën me vrull drejt katastrofës nën përshtypjen se ai mund të shohë se ku po shkon (krh. Gjn 9,40-41). Ata që lejojnë dritën e Zotit të hyjë në jetën e tyre bëhen një llambë për të shpërndarë errësirën për të tjerët.

32 Banorët e Ninives do të ngrihen në Gjyq dhe do ta paditin këtë brez, sepse ata u kthyen nga mëkatet e tyre te Zoti pas predikimit të Jonës, por këtu është Dikush më i madh se Jona!»

Jezusi është më i madh se të gjithë mbretërit dhe profetët e DhV sepse është vetë Mesia.

11.37-54 **JEZUSI DHE KUNDËRSHTARËT E TIJ:** (3) **FARISENJTË DHE MËSUESIT E LIGJIT.**

Nuk ka gjasa që Jezusi të dorëzonte ndonjëherë një harangë të madhe të tillë si farisenjtë, dhe madje edhe më pak të ngjarë që ai e bëri këtë kur u ftua në shtëpinë e një fariseni. Fatkeqësitë (vv. 42-52) janë një koleksion i bërë nga përpiluesi Q, ndoshta për t'u përdorur në debatin e vazhdueshëm midis Kishës dhe sinagogës; dhe Luka i bashkëngjiti ata me një histori të ngjashme nga burimi i saj L (vv. 37-41, 53-54). Rezultati është një seri prej shtatë kritikash të vetë-drejtësisë.

i. (v. 37-41) Për farisenjtë, feja nënkuptonte respektimin e ligjit. Por ligji mund të rregullojë vetëm atë që bën njeriu, jo atë që është; dhe në çdo fe juridike, ekziston një tendencë për t'u përqëndruar në ato aspekte të sjelljes – gjithnjë më

sipërfaqësore – të cilat lehtë mund të reduktohen në një kod rregullues. Jezusi deklaroi se është si të lani pjesën e jashtme të një filxhani ose pjate dhe ta lini pjesën e ndotur. “Të japësh për gjërat që janë brenda” është pothuajse me siguri një përkthim i keq nga aramaishtja, dhe fjalia duhet të lexojë: “Pastroni pjesën e brendshme dhe të shihni që gjithçka është e pastër për ju”. Kur ka pastërti të brendshme, tubi i jashtëm mund të lejohet të kujdeset për veten e tij.

ii. (v. 42) Feja juridike përqendrohet në mosbërjen e së keqes sesa mirësinë aktive dhe pozitive. Shënimi i doktor Jeanson për abatin e një manastiri – “Zonjë, ju jeni këtu, jo për dashurinë e virtytit, por frikën e vesit” – i përshtatet në mënyrë të përkryer farisenjve, i cili, për të shmangur një shkelje e pavullnetshme e një komande, la një diferencë sigurie për secilin prej tyre, kështu që, për shembull, megjithëse ligji i së dhjetës padyshim që zbatohet vetëm për produktet bujqësore, ata paguanin të dhjetën kopshtet e tyre barishtore vetëm për të qenë të sigurt. Një skrupulozitet i tillë mund të lulëzojë vetëm kur burrat kanë humbur ndjenjën e proporcionit.

iii. (v. 43) Përqendrimi në detyrime të mëdha morale, të cilat askush nuk mund të pretendojë se i ka përmbushur në mënyrë të duhur, prodhon përrulësi: përqendrimi në pionet e vogla, të cilat janë mjaft të mundshme të një pasionanti, të çon në vetëkënaqësia, me kotësi dhe me njohje.

iv. (v. 44) Kontakti me vdekjen e bëri një njeri të papastër në mënyrë rituale (Nr. 19,16), dhe varret u zbardhen shpesh për të paralajmëruar të gjithë ata që vinin për rrezikun e papastërtisë. Jezusi i quan farisenjtë nga varret anonime

sepse reputacioni i tyre për shenjtërinë fshihej nga njerëzit cilësinë e fshehtë të ndikimit të tyre.

v. (v. 46) Masa e madhe e ligjeve që ekspertët juridikë konsideronin të detyrueshëm për secilin izraelit ishte një barrë që mund të bartin pak burra. Jezusi nuk akuzon avokatët se kanë vendosur një standard për të tjerët, të cilët ata vetë i kanë shmangur, por ai i akuzon ata se u ngarkuan të dobëtve dhe se nuk i ndihmuan ata ta bartin atë. Një sistem që rëndon fenë duhet të jetë një përfaqësim i rremë i vullnetit të Atit për fëmijët e tij.

vi. (vv. 47-51) Ata që besojnë se me Ligjin Zoti ka thënë gjithçka që ai do të thotë nuk ka të ngjarë të dëgjojnë një zbulësë të re nga goja e një profeti të gjallë. Legalistët janë mjaft të gatshëm për të ndërtuar monumente te profetët e vdekur, por nderimi i tyre për traditën shpesh shkon paralelisht me të njëjtën frymë intolerance që solli profetët në vdekjen e tyre. Zoti me mençurinë e tij parashikoi dhe siguroi këtë pritje armiqësore të të dërguarve të tij, dhe qëllimi i tij nuk do të pengohet prej tij. Por kriza përfundimtare në historinë e Izraelit ka mbërritur: brezi i hidhëruar ose duhet të shkëputet me të kaluarën me pendim të thellë, ose të paguajë dënimin ose akumulimin e brezave të kaluar. Abeli është dëshmori i parë dhe Zakaria (2 Kron. 24,22) i fundit në kanunin Hebraik të Shkrimeve.

52 Mjerë ju, mësuesit e Ligjit! Ju e keni flakur tej çelësin që hap portën e shpëtimit!

Me rastin e shugurimit, mësuesit të Ligjit i dhurohej një çelës, i cili simbolizonte aftësinë për të shpjeguar Shkrimin e shenjtë

vii. (v. 52) Funkzioni i skribëve ishte zhbllokimi i Shkrimeve në mënyrë që njerëzit të mund të gjenin në to njohuritë e Perëndisë; dhe në vend të kësaj, duke u përqëndruar në sekondar dhe periferik, ata bllokuan librin dhe hodhën çelësin.

12.1-12 **SIGURIA E VËRTETË DHE E RREMË:** (I) **FRIKA NGA NJERIU DHE FRIKA NGA ZOTI**

Kapitulli i fundit përfundoi me një grindje kundër farisenjve: ky kapitull fillon duke e bërë atë një mësim objekti për dishepujt. E gjithë çështja kundër tyre mund të përmblihet me një fjalë: hipokrizi. Askund nuk tha Jezusi që të gjithë farisenjtë ishin hipokritë, ose se të gjithë hipokritët ishin farisenj; por ai gjeti më shumë hipokrizi mes tyre sesa në çdo grup tjetër dhe e pa atë si produkt natyror të mësimave të tyre. Hipokriti është ai që, me vetëdije ose pa vetëdije, ka sakrifikuar të vërtetën për pamjen: ai është më i zhytur nga ajo që njerëzit mendojnë për të sesa nga gjendja e vërtetë e shpirtit të tij; ai është aq i zënë për të nderuar reputacionin e tij sa nuk ka kohë të jetë vetvetja, ai gjithmonë duhet të justifikojë veten për të tjerët, për veten ose për Zotin. Ai mund ta mashtrtojë me sukses veten dhe të tjerët, por jo Zotin; dhe vjen dita kur të gjitha pretendimet do të ekspozohen.

E kundërta e hipokrizisë është pendimi, që do të thotë të pranosh të vërtetën për veten tënde, të përballesh me veten ashtu siç je në të vërtetë.

Në kohën e persekutimit, dishepujt mund të joshen të blenë siguri duke u paraqitur ndryshe nga ata. Por ekziston

një kufi në atë që burrat mund të thonë ose të bëjnë rreth tyre. Jeta e tyre është në çdo kohë në duart e Zotit, i cili vetëm duhet të frikësohet; dhe frika e Zotit i largon të gjitha frikërat e tjera. Frika e Zotit është e një cilësie krejt tjetër nga frika e njerëzve; nuk është frika nga rreziku, por njohja e përlulur e sovranitetit të saj. Për atë që nuk ka frikë nga Zoti, nuk ka nderim për madhësinë dhe shenjtërinë e tij, nuk vlerëson hirin dhe gëzimin e tij, prania e Zotit vështirë se mund të jetë më shumë se një zjarr që përpin – dhe çfarë është ajo se kaq, nëse jo për t’u hedhur në ferr? “Prandaj, çdo njeri duhet të jetë besnik i së vërtetës ashtu siç i erdhi. Dhe për dishepujt, e vërteta është mishëruar në Jezusin. Në vv. 8-9 Jezusi duket se bën dallimin mes vetes dhe Birit të njeriut, ndoshta sepse në Birin e njeriut, ai dëshiron të përfshijë të gjithë ata që bashkë me të i përkasin Izraelit të vërtetë. Ata që nuk kanë turp ose kanë frikë të pranojnë besnikërinë e tyre ndaj Jezusit në tokë, do të pranohen në qiell si anëtarë të popullit të Perëndisë. Thënia e mëposhtme (v. 10), siç qëndron, është në kundërshtim flagrant me këtë, dhe një krahasim me Mk 3,28-9 tregon që të dy versionet e thënies mund të kenë pësuar gjatë transmetimit. Në vend të “Birit të njeriut”, prandaj duhet të lexojmë këtu “bijtë e njerëzve”: çdo plagë dhe ofendim që u ofrohet njerëzve mund të falet, por jo blasfemi kundër Shpirtit të Shenjtë, sepse Shpirti është bartësi i së vërtetës në zemrat e njerëzve dhe të mëkatosh kundër Shpirtit është ta trajtojmë si të rremë atë që ne dimë se është e vërtetë. Është mëkati i pafalshëm, jo sepse Zoti nuk dëshiron kurrë të falë një pendimtar, por sepse një pandershmëri e brendshme e bën njeriun të paaftë për këtë vlerësim të ndershëm të vetvetes që është pendimi.

Por ata që besojnë në Zot do të zbulojnë se, edhe në krizën më ekstreme, Zoti me anë të Shpirtit të tij të Shenjtë do të ruajë besimin me ta, duke vënë në gojën e tyre pranimin e thjeshtë të së vërtetës që është mbrojtja e vetme që u duhen.

12.13-14: **SIGURIA E VËRTETË DHE E RREMË:**
 (2) **THESARET TOKËSORE DHE QIELLORE**

Ishte e natyrshme që një ankues të paraqiste çështjen e tij para një udhëheqësi fetar; për kodin e Moisiut të përfshirë pa dallim ligjin penal, civil, kishtar dhe moral, dhe rabin duhej të ishte kompetent në të gjitha departamentet e tij. Ky ngatërrim i moralit me ligjin pozitiv ishte një nga pikat e dobëta të judaizmit që Jezusi vazhdimisht përpiqej të korrigjonte. Këtu ai refuzon të veprojë si gjykatës ose arbitër: mirëmbajtja e drejtësisë i përket fushës së Cezarit, ndërsa ai merret me standardet më të larta të mbretërisë së Zotit. Ligji mund të kufizojë njerëzit mëkatarë për t'i bërë ata qytetarë që respektojnë ligjin, por nuk mund t'i bëjë ata të mirë. Nga ana tjetër, kur burrat janë bërë të mirë duke hyrë në mbretëri dhe duke jetuar sipas standardeve të tij morale dhe burimeve shpirtërore, legjislacioni pushon të jetë i rëndësishëm për ta (krh. Mk 10,1-12, ku ligji i divorci thuhet se është i parëndësishëm për ata që hynë në mbretëri). Kështu, në këtë rast, Jezusi tregon se nuk mund të kishte asnjë mosmarrëveshje t'i paraqitej një arbitri nëse nuk do të ishte nga epshi. Është më mirë të jesh viktimë e një padrejtësie sesa të biesh në gabimin e të menduarit se bollëku i jetës gjendet në pasuritë materiale (krh. 1 Kor. 7-8).

Njeriu i pasur i marrë në shëmbëlltyrë zbuloi shumë vonë se pasuria materiale nuk është posedim i përhershëm. Për shkak se ai i kishte kushtuar tërë energjinë e tij për të mbledhur mallra, ai nuk kishte asgjë që mund ta quante të vetën, dhe vdekja zbuloi varfërinë e tij themelore. E vetmja mall i denjë për përpjekje njerëzore janë ato që vdekja nuk mund t'i heq.

Pasuria është një rrezik për ata që e kanë atë por edhe për ata që nuk e bëjnë. Jezusi e denoncon ankthin si absurd, të padobishëm, pagan; por arsyeja e tij për këtë është se mund të jetë një kërcënim tinëzar për besnikërinë e dishepujve. Një burrë trim do të përgatitet për përndjekjen, por pasiguria, kur është një shoqëruar i vazhdueshëm, mund të tërheqë vëmendjen dhe të minojë zgjidhjen. Asgjë nuk ka më shumë të ngjarë të largojë dishepujt nga përkushtimi i sinqertë për mbretërinë sesa të shqetësohen. Megjithatë është absurde të shqetësohesh: a do t'i kishte dhënë Zoti dhuratën e jetës pa siguruar dhuratat më të vogla të ushqimit dhe veshjeve të domosdoshme për të mbajtur jetën, apo do t'i kishte kushtuar aq shumë kujdes dhe arti për të zogj të improvizuar dhe lule kalimtare, për të lënë pas dore vetëm ata që ai synonte të ishin fëmijët e tij? Nuk ka nevojë të shqetësohet: siç mësoi njeriu i pasur i marrë, ankthi nuk mund të jetë një orë ose më vonë se sa t'i afrohet vdekjes, dhe nuk është më efektiv në fusha të tjera. Pagshtë pagane të shqetësohemi: nënkupton që ne me të vërtetë nuk besojmë se Zoti është Ati ynë. Por ilaçi i vërtetë për shqetësimin është të vendosni gjërat e para, të shqetësoheni më shumë me mbretërinë e Perëndisë sesa me nevojat personale.

Ata që veprojnë, zbulojnë se Zoti i siguron shërbëtorët e tij, por ata gjithashtu zbulojnë se nevojat e jetës janë më pak dhe më të thjeshta nga sa supozohet egoizmi.

Edhe përkushtimi ndaj mbretërisë është i aftë të shkaktojë ankth. Shërbëtori i mbretërisë mund të shkëmbejë shqetësimet e tij materiale për besimin se fati i tij individual është në kujdesin e Zotit dhe se ai ka një thesar të mbrojtur nga vjedhjet dhe dëmtimet; po për të ardhmen e kauzës që ai i shërben? Jezusi e di se për kopenë e tij të vogël, biznesi që ndan me ta duhet të duket i shkëlqyeshëm dhe shpresa e fitores larg. Ata duhet të mësojnë të mendojnë për mbretërinë jo si një ëndërr të një bote tjetër ose si një objektiv të largët të historisë, por si një të tashme, zotërim, të realizuar jo nga realizimi i tyre, por nga dhurata e Atit, dhe e cila kënaqësia e tyre u garantohej atyre, plani i tij i përjetshëm i hirit.

Fjala e paqartë këtu mund të thotë moshë ose lartësi. Por një kubit është distanca midis bërrylit dhe majave të gishtave; dhe pak njerëz e kalojnë jetën e tyre duke u shqetësuar për shtimin e tetëmbëdhjetë inç në shtatin e tyre. Prandaj, duhet të preferohet përkthimi në tekst. Poeti Mimnermus e përdor kubirin për të përcaktuar një periudhë të shkurtër kohe, dhe psalmisti flet për tërë jetën e tij si “gjerësia e dorës” (Ps. 39.6).

12.35-48 **KRIZA E AFËRT:**

(1) **PËR DISHEPUJT**

Këtu kemi një seri paralajmërimesh për dishepujt që të jenë në gatishmëri për një emergjencë të afërt – ardhjen e

Birit të njeriut: ata duhet t'i mbajnë rrobat e tyre të gjata të zhveshura në shalle për veprim të menjëhershëm dhe energjik; si shërbëtorët besnikë që vëzhgojnë tërë natën në rast se zotëria i tyre kthehet nga festimet e zgjatura të dasmave, ata duhet të jenë të sigurt se momenti vendimtar nuk i bën ata të bëjnë një sy gjumë; ata nuk duhet të kapen nga rojet, si kryefamiljari që fle kur hajduti depërton nëpër murin e baltës së shtëpisë së tij. Por cila është natyra e krizës për të cilën Jezusi dëshiron që miqtë e tij të përgatiten?

Mateu vendosi dy nga këto shëmbëlltyra në të pestën e fjalimeve të tij të shkëlqyera, të cilat i kushtohen *parousia* ose kthimit të Mesisë. Luka, nga ana tjetër, e ndjek këtë pasazh me një në kulmin pranë shërbimit të Jezusit dhe një tjetër që merret me gjykimin që do të kapërcejë kombin e Izraelit; dhe përzjerja e këtyre tre temave tregon se, në mendjen e tij, ata ishin të lidhur ngushtë. Jezusi, ai do të dëshironte ta bënte të qartë për ne, duke pritur vetëm një krizë të madhe, që do të nënkuptonte vdekjen për veten e tij, një provë studimi për dishepujt e tij dhe një gjykim për Izraelin; dhe kjo ngjarje; Në kundërshtim me të gjitha paraqitjet e humbjes dhe dështimit, do të ishte triumfi i madh i profetizuar nga Daniel (7,13), në të cilin Zoti do të lejonte mbizotërimin botëror mbi Birin e njeriut, përfaqësuesin simbolik të popullit të Perëndisë.

Çfarëdo që Jezusi mund të ketë thënë në lidhje me kthimin e tij dhe përmbushjen e historisë, është vështirë të jetë e besueshme që ai të kishte kërkuar nga dishepujt e tij, gjatë jetës së tij, që ai të shikojë ditë e natë në një urgjencë e cila, për të thënë të paktën, nuk mund të kishte ndodhur për ca kohë pas vdekjes së tij. Nëse, megjithatë, ai nuk e dinte se

kur do të priste shpërthimin përfundimtar dhe fatal të armiqësisë zyrtare ndaj ministrisë së tij, ishte e pashmangshme që ai në mënyrë të përsëritur dhe serioze të paralajmëroi miqtë e tij që të ishin gati në çdo kohë për konfrontimi, në të cilin ata vetë mund të përfshihen mirë, dhe me të cilin Izraeli do të vulosë fatin e vet.

12.49-53 **KRIZA E AFËRT:**

(2) **PËR JEZUSIN**

Imazhet që Jezusi përdor këtu kanë një histori të gjatë. Në DhV, ne shpesh lexojmë për njerëz që kalojnë nëpër zjarrin e gjykimeve ose të zhytur në një det të telasheve (Ps. 66,12; 69,2-3; Is. 43,2). Por pagëzimi nuk është një fjalë e DhV. Duke e përdorur atë, këtu dhe gjetkë (Mk 10,31), për të përshkruar vetë vdekjen e tij, Jezusi me vetëdije i bëri jehonë mësimi të Gjon Pagëzorit, dhe rastësisht tregoi se sa i madh ishte një hendek midis tij dhe më i madhi nga paraardhësit e tij. Gjoni kishte profetizuar për ardhjen e atij që duhej të pagëzonte me zjarrin e gjykimit hyjnor: kurrë nuk i kishte ndodhur atij që Ardhja mund të ishte e para që i nënshtrohej këtij pagëzimi. Literatura ndër-testamentare çifute ishte e mbushur me përshkrime të “telasheve” që do të mposhtnin botën, si një prelude për krijimin e mbretërisë së Perëndisë: por kurrë nuk ishte sugjeruar që Mesia të kalonte këto ujëra të thella. Një shkrimtar i mëparshëm kishte përshkruar ndarjen e jetës familjare si një nga simptomat e degjenerimit të Izraelit i cili bëri thirrje për ndëshkim (Mi. 7.6), ai do të ishte i befasuar kur mësoi se Zoti do të sillte me dashje një gjendje të tillë e gjërave në punë jashtë qëllimit.

Kjo vështrim i rrallë i Shpirtit të brendshme të Jezusit zbulon një përzierje të frikshme të padurimit dhe ngurrimit. I bindur se plani shëlbues i Zotit e detyron atë të mbajë zjarrin e pagëzimit të gjykimit në tokë, jo duke e imponuar atë te të tjerët por duke e nënshtruar atë vetë, ai ndihet i paaftë dhe i prishur deri në këtë misioni mund të realizohet. Por ai gjithashtu e di se vdekja e tij do të shkaktohet jo vetëm nga “plani i fundit”, dhe nga parathënia e Zotit, por nga zgjedhja e lirë e udhëheqësve të Izraelit, dhe ai nuk ka dëshirë të detyrojë duart e tyre, të sjellë mbi popullin e tij konflikt i pashmangshëm i besnikërisë, për t’i detyruar ata të zgjedhin një herë e përgjithmonë midis mbretërisë së Zotit dhe nacionalizmit të tyre, sepse ai e di që duke hedhur poshtë atë, ata do të refuzojnë mundësinë e tyre të fundit për sigurinë kombëtare.

12.54-13.9 KRIZA E AFËRT:

(3) PËR IZRAELIN

Kur u shfaq një re e vogël mbi Mesdheun, ose kur era po përhapet në jug, izraelitët e kohës dinin të nxirrnin përfundimin e duhur; por kur bubullimat nxituan para erërave të forta në horizontin politik, ata nuk shqetësohen. Ky përmbledhje na tregon po aq shumë për Jezusin sa bën për Izraelin. Parathëniet e tij të katastrofës bazoheshin pjesërisht në të kuptuarit e qëllimit të Zotit për atë të vendosur në faqet e Shkrimeve, por pjesërisht edhe në aftësinë e tij për të interpretuar kohën e tanishme. Ungjilli i tij nuk ishte një manifest politik, por kishte implikime politike: si një Mesia, ai i kishte bërë thirrje Izraelit të rishqyrtonte

kuptimin e thirrjes së tij si popull të Zotit dhe të pendohej për krenarinë kombëtare që interpretonte këtë thirrje për sa i përket privilegjeve si një madhështi botërore. Refuzoni mënyrën se si Jezusi duhej të zgjidhte rrugën që të çonte drejtpërdrejt në konflikt me Romën dhe katastrofën pasuese. Në armiqësinë në rritje me misionin e tij, në marrëdhëniet e tensionuara midis hebrenjve dhe jo-hebrenjve, në flakët e shpeshta të tërbimit patriotik dhe në ashpërsinë në rritje me të cilën u shtypën këto flakërime, Jezusi lexoi shenjat e kohërave, që ai i konsideronte po aq të lexueshëm për të tjerët. Ashtu si në kohën e Isaisë, Zoti e kishte përdorur Asirinë si shufrën e zemërimit të tij (Is. 10.5 ff), kështu që tani ai ishte gati të përdorte Romën si agjentin e gjykimit të tij mbi popullin e tij; dhe vetëm pendimi i menjëhershëm mund t'i shpëtojë ata.

Urgjenca e nevojës është theksuar në tre paragrafët e mëposhtëm. Debitori i falimentimit bën gjithçka që është e mundur për të zgjidhur çështjen e tij në mënyrë miqësore, në vend që të përballlet me shkatërrimin e plotë të burgosjes për borxhin, pa perspektivën e fitimit të parave për të paguar kreditorin e tij ose për t'u liruar derisa të paguhet borxhi. Po kështu, Izraeli, përballë Gjykimit të Madh, do të bënte mirë të zgjidhte llogarinë e tij me Perëndinë duke pranuar falimentimin e tij shpirtëror dhe duke e hedhur veten në mëshirën e tij. Viktimat e tragjedisë, qoftë për shkak të ashpërsisë hakmarrëse të Pilatit (krh. Jozef Flavi, *Lufta hebraike*, III 9. 4) apo nga një aksident i paparashikueshëm, nuk duhet të konsiderohen si mëkatarë të jashtëzakonshëm, të dalluar posaçërisht për dënimin hyjnore, por megjithatë sigurojnë një kujtesë përshëndetëse se i gjithë kombi po

shkon drejt një katastrofe më globale. Ashtu si fiku i shterpë që ka një shans të fundit për t'iu përgjigjur trajtimit të veçantë, Izraeli duhet të përdorë lehtësimin që Zoti i ka dhënë në mëshirën e tij për të sjellë një reformë kombëtare, ose të zbulojë se ka një kufi për durimin hyjnor.

13.10-21 **PRANIA E MBRETËRISË**

Episodi i gruas së gjymtuar ka shumë të përbashkët me polemikat e mëparshme mbi shabatit. Jezusi akuzohet se ka thyer ligjin duke shëruar të shtunën, kur nuk ekzistonte rreziku i vdekjes. Ai u përgjigj se duke qenë se rregullat e lepujve lejojnë një njeri të sigurojë kafshët e tij të shtunën, është në kundërshtim të jesh më i mëshirshëm për një kafshë sesa për një qenie tjetër njerëzore. Por ka edhe një shënim të ri në përgjigjen e Jezusit – ishte e nevojshme që kjo grua të çlirohej nga lidhja e saj të Shtunën. Fjala e përdorur për “të domosdoshme” (gr. *dei*) është e njëjtë me atë të përdorur për të shprehur domosdoshmërinë hyjnore të Kryqit (9,22). Jezusi vepron në bindje ndaj një nevoje që ka përparësi ndaj të gjitha detyrimeve të tjera, përfshirë ligjin e shabatit. Mbretëria e Perëndisë është përhapur në mbretërinë e Satanit, dhe aksioni për të çliruar viktimat e tiranisë së Satanit duhet të vazhdojë shtatë ditë në javë. Larg të qenit ditë e keqe, shabati ishte në të vërtetë dita më e mirë për vepra të tilla mëshire. Për të Shtunën – dita që Zoti i kishte dhënë Izraelit si lirim javor nga skllavëria në punë – ishte gjithashtu një shije e përjavshme e pjesës tjetër që priste popullin e Perëndisë në mbretëri, çlirimin përfundimtar nga skllavëria. Për të çliruar burra dhe gra nga sundimi i Satanit

dhe për t'i vënë ato nën sundimin e hirit të Zotit, ishte pra të realizohej qëllimi i shabatit, jo ta përdhosë atë.

Shembujt e mëposhtëm shpjegojnë se si Jezusi e shikoi mbretërinë si një realitet të tanishëm. Nga fara e vogël e mustardës rritet një bimë që mund të arrijë një lartësi prej tre metrash. Nga një copë e vogël maja vjen një ferment i cili mund të thith 40 litra miell. Në të njëjtën mënyrë, triumfet e vogla të predikimit dhe shërbimit të shërimit të Jezusit duken të parëndësishme në krahasim me fuqinë e jashtëzakonshme dhe të gjithëpranishme të së keqes; prapëseprapë, në to mbretëria e Perëndisë është e pranishme në një formë germinale dhe dinamike, e cila garanton rezultate të ardhshme nga të gjitha proporcionet me madhësinë e saj aktuale. Pema që siguron një shtëpi për zogjtë është një imazh i zakonshëm në DhV të perandorisë së madhe që ofron siguri për kombet e botës (Ez. 17,23; 31,6; Dn. 4,12).

13.22-35 **DËNIMI PËR REFUZIM**

Çështja nëse shumë ose pak do të shpëtoheshin është diskutuar në gjatësi (krh. 4 Ezra 7,45- 9,22). Jezusi nuk pranon të spekulojë çështje që i lihen më së miri mençurisë dhe mëshirës së Zotit. Spekulumet boshe mund të largojnë vëmendjen e njerëzve vetëm nga fakti i qartë dhe urgjent që mbretëria e Perëndisë është e pranishme dhe dera është e hapur. Dera nuk është aq e gjerë sa burrat rastësisht mund të ecin në lehtësinë e tyre; është një hapje e ngushtë përmes së cilës ata duhet ta shtyjnë veten me vendosmëri. Nuk do të qëndrojnë e hapur për një kohë të pacaktuar, dhe ata që humbasin mundësinë e tanishme mund ta gjejnë shumë vonë.

Mjeshtri i shtëpisë pret që shtëpia e tij të jetë brenda duke e mbyllur kohën dhe nuk do të parandalohet pas orësh të pranoni të tjerët që e kanë injoruar derën ndërsa ishte e hapur, dhe që tani godasin me pretekstin e brishtë të njohurive sipërfaqësore.

Të gjithë ata që hyjnë përmes derës së hapur janë anëtarë të familjes së Perëndisë, por ata që presin që dera të mbyllet, rezultojnë se janë të huaj për të. Kur hebrenjtë ishin nën sundimin e huaj, pa pasur mundësi për hakmarrje fizike, shumë prej tyre gjetën kompensim në mendimin se në botën që do të vinte, ata do të ishin mysafirë nderi në banketin mesianik, dhe se një përbërës i tyre lumturia do të ishte përjashtimi i shtypësve të tyre jo-hebrenj. Jezusi rrëzon këtë fantazi popullore: ata që refuzojnë ftesën e Ungjillit do të gjejnë veten të kërkojnë jashtë, të hipnotizuar dyfish nga përjashtimi i tyre dhe nga përfshirja e jo-hebrenjve. Standardet e mbretërisë qiellore janë aq të ndryshme nga ato të tokës sa që pashmangshëm do të ketë shumë surpriza.

Farisenjtë që erdhën për të paralajmëruar Jezusin për qëllimet e Herodit, pretenduan se ishin miq, por ata mund të kishin menduar se ai do të ishte i kujdesshëm për shqetësimin e tyre të papritur për sigurinë e tij dhe do të pranonin se ata ishin në të vërtetë në përplasje me Herodin. Herodi e fitoi veten titullin e dhelpres sepse, duke mos guxuar të vepronte drejtpërdrejt kundër Jezusit në kulmin e popullaritetit të tij galilean, ai u përpoq ta dëbonte atë nga tetarkia e tij me anë të këtij frikësimi djallëzor, të maskuar hollësisht si miqësi. Përgjigjja e Jezusit është se ai nuk do të devijohet nga kërcënimet nga kursi që ai ka caktuar për veten e tij. Kur të vijë koha që ai të largohet nga territori i Herodit –

dhe dita nuk mund të vonohet shumë – ai do të niset për në Jeruzalem, i nxitur jo nga kërcënimet, por nga shtrëngimi i brendshëm i misionit të tij. Ndërkohë, ai nuk është në rrezik: Herodi nuk ka të drejtë të uzurpojë pozicionin që pushton Jeruzalemi përmes përdorimit të zgjatur, si vrasës i të dërguarve të Zotit.

Vajtimi për Jeruzalemin është plot aludime nga DhV. Mbledhja e fëmijëve të shpërndarë nga Jeruzalemi është një nga temat më të përsëritura të pritjes mesianike (për shembull, Is. 60,4; Zak. 10,6-10). Shtëpia mund të nënkuptojë Jeruzalemin (Jer 12.7) ose tempullin (Ez 8-11), por në të dy rastet thuhet se është braktisur sepse Zoti hoqi praninë e tij mbrojtëse dhe e braktisi popullin e tij para armiqve të tij. Citati i fundit është marrë nga Ps 118. një nga psalmet e përdorura nga pelegrinët për festat e mëdha: përshkruan çlirimin e Izraelit nga armiqtë e tij me ndërhyrjen e Zotit, dhe lehtë mund të interpretohet si një parashikim i dorëzimi përfundimtar. E gjithë pasazhi u përdor si provë që Jezusi bëri vizita të shpeshta në Jeruzalem, të cilat nuk janë regjistruar në Ungjijtë Sinoptikë; por ky interpretim e bën pothuajse të pamundur dhënien e një kuptimi të kënaqshëm të fjalëve: “Nuk do të më shihni përpara se të thoni”. . . “Vështirësia zhduket nëse supozojmë se Zoti është folësi, si në shprehje të ngjashme të përzemërsisë së prishur në shkrimet profetike (Hoshea 11,8-9; Is. 65,1-2). Është Zoti që i dërgoi profetët e tij me këmbëngulje të durueshme, që mbledh popullin e tij nën hijen e krahëve të tij (Lp. 32,11; Rt. 2,12; Ps. 5,71; 6,14; 9,14), i cili braktis shtëpinë e Izraelit në shkatërrim me largimin e tij, i cili fsheh fytyrën e tij nga njerëzit e tij derisa ai të jetë gati të mirëpresë Mesinë e tij.

14.1-14 **FJALËT RRETH TRYEZËS SË DARKËS:** **(1) NË TRYEZËN E NJË FARISEU**

Shumë nga fjalët e Jezusit i erdhën Lukës pa ndonjë tregues të kontekstit në të cilin u folën, dhe ai gjithmonë u përpoq t’i sigurojë këto tradita “jetime” me një kornizë narrative. Rregullimi i kësaj pjese duket disi artificiale, pasi Luka përdori një episod në tryezën e një farise si vendosja për tre fjalime të ndryshme mbi temën e festës. Sidoqoftë, ka më shumë qëndrueshmëri midis diskutimeve dhe kornizës së tyre sesa në sipërfaqe; sepse të gjithë janë pjesë e debatit të vazhdueshëm midis Jezusit dhe farisenjve.

Së pari ka një histori për mbajtjen e shabatit – e katërta e regjistruar nga Luka. Nuk ka asnjë arsye për të supozuar se burri me pika ishte karremi në një grackë farizmi – ai mund të ketë qenë një ndërhyrës i toleruar si gruaja me vaj (7,36 +.) – por prania e tij u krijua një situatë e tensionuar që Jezusi nuk mund ta injoronte. Me pyetjen e tij të parë, ai merr iniciativën; shokët e tij të tryezës nuk mund të përgjigjen po ose jo pa u shfaqur i dobët në qëndrimin e tyre ndaj Ligjit ose ashpër dhe miqësi ndaj vuajtjes; por duke refuzuar të shprehin një mendim juridik, ata humbën të drejtën për të kritikuar më vonë. Pyetja e dytë e solli mosmarrëveshjen në gjykatën superiore të ndërjegjes. Si një ushtrim akademik, rabinët mund të diskutonin rastin e kafshës shtëpiake në pus dhe të nxirrnin përfundime të ndryshme, por për njeriun prona e të cilit ishte përfshirë, Përgjigjja nuk do të dyshonte. Sidoqoftë, nëse ligji i mëshirës mund të mbizotërojë mbi ligjin e shabatit në rastin e një kafshe, aq më shumë në rastin e një personi.

Pamja mbi përparësinë e tabelës (vv. 7-11) mund të paralelizohet vazhdimisht nga burimet hebreje; por, siç thekson Luka, Jezusi dëshironte që ajo të merrej si shëmbëlltë. Kjo do të thotë, ai po përdorte një të vërtetë të njohur për sjelljet e mira për të dhënë një mësim fetar që farisenjtë duhej veçanërisht për të mësuar. Si në etiketimet shoqërore, edhe në fushën shpirtërore, njohja u shpëton atyre që e kërkojnë atë dhe u kthehet atyre që kanë më shumë vetëvlerësim se të tjerët.

Dinjiteti i vërtetë është gjithmonë një dinjitet i pavetëdijshëm dhe nderi i vërtetë, qoftë i dhënë nga njeriu ose nga Zoti, është gjithmonë i papritur.

Rregulli i ushtrive ishte gjithashtu i zbatueshëm veçanërisht për farisenjtë. Është një karakteristikë e zakonshme njerëzore për të kultivuar shoqërinë vetëm në llojin e vet, por farisenjtë e kishin ngritur këtë prirje në një parim shpirtëror, duke refuzuar çdo kontakt shoqëror me ata që nuk i ndanin standardet e tyre të devotshmërisë. Cilado qoftë kënaqësia tokësore që ata mund të kenë fituar nga shoqëria e tyre e ndihmës së ndërsjellë, ata kanë humbur bekimin qiellor që u vjen atyre që tregojnë mikpritjen dhe mirësinë kur nuk ka mundësi shpërblimi. Mund të duket e çuditshme që Jezusi foli për një shpërblim për mirësinë e pakënaqur, sepse askush nuk mund të mos interesohet për qëllimin e përfitimit qiellor; prapë shpërblimi është i vërtetë. Shërbimi i dashur i të pafuqishmit dhe të nevojtarit, të cilin e ilustroi vetë Jezusi, është vetë jeta e mbretërisë së Perëndisë dhe ata që mësojnë në tokë të shijojnë një jetë të tillë do ta vlerësojnë përsosmërinë e tij në qiell.

14,15-24 **FJALËT RRETH TRYEZËS SË DARKËS** (2) **FESTA E MADHE**

Tavolina e rrumbullakët në shtëpinë e fariseut përfundon me një shëmbëllturi të drejtuar qartë kundër farisenjve. Isshtë sjellë nga një vërejtje e devotshmërisë konvencionale nga një prej shoqëruesve udhëtues të Jezusit: Lum ata që kanë të drejtë të marrin pjesë në banquetin e madh të mbretërisë së Perëndisë. Një thirrje e tillë mund të vinte vetëm nga ai që beson në posedimin e ftesës së tij. Shëmbëlltura e Jezusit e prish këtë vetëkënaqësi: mbretëria e Perëndisë nuk është një perspektivë e një bote tjetër për t'u menduar me një ndjenjë kremoze, por një realitet i tanishëm që kërkon një përgjigje të menjëhershme; banketi tani është gati dhe, sipas zakonisht hebre, të ftuarit thirren nga një shërbëtor për të marrë vendet e tyre në tryezë; dhe ata që, pasi të pranojnë ftesën, tani zbulojnë angazhime të tjera më të ngutshme, do të humbin mundësinë e tyre dhe të gjejnë vendin e tyre të mbushur nga të tjerët.

Mysafirët origjinalë të historisë përfaqësojnë hebrenj të respektuar dhe që respektojnë ligjin, të cilët, duke u dëgjuar me vëmendje predikimin e Jezusit, kanë treguar se ata kujdesen më shumë për sistemin e tyre fetar sesa thirrjen e këndshme të Zotit. Lypësit në rrugë dhe rrugicat e qytetit janë lëvizjet shpirtërore të popullit hebre, taksambledhësit dhe mëkatarët, të cilët farisenjtë shikuan poshtë. Rrugët e rrugëve të vendit, jashtë qytetit të judaizmit, janë jo-hebrenjtë. Shëmbëlltura shpall qartë përfshirjen universale të mbretërisë, nga e cila askush nuk përjashtohet përveçse me

zgjedhjen e tij. Mëkati skualifikues është të gjesh shqetësime më tërheqëse sesa miqësia e Zotit.

14.25-35 **llogaritje e çmimit**

Deri në fund, Jezusi mbajti mbështetjen e entuziazmuar të turmës galilease, por e tyre ishte një entuziazëm i pakuptueshëm. Ata menduan se udhëtimi i tij në Jeruzalem ishte marshimi i fitores së Mesisë dhe ata donin të ishin atje kur ai pretendoi fronin e tij të duartrokiste dhe të gëzonte lavdi të reflektuar. Me ndershmëri të paepur, Jezusi i zhgënjeu ata; punët e tij në Jeruzalem ishin të kërkuara dhe të rrezikshme, duke mos thirrur spektatorë por rekrutë, njerëz me besnikëri të pandarë dhe një mendjemadhësi të llogaritur ftohtë.

Babai dhe nëna e urryer nuk nënkuptonin në buzët e Jezusit atë që ai i transmetonte lexuesit perëndimor (krh. Mk 7,9-13). Shpirti semite është e rehatshme vetëm me ekstreme – dritë dhe errësirë, e vërtetë dhe gënjeshtër, dashuri dhe urrejtje – ngjyra kryesore pa gjysmë nuanca kompromisi midis të dyve. Mënyra semite për të thënë “Unë e preferoj këtë më atë” është “Unë e dua këtë dhe e urrej atë” (krh. Gn. 29,30-31; Lp. 21,15-17). Kështu, për dishepujt e Jezusit, të urreja familjen e tyre do të thoshte t’i jepnin familjes vendin e dytë në dashuritë e tyre. Lidhjet familjare nuk duhet të ndërhyjnë në angazhimin e tyre absolut për mbretërinë. Siç ndodh shpesh me thëniet Q, Luka konservatori mbajti formën e ashpër Semitike, ndërsa Mateu zëvendësoi një parafrazë të saktë e cila u kuptua më lehtë nga lexuesit e tij jo-hebrenj (Mt. 6,37). Nuk është e qartë se çfarë do të thotë

të vishësh një kryq. Kryqëzimi duhej të ishte jashtëzakonisht i njohur për të gjithë galileasit si një metodë romake për ekzekutimin e agjituesve politikë. Por, a thoshte Jezusi që dishepullimi ka të ngjarë t’i tërheqë njerëzit në një konflikt fatal me qeverinë romake? Apo e ka përdorur kryqin si simbol të mundimit dhe degradimit të skajshëm që dishepujt e tij duhet të jenë të gatshëm ta pranojnë si çmimin e thirrjes së tyre?

Shëmbëlltyrat binjake të ndërtuesit të kullës dhe mbretit nuk kishin për qëllim të pengonin ndonjë kandidat serioz për dishepullimin, por vetëm për t’i paralajmëruar ata se të bëhej dishepull ishte ndërmarrja më e rëndësishme që një njeri mund të merrte përsipër dhe të paktën të meritonte. po aq konsideratë sa do t’i jepte biznesit apo politikës. Askush nuk mund të përfshihet në mbretëri mbi një përmbytje emocionale; ai duhet të hyjë me reflektim të kthjellët. Dishepujt e Jezusit janë thirrur të jenë kripa e shoqërisë – konservuese, erëza, pleh; dhe nuk ka vend në radhët e tyre për ata që nuk kanë cilësitë dalluese të dishepullimit, jo më shumë sesa të ketë vend në dollapin e kuzhinës për kripë të pa fllad, e cila, si mbeturinat e tjera në lindje, hidhet në rrugë.

15,1-10. **RIKTHIMI I TË HUMBURIT:**

(1) **DELJA E HUMBUR DHE MONEDHA E HUMBUR**

Për herë të tretë në Ungjillin e Lukës, Jezusi akuzohet se inkurajoi sjellje frikacake duke u shoqëruar shumë lirshëm me renegatët. Kritiku i tij beson se detyra e tyre është të shmangin çdo gjë që mund të ndotë shenjtërinë e tyre, dhe ata mashtrohen nga mosrespektimi i tij për politikën e tyre të

sigurisë shpirtërore. Jezusi justifikon qëndrimin e tij ndaj parisë duke thënë se është edhe qëndrimi i Zotit, se dashuria e mëshirshme e Zotit nuk pret pendimin e mëkatarit, por merr iniciativën për të sjellë restaurimin e tij.

Shëmbëlltyrat e deleve të humbura dhe monedha e humbur shkojnë paralelisht. Jezusi u mësua të tregojë shëmbëlltyrat e shkurtra në çifte (krh. 5,36-37; 11,31-32; 12,24-27; 13,18-31; 14, 28-32). Shëmbëlltyrat paraqesin për ne një burrë dhe një grua që po përpiqen të rimarrin mallrat e tyre të humbur. Delet janë një kafshë greguese e cila nuk ndahet vullnetarisht nga kopetë, por në një rreth malor, mund ta lehtësojë lehtë atë deri në një vend ku nuk ka kthim dhe ku, nëse nuk është i shpëtuar, ai do të vdesë nga uria. Por bariu nuk e le këtë të ndodhë; për të, hulumtimi i mundimshëm dhe rreziqet që lidhen me sigurinë e kafshës së rraskapitur por në probleme janë të gjitha në punën e ditës. Një dhomë humbet lehtësisht në kashtë në një cep të errët të një shtëpie orientale pa dritare, por gruaja e shtëpisë së kujdesshme nuk do të pushojë derisa ta gjejë atë, edhe nëse do të thotë ta vendosësh shtëpinë me kokë poshtë. Në secilin rast, na është thënë që miqtë dhe fqinjët po bashkohen në festimin për të rikuperuar atë që humbi. Zoti, duhet ta kuptojmë, nuk është më pak këmbëngulës se burrat dhe gratë në kërkimin e asaj që ai ka humbur dhe më pak jubilant kur kërkimi i tij është i suksesshëm; dhe ata që do të konsideroheshin miqtë e tij, gjithmonë do të ndajnë gëzimin e tij dhe, aq sa është e mundur, do të duan gjithashtu të ndajnë studimet e tij. Të thërrasësh një njeri të humbur është t'i japësh një kompliment të shkëlqyeshëm, sepse kjo do të thotë se ai është i çmuar në sytë e Zotit.

2 Farisenjtë dhe mësuesit e Ligjit filluan të murmuritnin dhe të thoshin: «Ky lejon t'i afrohet llumi i shoqërisë dhe ha bashkë me ta.»

Sipas pikëpamjes së tyre të përciptë dhe të jashtme, farisenjtë nuk mund ta kuptonin se hipokrizi, mendjemadhësi, zili dhe mungesa bujarisë janë aq të këqij sa edhe vesa e hapur. Shëmbylltyrat e Jezusit te Lk 15 përshkruajnë pikëpamjen e Jezusit në kundërshtimi me atë të farisenjve.

11.15-32: **RIKTHIMI I TË HUMBURIT:** (2) **TË DY DJEMTË**

Kjo histori është më e njohura dhe më e dashura nga të gjitha shëmbëlltyrat e Jezusit, saktësisht e vlerësuar për hirin e tij të hollë letrar dhe delimitimin depërtues të tij të karakterit, si dhe për sigurimin e tij për një mëshirë hyjnore që tejkalon të gjitha pritjet. Por titulli tradicional – “Djali Prodigal” – bën më pak sesa të bëjë drejtësi për qëllimin e shëmbëlltyrës, pasi fjalia e parë e bën të qartë. “Ishte një njeri që kishte dy djem”, dhe ai i humbi ata të dy, një në një tokë të huaj, tjetri pas një barrikade të vetë-drejtësisë. Djali i madh arriti, pa lënë shtëpi, të ishte aq larg nga babai i tij, sa vëllai i tij ishte në derrin pagan. Dy vëllezërit ishin egoistë, por në mënyra krejt të ndryshme. Egoizmi i vëllait më të ri ishte një dashuri e pamatur e jetës. Ai kërkoi trashëgiminë e tij sepse donte të shijonte kënaqësitë e shumta që bota mund të ofronte, duke mos parashikuar se pavarësia nga e vërteta do të çonte në mungesë dhe një skllavëri të përçmuar. Egoizmi i vëllait të madh ishte më pak i dukshëm dhe më

pak i prekshëm. Ai nuk kërkoi asgjë, nuk donte asgjë, nuk gëzonte asgjë. Ai iu përkushtua me ndërgjegje shërbimit të babait të tij, duke mos iu bindur asnjëherë një urdhri nga babai i tij, dhe pa dyshim mendoi se ai ishte modeli i altruizmit; megjithatë ai ishte vetë qendra e secilit prej mendimeve të tij, kështu që ai nuk ishte në gjendje të futej me dashuri në gëzimet dhe pikëllimet e të atit.

Ishte e zakonshme që një burrë, gjatë jetës së tij, t'ia lësh pronën e tij trashëgimtarëve të tij me vepra dhurate, duke e mbajtur qiranë e jetës për vete. Kadeti e bindi babanë e tij për ta bërë këtë, por edhe për t'i dhënë atij kontrollin e menjëhershëm të trashëgimisë, e cila, në rrjedhën e zakonshme të ngjarjeve, do të kishte ardhur kur babai i tij vdiq. Kjo shpjegon pse, në një fazë të mëvonshme të historisë, babai mund t'i thoshte djalit tjetër: “E gjithë kjo është e imja është e juaja”, edhe pse ai ishte vetë pronari i fermës së familjes.

Nuk na tregohet në detaje se si djali i vogël harxhoi pasurinën e tij. Vëllai i tij, duke mos u përpjekur të ishte i drejtë, e lëre më bamirës, zgjodhi të besonte se ai i kishte shtuar mashtrimin ekstravagancës, por ai nuk kishte më prova për prostitutat sesa imagjinata dhe e tij karakteri i keq nuk mund të siguronte në një mënyrë ose tjetrën, megjithatë, parëndësia u zvogëluar në ekstrem: për një çifut, asnjë fat nuk mund të ishte më degradues sesa ushqimi i derrave për një mjeshtrë jo-hebre. Megjithatë, edhe në këtë pikë, ai e njihte babanë e tij shumë pak për të menduar për sa i përket faljes dhe restaurimit. Mori municionin e pahijshëm të mirëseardhjes së babait të tij, duke ndërprerë rrëfimet e tij të përsëritura me kujdes dhe duke fshirë kujtesën e turpfit, për

ta bërë atë të kuptonte, siç nuk e kishte kuptuar kurrë më parë, çfarë do të thoshte të ishte biri i tij baba; “Ata filluan të gëzohen”, dhe i egri filloi të zbulojë në shtëpi atë që ai kishte kërkuar kot midis kënaqësive të falsifikuara të vendit të largët.

Djali i madh tregon një anë jo tërheqëse të personalitetit të tij me çdo fjalë që thotë. Kur ai dëgjon mirësinë, impulsi i tij nuk është të marrë pjesë, por të kërkojë një shpjegim. Lajmi për kthimin e vëllait të tij skeptik kujton atë për të drejtat e tij dhe shkretëtirat, duke supozuar se është plagosur me xheloz, sepse vëllai i tij trajtohet me më shumë sesa drejtësi. Kur babai i tij e lyp, ai ndërpret me një protestë të ashpër, e cila mund të përmbajë më shumë të vërteta sesa ai synonte – “Shikoni sa vjet ju kam skllavëruar”; të punosh për babanë e tij ishte një skllavëri jo mirënjohëse dhe bindja për të cilën ai është kaq krenar ishte skllavëri dhe mercenari, kurrë i padurueshëm. Ai e mohon vëllain e tij, duke e quajtur atë “këtë djalë tëndin” dhe duke e vendosur ndërtimin më të keq të mundshëm.

Babai nuk pranon të detyrohet të marrë pjesë me një vëlla kundër tjetrit; përkundër të gjitha mangësive të tyre, ai i do ata të dy dhe asnjëherë nuk ka ndaluar t’i konsiderojë ata si bij, edhe pse secili në mënyrën e vet është përpjekur të shmangë vendin e tij në familje. Ai administron më të dashurit e qortimeve: djali i tij i dashur që ka qenë me të përgjithmonë, duhet ta kishte kuptuar atë aq mirë sa ta ndante gëzimin e tij për “këtë vëllanë tuaj”.

Shëmbëlltyra na lë me një pyetje pa përgjigje: a vazhdoi djali i madh në tërbimin e tij xheloz? apo a e ndoqi shembullin e vëllait të tij, e pranoi që e kishte bërë qejf veten

dhe u ishte bashkuar festave? Pyetja shkoi pa u përgjigjur nga Jezusi sepse ishte një pyetje që dëgjuesit e tij duhej të përgjigjen vetë. Shëmbëlltyra u tha të mos ofrojnë falje bujare për mrekullitë e kombit, por të kërkojnë hebrej të respektuar të gëzohen me Perëndinë në rivendosjen e mëkatarëve dhe t'i paralajmërojnë ata derisa të mësojnë për ta bërë këtë, ata do të qëndronin larg nga babai i tyre qiellor dhe me keqardhje të paditur për karakterin e tij të vërtetë.

25 Djali i madh ishte ende në fushë.

Djali i madh simbolizon farisenjtë që nuk pajtohen me mësimin e Jezusit dhe me sjelljen e tij ndaj « mëkatarëve ».

16.1-15 PËRDORIMI I MUNDËSIVE:

(1) ADMINISTRATORI I KUJDESSHËM

Shëmbëlltyra e administratorit (ose llogaritarit) të pandershme me vështirësi që kanë dhënë një larmi të gjerë shpjegimesh konjektuale. A ishte kontabilisti ose administratori i kualifikuar si i pandershëm për shkak të sjelljes që çoi në shkarkimin e tij ose për shkak të transaksioneve të përshkruara në shëmbëlltyrë? A ishte zoti (gr. *kyrios*) ai që lavdëroi administratorin, mjeshtrin që e përdori atë, apo Jezusin? (d.m.th është v. 8 pjesë e shëmbëlltyrës ose një koment i ungjilltarit për këtë?). Nëse vargu konsiderohet pjesë e shëmbëlltyrës, pse mjeshtri rekomandoi një veprim në të cilin ai vetë humbi shumë para? Dhe cila është marrëdhënia midis shëmbëlltyrës dhe fjalëve të bashkangjitura asaj? Zgjedhja duket se qëndron midis dy llojeve të zgjidhjeve.

Shpjegimi më i thjeshtë është si vijon. Pasaniku ishte fajtor për huazimin e parave (maskuar si mall) me interes për hebrenjtë e tjerë. Llogaritari i vendosi gjërat në rregull duke anuluar interesin që i detyrohej. Pasaniku do të pritet mirë në qiell nga ata që i kishte fituar për Jezusin. Paratë mund të shpengohen nga karakteri i tij normalisht i keq (aram. mamona), nëse përdoret si mjet për të promovuar miqësinë; të investosh para në bamirësi është që ta këmbëj atë për para qiellore.

16.16-18 **PËRDORIMI I MUNDËSIVE:**

(2) **ARDHJA E RENDIT TË RI**

Ligji i Moisiut dhe Shkrimi i profetëve ishin në fuqi gjer tani; kjo kohë mbaroi me ardhjen e Gjon Pagëzorit. Që atëherë shpallet Lajmi i mirë për mbretërinë e Perëndisë dhe të gjithë po afrohen këtu turma-turma (për t'u bërë anëtarë). Por më e lehtë është të mbarojnë qielli dhe toka, sesa të zhduket fuqia e një presjeje të Ligjit. Kushdo që ndahet nga gruaja e tij dhe martohet me një tjetër, bën tradhti bashkëshortore. Kushdo që martohet me një grua që është ndarë nga burri, bën, gjithashtu, tradhti bashkëshortore.»

Rregulli i vjetër i ligjit dhe i profetëve ka mbaruar dhe rendi i ri ka mbërritur; ardhja e mbretërisë është shpallur, dhe njerëzit e vendosmërisë dhe energjisë e shtynjë atë.

Nuk është aq e qartë se çfarë Luka besoi të ishte kuptimi i thënies së dytë. Në përgjithësi u kuptua se, megjithëse Jezusi e bëri ligjin të vjetërohet si një sistem fetar dhe shfuqizoi shumë nga urdhërimet e tij rituale, parimet e tij të mëdha

morale mbetën të pandryshuara. Por është e dyshimtë nëse kjo kuptim mund të merret nga teksti. Fjala e përkthyer “dot” në të vërtetë nënkupton një serif ose një lule zbukuruese të shtuar në një letër, dhe të thuash që asnjë seri e ligjit nuk mund të bëhet e pavlefshme është të thuash që i gjithë ligji, fjala për fjalë dhe letra për shkronjë, me të gjitha minutitë e saj dhe të gjitha zbukurimet e tij rabinike, mbetet e vlefshme në përjetësi. Çdo rabin mund ta kishte thënë këtë, por ne nuk mund ta imagjinojmë atë në buzët e Jezusit, veçanërisht duke pasur parasysh se vargu në vijim përmban një ndryshim në Ligjin e Moisiut të divorcit. Sidoqoftë, gjëja më e thjeshtë është të konsiderohet thënia si një sulm ironik kundër konservatorizmit pedant të skribëve: ishte më lehtë që qielli dhe toka të zhdukeshin sesa për skribët të hiqnin dorë nga kjo skrupulozitet që nuk mund të shihte ligjin. për letrat.

Vargu i tretë jep formën më autentike të një thënieje e cila ruhet më pak me besnikëri në tre pasazhe të tjera të Ungjijve (Mk. 10,11-12; Mt. 5,31-37; 19,9). Sidoqoftë, i marrë jashtë kontekstit, kjo thënie mund të jetë mashtruese: mund të japë përshtypjen se për ligjin e Moisiut që autorizoi divorcin, Jezusi po zëvendësonte një ligj tjetër më të rreptë i cili nuk autorizonte divorcin; dhe kjo do të ishte plotësisht në kundërshtim me pohimin e bërë më lart se me ardhjen e Jezusit, sundimi i ligjit kishte përfunduar. Mk. 10,1-12 na lejon të shohim që Jezusi nuk ligjëson, por tregon standardet më të larta morale që bëhen të mundshme për ata që jetojnë me hirin dhe fuqinë e mbretërisë. Moisiu, tha Jezusi, lejoi divorcin për kokëfortësisë suaj; kudo që të ketë zemër të fortë, martesat shkatërrohen dhe shoqëria duhet të mbrohet

nga divorci nga një e keqe më e madhe. Përtej kësaj njohjeje, e drejta civile nuk ka të drejtë të shkojë. Kjo nuk e ndryshon faktin se kur Zoti krijoi njerëzimin me dy gjini, Ai donte që burri dhe gruaja të jetonin në partneritet gjatë gjithë jetës dhe se asgjë më pak se kjo përsosmëri nuk do të ishte shkelje e qëllimit të zot. Por vetëm në mbretëri, ku ka një kurë për kokëfortësinë, idealja bëhet praktike.

16.19-31 : **PËRDORIMI I MUNDËSIVE:**
 (3) **PASANIKU DHE LYPËSI**

Në këtë shëmbëllturi, Jezusi përdori një përrallë popullore dhe e adaptoi atë për një qëllim të ri duke shtuar një kontakt të panjohur për të. Historia e pasanikut të keq dhe të varfrin e devotshëm, pasuria e të cilit u kthye mbrapa në jetën e përtejme, duket se vinte nga Egjipti dhe ishte popullor me mësuesit hebrej. Imazhi i fatit të së mirës dhe të keqes pas vdekjes është marrë edhe nga burimet tradicionale hebraike (krh. 2 Enoch. 9.10). Por nuk ishte qëllimi i Jezusit për të përhapur një doktrinë të rreptë të shpërblimeve dhe dënimeve (asgjë nuk thuhet për devotshmërinë e Lazarit), as për të dhënë një udhëzues topografik për botën e të vdekurve. Ndërsa ai e tregon atë, pika e tregimit është në karakterin e njeriut të pasur dhe në arsyet e paaftësisë së tij për të përdorur dy llojet e mundësive që i janë dhënë, i pari nga pasuria e tij, e dyta nga feja e tij.

Njeriu i pasur ishte siç duket një saduce, jo vetëm për shkak të pozicionit të tij shoqëror, por sepse, pasi vazhdon ngadalësimi i vazhdimet, ai nuk kishte asnjë besim në një jetë të përtejme, pavarësisht se ai dhe vëllezërit e tij pohuan se

ishin të bindur ndaj mësimëve të Moisiut dhe profetëve. Ai i kushtohet vetes kënaqësinë e kënaqësive luksoze, nën përshtypjen se kjo jetë është e vetmja që ai ka lënë të jetojë dhe se nuk mund të shpenzohet më mirë sesa në vetë-kënaqje. Ai e përdori pasurinë e tij në mënyrë të papërgjegjshme sepse nuk besonte në një gjykim të cilit do t'i duhej t'i përgjigjej për sjelljen e tij. Sjellja e tij e keqe lindi nga një besim i rremë. Faji i tij nuk ishte thjesht se ai i kishte përdorur paratë e tij për qëllime egoiste, por që ai nuk i kishte përdorur për të lehtësuar lypësin që shtrihej në derën e tij, i torturuar nga qentë që erdhën në mes të leckave të tij, të joshur nga sytë e të ftuarve në tryezën e banketit duke hedhur bukën në dyshemenë mbi të cilën kishin fshirë duart. Saducenët mund ta kishin bërë Lazarin një mik për ta pritur në banesat e përjetshme, por ai ishte tepër i pandjeshëm për t'u kujdesur. As ai nuk mund të pranonte injorancën; sepse më vonë, vetë u bë kërkues, ai tregoi se njohu Lazarin dhe e dinte emrin e tij.

Skena ndryshon dhe rolet janë të kthyera: Lazari tani është në tryezën e banketit, ulur në vendin e nderit pranë Abrahamit, dhe saducenjtë janë torturuar jashtë. Ai kishte pritur të shkonte në Hades (hebr. *sheol*, nëntoka) duke besuar se ishte depozita universale e të vdekurve, por ai zbuloi se në të vërtetë ishte një vend i ndëshkimit. Megjithatë, edhe ky zbulim nuk e poshtëron arrogancën e tij; duke injoruar Lazarin gjatë jetës së tij, ai tani supozon ta trajtojë atë si një laro. Ai madje është i gatshëm të kërkojë falje: nëse vetëm dikush do ta kishte paralajmëruar atë paraprakisht, ai do të kishte ndërmarrë hapat e nevojshëm për të mos ardhur në këtë vend të mundimit. Në këtë pikë,

historia e vjetër merr një kthesë të re. Njeriu i pasur i kërkoi Abrahamit që ta dërgonte Lazarin te pesë vëllezërit e tij për t' u dhënë atyre përfitimin e njohurisë së tij të drejtpërdrejtë të kushteve pas vdekjes, në mënyrë që ata të mund të kishin përfitimin që ai vetë e humbi. Përgjigjja është se asnjë masë paraprake nuk është e nevojshme; në shkrimet e shenjta, vëllezërit tashmë kanë të gjitha paralajmërimet e nevojshme për sjelljen tokësore për të lidhur pyetjet e jetës dhe vdekjes. Nëse ata nuk janë të bindur nga arsyet morale të realitetit të gjykimit hyjnor, ata nuk ka gjasa të binden nga ringjallja. Ashtu si në të kaluarën, farisenjtë që kërkuan një mrekulli për të vërtetuar mësimin e tij, edhe tani për saducenjtë Jezusi deklaroi se nuk ka asnjë mënyrë për të demonstruar të vërtetën shpirtërore për ata që mendjet e të cilëve nuk janë të hapura për bindje. Dështimet e dy burrit të pasur shkojnë paralelisht; sepse mendja e tij ishte e mbyllur për zbuluesin e Zotit, zemra e tij ishte e mbyllur për kërkesat e dhembshurisë.

17.1-19 **Rregulla dhe shembuj**

Këtu kemi një grup tjetër të thënieve që përputhen. E para merret me mëkatën e bërjes së të tjerëve në mëkat. Mateu (18,6-7) dhe Marku (9,42) kanë versione të pavarura të thënies, në të cilat dy “të vegjlit” konsiderohen se janë dishepuj. Ashtu siç sigurisht do të shpërblehet shërbimi më i vogël i dhënë dishepullit më të parëndësishëm (Mk 9,41; Mt 10,42), kështu që korrupsioni i një dishepulli të ri pëson një dënim të veçantë.

Pastaj kemi disa udhëzime për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve. I dëmtuari duhet të ruhet nga rreziqet e pakënaqësisë dhe fjalëve të gabuara; ai duhet t'ia sjellë ankesën e tij drejtpërdrejt kryesit të veprës penale, dhe midis tyre, me falje nga njëra anë dhe pendim nga ana tjetër, ata duhet ta zgjidhin çështjen një herë e përgjithmonë. Cilado qoftë frekuenca e shkeljeve, e njëjta procedurë duhet të ndiqet me një vullnet të mirë të palodhshëm. “Shtatë herë” nuk vendos një kufi për falje; në paralelin e Ungjillit të Mateut, numri është shtatëdhjetë e shtatë herë, që është një përmbysje e qëllimshme e parimit të hakmarrjes së shumëfishtë të Lamekut (Mt. 18,21-22; Zan. 4,23-24).

Shija e Jezusit për hiperbolën ilustrohet mirë në thëniet mbi besimin (Mk 10,25; 11,23; Mt 17-21; 23,24). Fiku i Egjiptit u konsiderua një pemë veçanërisht e thellë dhe me rrënjë; kështu rrëzimi i një fiku dhe transplantimi i tij në det ishte një pamundësi e dyfishtë. Por besimi në Zot është një fuqi që merr pamundësi në anën e saj.

Shëmbëlltyra e zotit dhe skllavit është një paralajmërim kundër mendimit të kontabilitetit, i cili beson se mund të krijojë një bilanc krediti me Zotin. Puna e skllavit i përket zotit të tij, dhe puna e një dite nuk është gjë tjetër veç detyrës së tij. Nuk ka vepra mbivendosjeje. Asgjë që ai mund të bëjë nuk përbën një kërkesë për mirënjohjen e zotit të tij ose nuk e vendos mjeshttrin e tij në borxh. Kërkesat e Zotit janë gjithashtu kërkuese; shërbëtorët e tij nuk mund ta fitojnë miratimin e tij dhe as ta vendosin atë nën detyrim.

“Shërbëtorë të padenjë” (më mirë. Shërbëtorë të thjeshtë) nuk do të thotë shërbëtorë të padobishëm; edhe shërbimi më i mirë nuk është më shumë se ajo që Zoti ka të drejtë të

presë, sepse ai nuk i jep atij që nuk i përket me të drejtë. I gjithë nocioni i meritës duhet të braktiset në qasjen tonë ndaj Zotit.

Historia e dhjetë lebrozët përmban veçori konfuze. Lebrozëve u urdhëruan nga Jezusi të shkonin në Jeruzalem dhe t'i tregoheshin priftit, i cili vetëm kishte fuqinë për të vërtetuar shërimin e tyre; pse atëherë nëntë prej tyre u fajësuan për kryerjen e urdhrave? Pse samarianit iu desh të kthehej te Jezusi për t'i shprehur falënderimet e tij Perëndisë? Duke pasur parasysh që dhjetë janë shëruar, si mund të thuhet në veçanti për njëren prej tyre që besimi i tij e shpëtoi? Këta kritikë mund të kenë të drejtë që tregimi është treguar pa kujdes. Sidoqoftë, është e mundur të ofrohet një përgjigje për të gjitha këto pyetje. Pastrimi e lebrozit vjen nga Perëndia, por përmes Jezusit; dhe mirënjohja kërkonte që agjenti, si dhe burimi, i shërimit të njihen. Ilaçi nuk ishte një mrekulli e rastësishme, por pjesë e shërbesës shëruese në të cilën mbretëria e Perëndisë u fut në mbretërinë e sëmundjes dhe mëkatit. Përmes Jezusit, Perëndia veproi dhe përmes tij Perëndia duhej të falënderohej. Ajo që Jezusi i tha samarianit në fakt ishte: “Besimi yt të ka shpëtuar”; dhe shpëtimi ishte më shumë se pastrim, një marrëdhënie e re me Perëndinë dhe mbretërinë e tij të hirit. Për Lukën, pjesa më tërheqëse e tregimit ishte që samarianët, me vlerësimin e tij të zjarrtë, u treguan bashkëvuajtësve të tij në vuajtje dhe u dha një shije të hapjes së mbretërisë jo-hebrenjve.

17.20-37 **Dita e Birit të Njeriut**

Besimi i të krishterëve të hershëm ishte eskatologjik: domethënë ata besuan se po jetonin në mes të ngjarjes së fundit në histori, akti i fundit i dramës së Shëlbimit të Zotit. Në teologjinë hebraike, ardhja e mbretërisë, ardhja e Mesisë, ringjallja e të drejtëve dhe të padrejtëve dhe dhurata e Shpirtit ishin të gjitha ngjarjet eskatologjike të “kohërave të fundit”. Të ngritur mbi këto besime, dishepujt dëgjuan Jezusin që shpallte ardhjen e mbretërisë, e përshëndetën atë si Mesinë, dëshmuuan ringjalljen e tij dhe morën prej tij dhuratën e Shpirtit. Të bindur se ata po jetonin në ditët e fundit, ata prisnin që këto ditë të përfundonin në të ardhmen e afërt me kthimin e Krishtit në lavdi. Një shembull i mirë i kësaj shprese gjendet në shkrimet e para të DhR (1 Sel. 4,13 – 5.11): Dita e Zotit, duke mbërritur papritur dhe pa njoftim, do të jetë rasti për mbledhjen e besimtarëve, nëse ata janë tashmë të vdekur ose se ata janë akoma të gjallë, dhe për gjykimin e fundit, i cili, megjithëse ndodh si një shkatërrim i papritur për të pabindurit, megjithatë nuk do të ketë terror për ata që, me anë të besimit, janë të bashkuar me Mesinë. Kisha e hershme besoi më tej se pritjet e tyre bazoheshin në mësimet e Jezusit, dhe për këtë arsye përpiluan një koleksion të këtyre fjalëve që duket se ndikojnë në këtë temë. Një nga këto koleksione formoi paragrafin e fundit të dokumentit Q, dhe Luka e riprodhoi atë këtu me disa shtesa në të (vv. 20-21. 25. 33).

Episodi fillestar me farisenjtë, i marrë në izolim, është i aftë për tre interpretime shumë të ndryshme.

(i) Domethënia më e natyrshme e fjalës greke *entos* është “brenda”. Nëse miratohet ky interpretim, përgjigjja e Jezusit

ndaj bashkëbiseduesve të tij është se ardhja e mbretërisë nuk është një ngjarje e jashtme dhe e vëzhgueshme, por një përvojë e brendshme. Kundërshtimi më serioz për këtë interpretim është se diku tjetër Jezusi flet për mbretërinë si një fakt historik dhe jo si një gjendje shpirtërore; kështu, në ngarkim të misionit, dishepujt ftohen të shpallin që, pavarësisht nëse njerëzve u pëlqen apo jo, pavarësisht nëse e besojnë apo jo, mbretëria ka ardhur mbi ta (6).

(ii) Duke supozuar se fjala *entos* është një përkthim i çrregullt i një parafjalë aramaike, që mund të nënkuptojë “mes” ose “në mes të”, ne mund të parafrazojmë fjalët e Jezusit si më poshtë: nuk ka asnjë pikë në monitorim e ardhmja e ardhshme e mbretërisë, pasi mbretëria është diskutuar tashmë, duke pritur të pranohet dhe të hyjë nga ata që kanë sy për ta parë atë. Kjo do të sillte thënien në përputhje me pretendimin e përsëritur të ungjillit se mbretëria është një realitet i tanishëm (p.sh. 6,11; 11,20).

(iii) Mundësia e tretë është që Jezusi të fliste jo për praninë mbinjeriore të mbretërisë në shërbimin e tij, por për konsumin e tij të fundit. Realizimi i plotë i mbretërisë së Perëndisë do të vijë, jo me shenja paralajmëruese ose përparim të dukshëm nga një lokal në tjetrin, por në një manifestim të pa paralajmëruar dhe universal. Bota shkon për biznesin e saj normal dhe, në çast, mbretëria e Zotit është mbi të. Në këtë rast, ne duhet të përkthejmë thëniet nga “mbretëria (papritmas do të shfaqet) midis jush. “

Duke e vendosur këtë thënie në kontekstin e tij aktual, Luka lë asnjë dyshim se ai e konsideroi atë një profeci. Ajo duhej të kuptohej në dritën e thënies paralele për Birin e njeriut. Mbretëria dhe Biri i njeriut do të vijnë me njëkohësi të

parashikueshme të një rrufe rrufeje, duke kundërshtuar të gjitha llogaritjet, në mënyrë që të mos mund të dërgohet asnjë sentel për të paralajmëruar afrimin e tyre. Ardhja e tyre do të thotë fatkeqësi e pakthyeshme për një brez të shkujdesur dhe të papërgatitur. Ashtu siç, në ditët e Noahut dhe të Lotit, një periudhë qetësie, në të cilën burrat ishin zhytur në profesionet e tyre të përditshme dhe plotësisht indiferentë ndaj rrezikut që u kërcënonte, përfundoi me një ditë kataklizmi nga e cila vetëm shpëtuan ata që kishin ndërmarrë një veprim të vendosur; kështu ditët e Birit të njeriut do të mbarojnë me një ditë e cila do të shpërthejë në profesionet e zakonshme të njerëzve, kështu që nga më të afërtit e shokëve njëri do të merret dhe tjetri do të mbijetojë.

Ne nuk duhet të kemi ndonjë vështirësi ta pranojmë këtë për atë që mendohet të jetë, një pamje koherente e fundit, pa një element dukshëm ndërhyrës në mes (vv. 31-32). Në rast pushtimi nga ushtritë armiqësore, mund të jetë e këshillueshme që njeriu që fle në çatinë e sheshit të shtëpisë së tij, të shpëtojë nga shkallët e jashtme, pa marrë kohë për të hyrë brenda për të marrë sendet të tij ose i një njeriu që punon në fusha nuk kthehet në shtëpi dhe rrezikon që tërheqja e tij të ndërpritet; por një evakuim i tillë urgjent nuk do të kishte kuptim përballë ardhjes në mbarë botën të Birit të Njeriut. Duket e sigurt që kur Jezusi dha këtë paralajmërim, ai kishte në mend rrethimin dhe shkatërrimin për të ardhur nga Jeruzalemi. A duhet të arrijmë në përfundimin se redaktori i Q bëri një gabim duke e futur këtë thënie në një kontekst që merrej me ditën e Birit të njeriut? Apo është e mundur që në mendjen e tij, dhe gjithashtu në mendjen e Jezusit, gjykimi i Zotit mbi Jeruzalemin dhe gjykimi i fundit të jenë të pandashëm, se kriza historike

paraqitet si mishërim i krizës eskatologjike? A është e mundur që Jezusi përdori gjuhë eskatologjike, jo sepse ai mendonte se bota do të përfundonte së shpejti, por sepse besonte se nga shërbesa e tij në Izrael ishte e detyruar të merrte një vendim me pasoja të përjetshme, një vendim midis përmbushjes dhe mohimit përfundimtar të thirrjes së tij kombëtare si popull i Zotit?

Kjo hipotezë merr një konfirmim të fuqishëm nga një studim i profetëve të DhV. Kur profetët prisnin të ardhmen, ata folën për atë në dy mënyra, të cilat, në pamje të parë, duken mjaft të shkëputura. Ndonjëherë ata parashikuan ngjarje historike që do të ndodhin për shkaqe të vëzhguara dhe të cilat do të pasoheshin me rezultate të llogaritshme. Kështu, parashikimi i Jeremisë për shkatërrimin e Jeruzalemit u bazua, të paktën pjesërisht, në një vlerësim inteligjent të situatës ndërkombëtare. Në raste të tjera, profetët flisnin për “Ditën e Zotit”, një ngjarje që do t’i ndodhte botës me qëllim të plotë dhe me ndërhyrjen direkte të Zotit. Sidoqoftë, pas një shqyrtimi më të afërt, ne zbulojmë se këto dy lloje të parashikimit prapë priren të bashkohen. Profecia e Jeremisë për rënien e Jeruzalemit bazohet në një vizion eskatologjik të kthimit të kaosit primitiv (Jer. 4,23-26). Joeli ka një vizion për një plagë karkaleci, të cilën ai e interpreton pjesërisht si një dënim të përkohshëm për të cilin Izraeli do të marrë kompensim nëse pendohet, pjesërisht si fillimi i Ditës së Zotit, ushtria e karkalecave që luajnë rolin e ushtria eskatologjike e Zotit dhe duke shkaktuar gjykimin përfundimtar të Zotit mbi kombet në një Armagedon grotesk. Ne lexojmë përsëri dhe përsëri se Dita e Zotit është afër (Is. 13,6; Ez. 30,3; Joel 1,15; 3,14; Obad. 15; Sof. 1,7),

jo sepse profetët jetuan nën iluzionin e pashërueshëm që fundi i botës ishte vetëm afër, por sepse ata panë në krizën historike për të cilën u shqetësuan menjëherë momentin kur rrethi i përjetësisë preku afatin kohor, momentin kur Izraeli u përball me problemet përfundimtare të jetës dhe vdekjes. Është sikur profetët të kishin një pamje të dytë stereoskopike përmes së cilës mund të zhvillohej një imazh i së ardhmes së afërt dhe një tjetër e së ardhmes përfundimtare në një vizion të vetëm të përbërë të gjykimit hyjnor.

Ne kemi pasur tashmë në një kapitull të mëparshëm kemi pasur mundësinë që ta lidhim ditën e Birit të njeriut me rënien e Jeruzalemit (12,40), dhe është e imagjinueshme që në pasazhin e tanishëm, thënia për Noahun dhe Lotin supozohej kanë të njëjtën referencë të dyfishtë. Duhet të theksohet se në asnjë prej këtyre rasteve të fatkeqësive të hershme Jezusi nuk tha ndonjë gjë për mëkatën e të prekurve, megjithëse brezi i Noahun u përshkrua në Zanafillë si i korruptuar moralisht dhe emri i Sodomit është bërë sinonim i vesit; ishte mosrespektimi i tyre i vetëkënaqur për fatkeqësitë që do të vinin ata që i përmytën. Për më tepër, këto histori nuk kanë të bëjnë me gjykimin e Zotit mbi burrat dhe gratë individuale, por me një gjykim kolektiv mbi qytete të tëra ose me një qytetërim të tërë. Ata ofrojnë kështu një paralele më të qartë me fatin e papritur që na pret për Jeruzalemin sesa me gjykimin përfundimtar.

Në vizionet e Danielit, Biri i Njeriut është një simbol për Izraelin, dhe ardhja e tij me retë e qiellit për të marrë dinjitetin mbretëror në duart e Lashtësisë së Ditëve përfaqësonte përmbysjen e perandorive pagane dhe krijimin e mbretëria e Perëndisë, në të cilën “shenjtorët e Shumë të Lartit” duhet të

ushtrojnë sundimin dhe gjykimin botëror (Dn. 7,13.22). Jezusi besonte se ai, me ose pa dishepujt e tij, ishte thirrur për të realizuar këtë vizion të fatit të Izraelit, por ai i futi dy modifikime për të: për Birin e njeriut, rruga e lavdisë ishte përmes refuzimit dhe vuajtjes dhe justifikimi i tij përfundimtar nga Zoti do të thoshte gjykim, jo për kombet kombe, por për Izraelin që e hodhi poshtë. Kështu, në parashikimet e Jezusit, shkatërrimi i Jeruzalemit është gjithmonë një ngjarje eskatologjike, e cila kurrë nuk dallohet qartë nga triumfi i fundit i Birit të njeriut dhe krijimi i mbretërisë së Perëndisë. Refuzimi i Birit të njeriut nga Izraeli ishte fillimi i një procesi që do të përfundonte vetëm me Ditën e Birit të njeriut; dhe sapo të ndodhte, gjykimi duhej të ndiqte, me siguri dhe aq shpejt sa vreshtarët mblidhen rreth një deve që vdes në shkretëtirë.

22. Do të vijë ditët kur ju do të doni të shihni një nga ditët e Birit të njeriut, dhe ju nuk do ta shihni. Ky ishte një shprehje e përdorur nga rabinët për të caktuar mbretërimin mijëravjeçar të Mesisë ose të mijëvjeçarit

34-36. 24,40-41 ka dy burra në fushë dhe dy gra në fabrikë. Teksti më i mirë i Lukës ka dy në një shtrat dhe dy gra në mulli. Disa nga dorëshkrimet e Lukës shtojnë v. 36. përpjekja e një shkruesi për të harmonizuar tekstin me atë të Mateut. Nëse, siç duket e mundshme, burri dhe gruaja nënkuptohen, gjuha greke kërkon që fjalët për “një” dhe “tjetri” të jenë mashkullore.

37. «Korbat mblidhen atje ku ka kërmë.» Jerusalemit apostat do t'i ketë ardhur koha për shkatërrim

18.1-8: SHËMBËLLTYRAT MBI LUTJE

(1) GJYQTARI I PADREJTË

Interpretimi ynë për fragmentin eskatologjik në kapitullin e fundit konfirmohet nga shëmbëlltyrat që pasojnë atë. Luka ishte thellësisht i interesuar për lutjen dhe e përmendi atë më shpesh se sinoptistët e tjerë, dhe është e natyrshme që ai të mblidhte dy shëmbëlltyra që kanë të bëjnë me njërën nga temat e tij të preferuara; por ai i vendosi ata në këtë pikë në llogarinë e tij sepse ato kontribuojnë në të kuptuarit e paragrafit të fundit të Q. Komenti i fundit për shëmbëlltyrën e parë identifikon ardhjen e Birit të njeriut me konfirmimin e të zgjedhurit të Zotit, dhe shëmbëlltyra e dytë merret me kushte me arsyetimin e njeriut nga Zoti.

Perversioni i drejtësisë është përmendur aq shpesh në DhV, sa që në asnjë rast nuk mund të jetë i rrallë (psh. Dal. 23,6; Lp 16,19; Koh. 5,8; Is. 10,2). I takon gjykatësit të ishte jo vetëm një arbitër i paanshëm, por edhe kampion i të pafuqishmit dhe turmat – e veja, jetimi, i varfëri dhe i huaj; Sidoqoftë, rastet e tjera që ai ka dëgjuar, ai duhet të jetë i sigurt se këto të paktën kanë fituar të drejtat e tyre (Dal. 22,22; Lp. 10,18; Ps. 68,5; Es. 1,17; Jer 2,23). Gjykatësi i historisë nuk u ndikua nga parimet fetare ose opinioni publik, kështu që e veja, shumë e varfër për t'u drejtuar nga korrupsioni dhe pa miq me ndikim, nuk kishte armë tjetër sesa këmbëngulja e tij. Zoti, nga ana tjetër, është gjykatësi i drejtë, kampioni i nevojtarëve dhe i shtypurve, i cili me durim dëgjon lutjen e tyre kur e thërrasin atë; prandaj ai mund të thirret të ndërhyjë në emër të tyre me një arsyetim të shpejtë dhe të papritur. Nëse këmbëngulja mbretëron me atë

që kujdeset vetëm për paqen dhe rehatinë e tij, sa më shumë do të mbizotërojë me Atë që ka dhembshuri për të zgjedhurit e tij.

Zgjedhjet mund të duken si një shenjë e favorizimit të Zotit ndaj popullit të tij, por kjo është e vërtetë vetëm në një mënyrë mjaft paradoksale. Izraeli u bë vetëm “i zgjedhur i Zotit” në kohën e poshtërimit të tij kombëtar.

Të zgjedhurit janë ata që janë thirrur posaçërisht për t’i shërbyer Perëndisë duke vuajtur besimin e tyre në duart e një bote të paepur. Është besnikëria e tyre ndaj Zotit që i bën ata të luten ditë e natë për të për këtë shpëtim që vetëm ai mund të sjellë. Nëse, atëherë, zgjedhja do të thotë favorizim, kjo është për shkak se Zoti ka një paragjykim në favor të viktimize të pafajshme të persekutimit.

18.9-24: **SHËMBËLLTYRAT MBI LUTJE:** (2) **FARISEU DHE TAGRAMBLEDHËSI**

Dy burra hynë në tempull për t’u lutur, por vetëm një u lut. Lutja duhet t’i drejtohet Zotit dhe farisenjtë nuk ishin me të vërtetë të interesuar për Zotin, por vetëm për veten e tyre. Të gjitha foljet e tij janë në vetën e parë. Lutja e tij është një katalog i virtyteve negative dhe i perceptimeve të vogla. Kur një njeri i përrulur është i kënaqur të vendosë besimin e tij te Zoti, besimi i këtij njeriu është në drejtësinë e tij dhe suksesin e tij fetar; dhe rezultati i pashmangshëm është se ai përçmon ata që nuk arrijnë standardin e tij. Jo të gjithë farisenjtë ishin të tillë, por theksi i farisenjve në meritë dhe respektim ligjor ishte gjithmonë për të sjellë rrezikun e krenarisë shpirtërore. Literatura rabinike ofron paralele të mjaftueshme për të

treguar se portreti i Jezusit nuk ishte një karikaturë. Një lutje e vjetër nga libri i lutjeve hebreje thotë: “Lum ti, o Zot, Perëndia ynë, mbreti i universit, që nuk më bëri pagan. Lum ti ... që nuk më bëri skllav. Lum ju ... që nuk më bëri grua” (krh. Gal. 3,28). Gjithashtu është transmetuar në Talmud (*Berakot*, 28b) se Rabbi Nehunia Ben Hakaneh donte të lutej çdo ditë kur dilte nga shkolla rabinike: “Ju falënderoj, o Zot, Zoti im, që ke dhënë pjesën time me ata që janë ulur në shtëpinë e udhëzimeve, dhe ju nuk u keni dhënë pjesën time atyre që janë ulur në qoshet e rrugës, sepse unë ngrihem herët dhe ata ngrihen herët, por unë ngrihem herët për ta fjalët e Tevratit dhe ata zgjohen herët për fjalë joserioze; Unë punoj dhe ata punojnë, por unë punoj dhe unë marr një shpërblim dhe ata punojnë dhe nuk marrin një shpërblim; Unë vrapoj dhe ata vrapojnë, por vrapoj drejt jetës së botës që do të vijë dhe ata vrapojnë drejt humnerës së shkatërrimit. “Askush nuk mund ta vendosë veten në praninë e Zotit të Shenjtë dhe prapë ta urojë veten për devotshmërinë e tij; dhe kjo do të thotë se devotshmëria mund të bëhet pengesë midis njeriut dhe Zotit.

Mbledhësi i taksave, me të gjitha gabimet dhe marrëzitë e tij, mendonte vetëm për Zotin; dhe për shkak se Shpirti i tij është mbi Perëndinë, ai e di se është mëkatar. Ai jetoi një jetë të dyshimtë dhe mund të gjejë ndihmë vetëm për gjendjen e tij te Zoti; dhe ai gjithashtu konstaton se një ndershmëri e tillë e përlulur është e vetmja rrugë e sigurt në praninë hyjnore. Ai e jo fariseu është i justifikuar, i shpallur i drejtë; jo se ai është i mirë dhe tjetri i keq – ai nuk është – por sepse ai ka bërë një gjë që Zoti kërkon nga ata që kërkojnë qasje tek ai: ai është përballur me të vërtetën për veten e tij dhe e hodhi

veten në dhembshurinë e Zotit. Nuk na është thënë nëse pendimi i tij ishte i thellë apo sipërfaqësor; Perëndia mund të përdorë edhe gjurmët e para të një besimi në zhvillim.

12 *Unë agjëroj dy herë në javë*. Sipas Ligji urdhërohet vetëm një ditë agjërimi: festa e Pajtimit. Farisenjtë caktuan (për siguri) edhe dy ditë të tjera në javë: të hënën e të enjten.

18.25-34 **Hyje në mbretëri**

Në këtë pikë, Luka rifillon të bëjë ekstrakte nga Ungjilli i Markut, të cilin ai nuk i ka përdorur që nga ora 9,50. Ai merr përsipër me pak ndryshime dy historitë e fëmijëve dhe të pasurit, që Marku i linte krah për krah, sepse së bashku ata përshkruajnë kushtet e hyrjes në mbretërinë e Perëndisë.

Historia e bekimit të fëmijëve është një qortim për këtë vetëkënaqësi të rritur e cila i konsideron fëmijët si të rritur jo të plotë, ende nën këshillën e Zotit ose Mesisë së Tij, dhe supozon se bota ekziston për ata që kanë mbushur “vite i maturise “. Ai na siguron që fëmijët (madje edhe foshnjat, sipas Lukës), prindërit e të cilëve i çojnë ata te Perëndia me besim, janë nën mbrojtjen dhe kujdesin e Zotit. Për Perëndinë Mbreti është gjithashtu Perëndia Ati dhe ne injorojmë ashpër natyrën e mbretërisë së tij nëse nuk e konsiderojmë atë rregullin e një Ati mbi fëmijët e tij. Fëmijët janë modelet e roleve natyrore për dishepullimin, sepse kush është më mirë se fëmija për të kuptuar se çfarë do të thotë të jesh fëmijë i Zotit? Jezusi nuk u kërkon dishepujve të tij të bëhen foshnjarakë: ai rekomandon vetëm një nga karakteristikat e fëmijërisë – pritshmërinë e tij, aftësinë e tij për të pranuar atë që jepet pa siklet, gëzimin e tij në marrjen e

dhuratave. Pa këtë cilësi, askush, fëmijë ose i rritur nuk mund të hyjë në mbretëri.

Për dallim nga fëmijët, njeriu i pasur (Luka na thotë se ishte anëtar i Këshillit të lartë, Mateu ishte i ri) nuk dëshironte asgjë që nuk mund të fitonte. Ai supozoi se hyrja në mbretëri ishte me konkurrencë: ai e kishte kaluar fenë fillore në kënaqësinë e tij dhe, sipas tij, në kënaqësinë e provuesit; tani – ai donte të provonte një fe të përparuar. Nuk duhet të mendohet se Jezusi iu drejtua kërkesës së tij dhe e përshkroi programin me të cilin ai mund të diplomohet me dallim në jetën e përrjetshme. Duke ofruar disponimin e pasurisë së tij, ai po përpiqej ta arrinte deri në atë pikë sa të besonte vetëm te Zoti, jo te pasuritë dhe arritjet e tij. Në këtë drejtim, pyetja hapëse e Jezusit – Pse më quan të mirë? – ka një rëndësi të madhe. Jezusi nuk e vë në dyshim shenjtërinë e tij; kjo i tregon hetuesit natyrën e vërtetë të bekimit që kërkonte. Jeta e përrjetshme nuk është një certifikatë e diplomimit; është jeta në shoqërinë e Zotit dhe kjo do të thotë në shoqërinë e mirësisë së përrjetshme. Ajo që udhëheqësi duhet të kishte pyetur ishte, “Si mund të bëhem i aftë të jetoj në prani të një mirësie absolute?” Por ai u largua, i trishtuar, duke mos e parë me sy pyetjen, dhe aq më pak përgjigjen.

Hyrja e secilit njeri në jetën e përrjetshme ose në mbretëri është një mrekulli e hirit të Zotit, i cili nuk mund të fitohet, por pranohet vetëm me përrulje dhe besim. Rreziku i zotërimeve është se ato pengojnë këtë besim të pranueshëm. Njeriu i pasur ka besim në pasuritë e tij; dhe kjo ka tendencë të jetë e vërtetë, jo vetëm për pasurinë materiale, por edhe për pasurinë intelektuale, morale dhe shpirtërore. Sovrani nuk mund të ndahej me pronën e tij, por ai do ta kishte të

vështirë ta linte mënjanë arsimimin, drejtësinë dhe devotshmërinë e tij, dhe thjesht ta hidhte veten në dhembshuri hyjnore. “Nuk varet nga vullneti ose përpjekja e njeriut, por nga mëshira e Zotit” (Rom. 9,16). Edhe Pjetri nuk e kupton vërtet; ai mendon se ai dhe njerëzit e tjerë e meritojnë më mirë sesa udhëheqësi i pasur, sepse ata bënë sakrificën, për të cilën ai e ribau. Në një mënyrë fantastike, Jezusi premton që ata që kanë lënë shtëpitë e tyre dhe familjet për shërbimin e Mbretërisë, do të gjenden të kujdesen për një familje shumë më të madhe se ajo që kanë lënë, edhe para se të arrinin jeta e përjetshme e epokës që do të vijë.

Pasazhi përfundon me parashikimin e tretë të Pasionit, të cilin Luka e përforcoi duke prezantuar temën e tij të preferuar të përmbushjes së profecisë. Ai shtoi gjithashtu një koment pothuajse Johannine se kuptimi i vërtetë i thënies nuk u zbulojë dishepujve deri më vonë (krh. Gjn. 12,16). Kryqëzimi ishte mrekullia e hirit me të cilin Zoti i lejoi njerëzit të hynin në mbretëri, duke thyer vetë-mjaftueshmërinë e tyre me një demonstrim të dashurisë së tij të gjithë-mjaftueshme; por vetë ngjarja duhej të ndodhte përpara se ata të mund të kuptonin parashikimet.

18.35-43 **KALIMI NËPËR JERIKO:**

(1) **LYPËSI I VERBËR**

Udhëtimi i gjatë për në Jeruzalem, i cili filloi te Luka 9,51. tani po i vjen fundi. Diku në rrugën e pelegrinazhit nga Galileja në Jeruzalem, që përshkoi Jerikon, Jezusi dhe dishepujt e tij bashkohen me një kompani të madhe të

pelegrinëve galileas, gjatë rrugës për në Jeruzalem për festën e Pashkës. Kanë kaluar gati një vit që kur në Cezare të Filipit, Pjetri deklaroi se Jezusi ishte Mesia. Tani një lypës i verbër (Marku e quan Bartime) e quan Birin e Davidit. Kjo është e vetmja rast në Ungjijtë ku Jezusii drejtohet nga ky titull, por vështirë se mund të përfaqësojë bindjen personale të lypësit. Pas tij, duhet të kishte një besim të gjerë popullor se Jezusi ishte mbreti i premtuar i shtëpisë së Davidit – një besim që u shqiptua disa ditë më vonë kur Jezusi hyri në Jeruzalem. Është madje e mundur që klithma e lypësit dhe përgjigjja e Jezusit ndaj saj kontribuan në shpërthimin e Mesisë për hyrjen triumfale.

Këmbëngulja e njeriut ishte për Jezusin një tregues i besimit të tij. Por Jezusi insistoi ta sillte këtë besim për të artikuluar shprehjen; ai nuk do t' i shërojë një lypës, i cili në realitet ishte i interesuar vetëm për lëmshën. Duket se lypësi nuk ishte gjithmonë i verbër, sepse ajo që ai kërkon është që shikimi i tij të rikthehet.

19.1-10 **KALIMI NËPËR JERIKO:**

(2) **ZAKAI**

Zachaeus (hebr. Zakkai) quhet një mbledhës kryesor i taksave, por titulli nuk figuron askund tjetër në literaturën ekzistuese greke, kështu që kuptimi i tij i saktë vihet në dyshim. Mund të jetë një sipërmarrës që bleu të drejtat e taksave lokale nga qeveria romake. Sido që të jetë grada e tij, ai i përkiste një zanati që automatikisht mbante neveri popullore dhe izolim shoqëror. Asnjë kuriozitet turistik nuk do ta shtynte një njeri të tillë të rrezikojë tallje ose dhunë

duke u përzier me një turmë të madhe në rrugën e qytetit. Ai duhet të ketë qenë i shtyrë nga një nxitje e fortë, ose dëshira për të shpëtuar vetminë e tij të imponuar me ndihmën e dikujt që kishte emrin të ishte miq me të larguarit, ose përcaktimi gjysëm i formuar ta ketë bërë me një zanat që ishte bërë i rëndë në ndërgjegjen e tij. Ai kishte dëgjuar për Jezusin që kishte filluar një punë të mirë në shpirtin e tij, por duhej të zbulonte se gjysma nuk i ishte thënë. Duke kaluar pengesën e paragjykimeve fetare që e izoluan, Jezusi u zgjua në një jetë të gjallë impulsesh që kishin fjetur për një kohë të gjatë dhe i zbuloi atij njeriun që ai ishte i aftë të bëhej. Në një shfaqje dramatike dhe të plotë të mirënjohjes, ai u nda me të kaluarën, duke pranuar praktikat e tij mashtruese, duke ndërmarrë kthime shumë më larg se sa kërkonte ligji (Lev. 6,5; Nr. 5,7; krh. Dal. 22, 4.7), dhe madje braktisja e fitimeve të ligjshme të profesionit të tij – një “mëkatar” pa hezitim duke shkelur rrugën e heqjes dorë nga e cila sovrani i respektuar ishte shkëputur shumë lehtë. Në degradimin e tij të mëparshëm, familja e tij ishte përfshirë; por tani, në personalitetin e Jezusit, shpëtimi mesianik kishte ardhur tek ai dhe shtëpia e tij, dhe me përgjigjen e tij entuziaste ai i kishte treguar vetes një bir të vërtetë të Abrahamit dhe trashëgimtar të premtimeve të Perëndisë.

19.11-28 **KALIMI NËPËR JERIKO:**

(3) **PARAJA E BESUAR**

Shëmbëlltyra u tha si një paralajmërim për ata që prisnin një kthim të afërt të Krishtit për të sjellë konsumimin përfundimtar në mbretëri. Përgjatë Kishës së hershme kishte

një pritje të përgjithshme që Krishti të kthehej në lavdi brenda një brezi; dhe, pasi të kishte kaluar gjenerata e parë, ishte e natyrshme që duhet të bëhej rivlerësimi i pritjes eskatologjike. Mateu po thekson vazhdimisht ardhjen e ardhshme të mbretërisë, por Luka ka marrë rrugën e kundërt. U jep rëndësi thënieve në të cilat mbretëria është një realitet i tanishëm dhe zbut notën futuristike në 9, 27 të tjera; 22, 9; Mk. 9,1; 14,62). Sipas mendimit të tij, siç kemi parë, kriza e afërt e parashikuar nga Jezusi ishte kriza e vdekjes së tij, duke përfshirë përndjekje për dishepujt e tij dhe gjykimin për Jeruzalemin; kriza e fundit në histori do të ishte e papritur, por mund të vonohej për një kohë të pacaktuar.

Pika kryesore e shëmbëlltyrës nuk është mungesa e zgjatur e zotit, por sjellja e shërbëtorëve; dhe faji i shërbëtorit të tretë do të ishte i njëjti nëse mungesa e zotit të tij ishte e gjatë ose e shkurtër. Ekziston edhe një intrigë e dyfishtë në histori: tregtari që shpërndan kapitalin e tij te shërbëtorët e tij, në mënyrë që ata të mund të vazhdojnë biznesin e tij në mungesë të tij, është gjithashtu fisniku i ngritur në dinjitetin mbretëror pavarësisht nga kundërshtimi i fuqishëm të tij temat e ardhshme.

Këto përshtypje konfirmohen kur i drejtohem Mt. 25,14-30. që është padyshim një variant i së njëjtës shëmbëlltyrë, e cila ngre mundësinë që shëmbëlltyra të jetë thënë shumë herë. Një krahasim i dy versioneve tregon se, në secilin rast, tregimi pësoi një përpunim të caktuar përpara se të arrinte te ungjillëzuesi. Në llogari të Mateut, shumat e mëdha të parave, shpërndarja e parave sipas aftësisë së shërbyesve (cili ishte objekti i provës që do të zbulohet) dhe dërgesa e shërbëtorit jo të besueshëm në errësira e jashtme është një

zhvillim sekondar. Në burimin e Lukës, shëmbëlltyra e parave në besim ishte ngatërruar tashmë me historinë e pavarur të fisnikut. Duke eliminuar këto bashkime, ne kemi një shëmbëlltyrë të thjeshtë dhe të habitshme. Një burrë i besoi secilit nga shërbëtorët e tij para për të tregtuar në emër të tij ndërsa ai ishte larg. Kur u kthye dhe i thirri ata për të dhënë llogari, dy prej tyre kishin bërë një fitim të mirë dhe ishin promovuar. Një i treti, i cili kishte fshehur me turp pjesën e tij në një vend të sigurt, pritej të lavdërohej për mbajtjen e tij të paprekur, por në të vërtetë u akuzua për shkelje të besimit, sepse ai kishte mashtruar zotërinë e tij për përfitimin e tij të ligjshëm. Shëmbëlltyra, në radhë të parë, duhet të jetë drejtuar kundër farisenjve, të cilët besonin se e gjithë detyra e tyre ishte të mbanin të paprekur atë që Zoti u kishte besuar atyre, pa e kuptuar se Zoti priste që kapitali i tij të investohej në misioni botëror për shëlbimin e të dëbuarit dhe mëkatarët.

Nën-komploti i tregimit të Lukës ka homologun e tij në historinë reale. Me vdekjen e Herodit të Madh në 4 para Krishtit. Djali i tij Herod Arkhelaj shkoi në Romë për t'i kërkuar Augustit që ta emëronte atë mbret të Judesë, dhe një delegacion prej pesëdhjetë hebrenjve gjithashtu shkoi në Romë për të kundërshtuar emërimin. (Jozef Flavi, *Antikitetet*, xvii, 9. 1; ii, 1-2). Josifi nuk përmend asnjë zmbropsje pas kthimit të Arkhelajit në Palestinë. Për lexuesin e krishterë, nën-komploti do të transmetonte me lehtësi një referencë alegorike për kthimin e Jezusit pasi të kishte marrë fuqinë e tij mbretërore.

27. Për më tepër, sill këtu këtu armiqtë e mi që nuk donin që unë të mbretëroja mbi ta dhe t'i theri në prani të mi.

Një arritje e pjesshme e kësaj ndodhi kur hebrenjtë u masakruan nga romakët në ngjarje që kishin të bënin me rënien e Jeruzalemit në vitin 70. Shërbëtori jobesimtar ndoshta përfaqëson një farise tipik.

VDEKJA DHE FITORJA

19.29-46 **Vizita mbretërore**

Akti i fundit i dramës hyjnore të shëlbimit fillon me hyrjen e Jezusit në Jeruzalem. Lexuesi modern ka të drejtë të supozojë se Jezusi kishte bërë marrëveshje të mëparshme për flakë me miqtë që jetonin në Betfage dhe se ai ishte pajtuar me ta për një fjalëkalim për të përdorur për sigurinë e emisarëve të tij. Por Luka me siguri mendoj se udhëzimet e sakta të dhëna nga Jezusi me këtë rast dhe para Darkës së Zotit (22,7-13) ishin dëshmi e fuqisë së tij profetike të shkathëtisë (krh. 1 Sam. 10,2-9). Farëdo pozicioni që marrim, mund të jemi të sigurt se Jezusi dëshironte një shfaqje. Kjo është veçanërisht e qartë në tregimin origjinal të Markut, ku na thuhet se Jezusi, i cili hyri në qytet në mes të brohoritjes popullore, menjëherë u largua përsëri për të kaluar natën në Betani, ku kishte filluar përparimi i tij triumfues. Ai ndoshta e kishte në mendje profecinë (Zak. 9-10) sipas së cilës një ditë një mbret do të vinte në Sion, i montuar në një gomar për të treguar se autoriteti i tij nuk bazohej në forcën ushtarake, por në aftësinë e tij për të vendosur një mbretërim të paqes universal. Dishepujt entuziastë përshëndesin Jezusin si nismëtarin e mbretërisë mesianike; dhe Luka në të vërtetë mori fjalët e Ps 118,26 –

fillimisht bekimi i priftit mbi pelegrinët që vinin në tempull për një festë – dhe futi fjalën “mbret”, në mënyrë që të mos linte asnjë dyshim se turma mendonte se po merrnin pjesë në procesionin e kurorëzimit të Mesisë.

Nëse jemi të saktë kur mendojmë se Jezusi synonte të vinte në praktikë profecinë e DhV, qëllimi i tij nuk duhet të jetë të ngacmojë zemërimin nacionalist, por ta qetësojë atë. Ndjenja patriotike ishte akoma në kulmin e saj në sezonin e Pashkës, që ishte koha kur Mesia do të shfaqej në Jeruzalem. Jezusi dëshironte të shpallte që Perëndia tani po pretendonte sovranitetin mbi Jeruzalemin, por ai nuk dëshironte të inkurajonte ndonjë keqkuptim për natyrën e kësaj mbretërie të premtuar prej kohësh; nuk duhet të ngatërrohet me planet e zelotëve për një kryengritje kombëtare kundër Romës.

Profecia parashikonte ardhjen e paqes në tokë; Luka shkon më tej dhe e bën paqen të këndojë në qiell. Me këtë ai do të thotë që Zoti ka përgatitur dhuratën e paqes në qiell, të gatshme për t’u dhënë njerëzve; ose, ka më shumë të ngjarë, që Zoti ka fituar tani, në aeroplanin qiellor, fitoren mbi forcat e së keqes (krh. 6,17), kështu që gjithçka që mbetet është tani që implikimet e triumfit qiellor të përpunohen ndër njerëzimin.

Farisenjtë protestues me sa duket besonin se kjo shpërthim entuziazmi do të shihej nga romakët si veprim joshës dhe do të rezultonte në hakmarrje jo vetëm kundër Jezusit, por kundër gjithë kombit. Jezusi përgjigjet se ardhja e tij është ngjarja për të cilën është përgatitur e gjithë historia e Izraelit, në mënyrë që gurët e rrugës së pelegrinazhit të

ulërijnë me protestë nëse nuk do të merrte mirëseardhjen e tij (krh. Hab 2,11).

Ankesa e mëposhtme tregon se si Jezusi i vogël kishte llogaritur suksesin e thirrjes së tij të fundit. Ai erdhi në Jeruzalem gati për tragjedinë dhe zemra e tragjedisë ishte me fjalën “vizitë”. Luka filloi Ungjillin e tij duke deklaruar se Zoti kishte vizituar dhe shpenguar popullin e tij, dhe pjesa e gjatë qendrore e punës së tij ishte krijuar për të çuar në ditën kur Jeruzalemi do të merrte një vizitë mbretërore. Tani, ai na thotë, ka ardhur dita dhe Jeruzalemi nuk është gati për të. Sidoqoftë, mbetet fakti që Zoti vizitoi popullin e tij ose për shpëtim ose për gjykim, dhe nëse Jeruzalemi nuk e dëshiron atë si Shpëtimtarin e tyre, ata duhet t’i kenë si gjykatësi të tyre. Disa studiues kanë menduar se kjo pasazh duhet të jetë përpiluar nga Luka pas vitit 70 pas Krishtit, kur ai e dinte rrjedhën aktuale të rrethimit të Jeruzalemit, por në fakt terminologjia ushtarake e përdorur këtu është mjaft e përgjithshme, duke pasur më shumë të përbashkëta me profetët i ngjashëm. fragmente nga DhV (krh. Is. 29,3; Ez 42; Ps. 13,79) vetëm me tmerret dalluese të shkatërrimit të Jeruzalemit nga Titi, siç përshkruhet nga Josephus. As nuk ka arsye të dyshojë se Jezusi paratha shkatërrimin e qytetit që ai ishte përpjekur të shpëtojë.

Në Ungjillin e Markut, pastrimi i tempullit u bë një ditë pas hyrjes triumfale dhe ishte një veprim i pavarur i simbolizmit profetik. Autoritetet e tempullit kishin autorizuar krijimin e një tregu në të cilin besimtarët mund të këmbëjnë paratë e tyre të përditshme për monedhën e tempullit, në të cilin duhej të paguhej taksa vjetore e gjysmë sikli, dhe të mund të blinin për të flijuar kafshët e garantuara “Patëmetë” (Lev 13).

Jezusi bëri protestën e tij dramatike – ai mezi mund të presë një reformë të qëndrueshme – pjesërisht për shkak të komercializmit që kërcënoi të errësonte qëllimin e tempullit dhe adhurimin e tij, i cili ekzistonte për t’i afruar njerëzit me Perëndinë, pjesërisht sepse tregu u mbajt në Gjykatën e jo-hebrenjve, dhe për këtë arsye ishte një mohim i një misionari nga Izraeli që thirri të ishte “një dritë për jo-hebrenjtë”. Megjithatë, Luka e shkurtoi aq shumë tregimin e Markut sa që në Ungjillin e tij ai thjesht u bë një ilustrim i pamjaftueshmërisë së Jeruzalemit – për ditën e vizitës së Zotit. Shtë e çuditshme që ai bëri kaq pak përfitime nga incidenti që siç duket i nxiti autoritetet hebraike të ndër marrin një veprim vendimtar. Është më e çuditshme se ai, universalisti, duhet të kishte zvogëluar citimin nga Isaia, duke lënë mënjanë fjalët “për të gjitha kombet”.

Profecia e Zakarisë për shkresën citohet në dy versione të ndryshme nga Mateu dhe Gjoni në tregimet e tyre për hyrjen në Jeruzalem, megjithëse Gjoni vëren se dishepujt njohën vetëm lidhjen midis ngjarjes dhe profecisë që vjen pas. Marku dhe Luka nuk i referohen hapur profecisë, por versionet e tyre gjithashtu duket se bazohen në të. Për një grek të zakonshëm, fjala pulisht (*polos*) do të thoshte një kal i ri, por për një lexues të Septuagintës, sigurisht që do të thoshte një gomar i ri; dhe ky gomar ishte i paprekur, “i virgjër”, dhe për këtë arsye i përshtatshëm për t’u përdorur për një qëllim të shenjtë (Nr 19,2; Lp. 21,3; 1 Sam. 6,7).

19,47 - 20,8 **BETEJA E ARGUMENTIMEVE:** **(1) AUTORITETI I JEZUSIT**

Jezusi ishte siguruar që udhëheqësit fetarë nuk mund ta injoronin mbërritjen e tij. Ai kishte hyrë në qytet në triumf, ai kishte treguar guxim dhe autoritet të jashtëzakonshëm moral për të pastruar oborrin e tempullit, dhe tani ai mbizotëroi të gjithë zonën e tempullit me mësim të përditshme që tërhiqte një dëgjues të shimtë. Popullariteti i tij ishte i tillë që, pa rrezikuar pozicionin e tyre, drejtuesit nuk mund ta injoronin praninë e tij dhe as të merrnin masa efektive kundër tij; nuk u ndodhi atyre që ta përkrahnin. E vetmja rrugë e hapur për ta ishte të përpiqeshin ta kapnin atë në një deklaratë që do ta inkriminonte atë me qeverinë romake ose do ta diskreditonte me përkrahësit e tij. Nëse, në përgjigje të pyetjes së autoritetit të tij, Jezusi pretendoi të ishte Mesia, një akuzë për rebelim mund të hidhej para Pilatit (siç ndodhi në fund të fundit); nëse, nga ana tjetër, ai nuk pranoi të bëjë një kërkesë të tillë, ai së shpejti do të humbte miratimin e turmës. Por Jezusi me mjeshtëri mori bashkëbiseduesit e tij në folenë e tyre, duke i ftuar ata t'i përgjigjen pyetjes së tyre; sepse çdo përgjigje që ata japin për pyetjen e tij do të zbatohet një fortiori për të tyren. Duhet të ishte jashtëzakonisht e turpshme për anëtarët e Sanedrit të pranonin se ata nuk kishin asnjë mendim për lëvizjen e madhe të ringjalljes kombëtare të Gjonit, veçanërisht pasi, me pranimin e tyre, ata humbën të drejtën për të për të formuar një mendim për Jezusin. Është interesante të theksohet se në formulimin e çështjes së tyre të kapjes, ata supozuan, siç është bërë shpesh nga burokratë të tjerë kishtarë, se asnjë njeri nuk ka të drejtë të ushtrojë

autoritetin e tij pa qenë i autorizuar. përmes kanaleve të duhura.

20,9-19 **BETEJA E ARGUMENTIMEVE**

(2) **QIRAMARRËSIT E KËQIJ**

Në territoret e okupuara si Palestina, kishte shumë pasuri të mëdha në pronësi të të huajve, të cilët ua jepnin me qira qiramarrësve për një pjesë të të ardhurave vjetore. Depresioni ekonomik i kombinuar me trazirat nacionaliste mund të ketë nxitur fermerët të mbajnë qiranë e një qiradhënësi që mungon, edhe nëse do të drejtoheshin në dhunë dhe përfundimisht vrasje. Nëse, në rast të vdekjes së trashëgimisë, pasuria do të shpallet “pronë pa pronar”, banorët e vërtetë duhet së pari të kërkojnë zotërimin e tij. Si zakonisht, Jezusi po tërhiqej nga jeta kur tregoi këtë histori dhe i ftoi dëgjuesit e tij të gjenin në të një ilustrim të qëndrimit të tyre ndaj pretendimeve të Perëndisë. Çdo çifut që dëgjon këtë histori do të kujtonte shëmbëlltyrën e Isaisë në hardhi (Is. 5,1-7), në të cilën hardhia përfaqësonte Izraelin. Prandaj ishte e pashmangshme që autoritetet hebreje të pranonin se ai e kishte këtë shëmbëlltyrë kundër tyre. Ishte gjithashtu e pashmangshme që kur shëmbëlltyra u ekspozua si pjesë e traditës pedagogjike të Kishës së hershme, ajo duhet të trajtohet si një alegori. Pronari u identifikua me Zotin, shërbëtorët e profetëve, djalin për Jezusin, qiramarrësit e udhëheqësve hebrenj, “të tjerët” të Kishës jo-hebreje. Disa gjurmë të këtij interpretimi alegorik gjetën rrugën e tyre në versionin e shëmbëlltyrës së Lukës. Sipas Markut, djali u vra brenda vreshtit dhe trupi i tij u hodh pa

ceremoni në mur. Luka, ashtu si Mateu, e ndryshoi këtë në mënyrë që vdekja të ndodhte jashtë vreshtit, dhe për këtë arsye ta asimilojë atë deri në vdekjen e Jezusit, i cili vuajti jashtë derës (Hebr. 13,12).

v. 18 *Kush bie mbi këtë gur do të shembet, dhe kushdo që bie mbi të, do ta shtypë atë.*

Kjo thënie nuk ka asnjë lidhje me shëmbëlltyrën, por u fut nga Luka në këtë fazë, pas praktikës së pranuar të grupimit të thënieve të izoluara me vetëm një fjalë kyçe të përbashkët për t'i lidhur ato së bashku (krh. 11,33-36. Mk. 9,4-50). Në të dy rastet, rezultati është shkatërrimi. Njerëzit mund të kundërshtojnë dhe kundërshtojnë Jezusin, por janë ata, jo ai, ata që do të vuajnë. Pjesa e dytë e thënies i referohet gjykimit të ardhshëm. Do të jetë qëndrimi i tyre ndaj Jezusit që do të nënkuptojë shkatërrimin përfundimtar të njerëzve të kohës së tij. Imazhet këtu rrjedhin nga Isaia 8,14 + (shih gjithashtu Dan. 2,34 +).

20.20-26 **BETEJA E ARGUMENTIMEVE:**

(3) **TAKSA E PAGUESHME PËR CEZARIN**

Autoritetet më pas i bënë Jezusit një pyetje të dytë të dyfishtë në lidhje me taksën e pasurisë që romakët vendosnin çdo vit për çdo burrë të rritur. Një përgjigje negative në pyetje do ta ekspozonte Jezusin në një akuzë tradhtie; një përgjigje pozitive do të tjetërsonte përkrahësit e tij. Sepse kjo taksë ishte ndjerë thellë nga shumica e hebrenjve, të dyja si një shenjë e nënshtimit kombëtar, dhe për shkak se duhej të paguhej në para, e stampuar me kokën dafinë të perandorit, i cili shkelte ligjin hebre kundër

imazheve. (Nga respekti për skrapët hebrenj, romakët goditën për qarkullim brenda monedhave të bakrit të Palestinës pa imazhin perandorak.) Vrasja e plotë që i parapriu pyetjes e mposhti qëllimin e vet duke tradhtuar singëritetin e të intervistuarve. Sipas Markut, ata ishin farisenj dhe herodianë, sipas Lukës, ata ishin burra të nënshtruar duke pretenduar se ishin në mëdyshje të singertë.

Duke kërkuar të tregojnë një qëndrueshmëri, Jezusi ekspozoi pandershmërinë e kundërshtarëve të tij. Ai e dinte që paratë rridhnin lirshëm në Jude, ai pa dyshim që i kishte parë ato në një grumbull në tryezat e ndërruesve të parave, me të drejtë dyshoi se hetuesit e tij kishin një pranë vetes. Duke pranuar monedhën romake dhe me të avantazhet e dhëna nga Roma për sa i përket stabilitetit ekonomik dhe rendit politik, ata u angazhuan t'i përgjigjen pyetjes së tyre. Por Jezusi nuk shënoi vetëm një pikë debati për kundërshtarët e tij. Nëse ata nuk e morën seriozisht çështjen, ai këmbënguli të vepronte kështu, dhe asgjë në Ungjij nuk flet më elokuencë për forcën e mendjes së tij sesa aftësinë e tij, në shkëmbimin e çastit të polemikave, për të shprehur një parim i cili është dëshmuar të jetë baza e çdo diskutimi të ardhshëm për problemin e Kishës dhe Shtetit (krh. Rom 13, 1-7; 1 Pjt 2, 3-17).

Sigurisht, përgjigjja e Jezusit nuk do të thotë që profanët dhe të shenjtat i përkasin dy ndarjeve të pavarura dhe të pavarura të jetës. Kjo do të thotë që njeriu, për nga vetë natyra e ekzistencës së tij historike, u nënshtrohet dy mbretërive, një tokësore dhe një qiellor, të cilit i detyrohet një borxh besnikërie, një i kushtëzuar dhe tjetri absolut. Sepse Zoti e trajton njeriun pjesërisht përmes institucioneve jopersonal dhe të gabueshëm të shoqërisë dhe qeverisë

civile, pjesërisht përmes ndikimit të drejtpërdrejtë dhe personal të dashurisë së tij sovrane. Për sa kohë që Cezari përmbush funksionin e tij të dhënë nga Zoti për të siguruar një kornizë të rendit për jetën e përbashkët të njerëzve, ai ka të drejtë të kërkojë rregullin e tij; taksat nuk janë një taksë e detyruar nga fituesi nga të zhdukurit, që duhet të paguhet nën detyrim, por një borxh që duhet të njihet si një detyrim moral. Është sigurisht një çështje tjetër nëse Cezari pretendon atë që i takon vetëm Zotit – bindja e pakushtëzuar dhe absolute e njerëzve. Ishtë totalitarizmi, atribim i një vlere absolute asaj që është në thelb njerëzore dhe kalimtare. Por duhet të theksohet se i njëjti rezultat vijon nëse feja përpiqet të thithë funksionet e shtetit. Zelotët besonin se besnikëria ndaj Cezarit ishte pabesi ndaj Zotit dhe se e vetmja mënyrë e hapur për njerëzit e Perëndisë ishte të rimarrnin pavarësinë e tyre me forcë, në mënyrë që të krijojnë një teokraci. Por e gjithë teokracia është për nga natyra totalitare, që nënkupton ngatërrimin e institucioneve njerëzore me ordinancat hyjnore.

Përgjigjja e Jezusit nuk ishte pra një shpëtim i thjeshtë nga një kurth verbal. Ishtë një manifest mesianik, në të cilin ai nuk pranoi asnjë lidhje me lëvizjen nacionaliste hebreje dhe pohoi vetë bindjen e tij se ishte e mundur që Izraeli të përmbushte angazhimin e tij të plotë ndaj Zotit, madje si subjekte besnikë të një perandorie pagan.

20.27-40 **BETEJA E ARGUMENTIMEVE:**

(4) **PERËNDIA E TYRE QË DO TË KTHEHEN NË JETË**

Pyetja me të cilën saducenjtë synuan të përqeshnin Jezusin ishte bazuar në ligjin e leviratit në lidhje me martesën (Lp. 25.5-6), qëllimi i së cilës ishte sigurimi i një trashëgimtari ligjor për një njeri të ndjerë pa fëmijë. Në kohën e Jezusit, ligji ishte lënë në zbatim, kështu që pyetja ishte disi akademike. Saducenjtë, pa dyshim, do të kishin argumentuar se meqenëse urdhri ishte në Tevrat, dhe meqë besimi në ringjallje ishte absurd, Torahu, pra, e përjashtoi besimin në jetë pas vdekjes. Sidoqoftë, Jezusi nuk e kishte vizionin naiv të ringjalljes që i atribuuan atij. Prandaj mjafton që ai të deklarojë se në një ekzistencë që nuk ka vend për vdekje, martesë si një mjet për të përhapur speciet ose për të siguruar një suksesion ligjor bëhet e parëndësishme.

Megjithatë, përsëri, Jezusi e merr pyetjen më seriozisht se pyetësi dhe kthehet në supozime të rëndësishme që fshihen pas tij. Me një citim nga Dal. 36. Ai pohon se Tevrat i nënkupton një besim në jetën e përjetshme, kështu që edhe me ta, saducenjtë kanë gabuar. Argumenti shkon si vijon: gjërat e parregullta mund të kenë një Krijues, por vetëm të gjallët mund të kenë një Zot. Kur Zoti i tha Moisiut, “Unë jam Zoti i Abrahamit ...”, kjo nënkupton që Abrahami është akoma gjallë. Në formën e tij, argumenti është tipik rabbinik, duke u mbështetur ashtu si edhe në formulimin e saktë të tekstit të shenjtë; dhe, siç na tregon Luka, skribët u bënë përshtypje. Por përmbajtja e argumentit ka një vlefshmëri më të thellë dhe mund të shprehet në një formë më të këndshme

për mendjen moderne. Jezusi tha me të vërtetë: e gjithë jeta, këtu dhe pas, përbëhet nga një miqësi me Perëndinë, dhe asgjë më pak nuk është e denjë për emrin e jetës. Abrahami ishte shoku i Zotit dhe është e pabesueshme që një miqësi e tillë të prishet me vdekje. Vdekja mund t’i japë fund ekzistencës fizike, por jo një marrëdhënie që është e përjetshme në natyrë. Burrat mund të humbasin miqtë e tyre me vdekje, por jo Zoti.

Saducenët ishin partia konservatore e judaizmit, si fetar, ashtu edhe politik. Ata pranuan vetëm Tevratin – pesë librat e Moisiut – si shkrime të shenjta dhe refuzuan të ndiqnin ndonjë doktrinë që nuk përmbahej në këtë kanun të ngushtë të rrethuar. Ata hodhën poshtë, për shembull, besimin popullor te engjëjt dhe demonët, të cilët ishin rritur pas mërgimit nën ndikimin Persian, dhe që luanin një rol kaq të madh në shkrimet apokaliptike të periudhës midis testamenteve. Ata gjithashtu hodhën poshtë besimin në një jetë të përtejme, e cila u zhvillua aq vonë në historinë e Izraelit saqë mezi gjen përmendje në DhV, e lëre më në Tevrat (Dn. 12,1; Is. 26,19). Kjo ishte një nga temat e polemikave të vazhdueshme midis saducenjve dhe farisenjve (Vap 23:10). Në këtë debat, duhet pranuar, kundërshtimi i saducenjve pati shumë kuptim, sepse farisenjtë priren të identifikonin ringjalljen me ringjallje në një jetë të mishit në një shkallë më të madhe, dhe shumë nga imazhet e tyre të au – përtej kësaj janë të vrazhdë në materializmin e tyre (për shembull Shab. Sob: “gratë do të kenë fëmijë çdo ditë”; dhe shiko Sohar. Zan. 24,96 për një diskutim mbi statusin e gruas së ve të rimartuar).

38 Ai nuk është Perëndia e të vdekurve, por i atyre që do të kthehen në jetë, sepse, sipas planit të tij, të gjithë (besimtarët) do të kthehen në jetë.»

Shprehja „do të jetojë” shpesh do të thotë „do të kthehet në jetë” (sh. Gjn 11,25).

20.41-44 **BETEJA E ARGUMENTEVE:**

(5) **MESIA NJERËZORE APO MESIA HYJNORE?**

Tani është radha e Jezusit të shtrojë pyetjet. Nuk është e nevojshme të supozohet se Jezusi mohon pasardhësit e tij të Davidit, të cilat DhR i thotë gjerësisht diku tjetër (Mt. 1,20; Lk. 1,27; 24; Rm. 1,3; Ap. 5,5; 22,16). As nuk ka të ngjarë që ai i konsideronte pasardhësit e Davidit si plotësisht të palidhur me statusin e Mesisë, pasi e gjithë shpresa mesianike kishte origjinën e tij në premtimin e Zotit për Davidin se ai kurrë nuk do të humbasë një djalë për t’u ulur në fronin e tij – një premtim që ishte parashikuar në të ardhmen eskatologjike kur dinastia e Davidit u zhvendos në 586 para Krishtit. (2 Sam. 7,8-16; Ps. 89,3-4; Es. 9,2-7; 11,1-10; Jer 23,5-6; Ez. 34,23-24; 37,24 –25; Am 9,11; Mi. 5,2; Zak. 12,6 –13,1). Ai do të thotë që Biri i Davidit është, në vetvete, një përshkrim i papërshtatshëm (dhe mashtrues) i Mesisë, dhe se DhV jep të kuptohet se e ardhmja do të jetë një figurë shumë më e lartë, e cila, në vend që thjesht të pushtojë fronin e Davidit, do të ndajë fronin e Perëndisë.

Çfarë do të thoshte titulli Biri i Davidit për një hebre të zakonshëm mund të shihet në *Psalmet e Solomonit*, të shkruara më pak se një shekull përpara shërbimit të Jezusit, ndoshta nga një farisen.

Ja, o Zot, dhe ringjalli për ta mbretin e tyre, Birin e Davidit, në momentin që ti, o Zot, urdhëron që mbretëria e tij të fillojë mbi Izraelin, shërbëtorin tënd;

Dhe e varros me forcë për të shtypur pushtetarët e padrejtë,

Dhe për të pastruar Jeruzalemin e kombeve që e shkelin atë në shkatërrim;

Me mençuri dhe drejtësi për të dëbuar mëkatarët nga trashëgimia;

Prish krenarinë e mëkatarëve si vazo e një poçari;

Me një shufër hekuri për të thyer gjithë besimin e tyre; Të shkatërrojë kombet pa leje me fjalën e gojës së tij, në mënyrë që nën kërcënimin e tij, kombet të iknin para tij; Dhe për të dënuar mëkatarët për mendimet e zemrave të tyre. (Ps. Sol 17,23-27)

Jezusi po provonte një herë të fundit për të pohuar hyjninë e tij.

20.45-21.4 **BETEJA E ARGUMENTIMEVE:**

(6) **FEJA E RREME DHE E VËRTETË**

Gjatë gjithë kësaj pjese, Luka e ka ndjekur nga afër Markun, dhe këtu ai ia del Markut thujse fjalë për fjalë një thënie përfundimtare e diskutueshme, për të cilën ai tashmë përfshiu një dyshe më herët në një kontekst Q (11,43). Historia e lëmshës së vejushës vijon në këtë pikë ndoshta për shkak se, gjatë periudhës së transmetimit oral, të dy njësitë e traditës u lidhën artificialisht së bashku nga e veja e fjalës. Lidhja mund të jetë artificiale, por e veja që harron veten formon një kontrast të ashpër me skribët e kokëfortë. Ata dhanë tepricën e tyre, atë të deficitit të saj.

21,5-38 **Rënia e Jeruzalemit.**

Për shtatë vargjet e para të këtij fragmenti, Luka qartë ndjek Markun, dhe ka edhe jehona të tjera po aq të qarta të Markut në pjesën tjetër të kapitullit. Harmonizimi i burimeve është bërë me kujdes, por jo aq me kujdes sa të mos i shohim shtresat këtu dhe atje. Vargu 21a, për shembull, është qartë ndërhyrës në kontekstin në të cilin e gjen veten: një përkthim i mirëfilltë i v. 21b është “le të largohen ata që janë në të dhe mos lejo që ata që janë në vend të hyjnë në të – “ajo” duke iu referuar në secilin rast Jeruzalemit, e përmendur në v. 20. dhe jo në Jude të gjysëm vargut të ndërmjetëm.

Dy profecitë e pavarura që Luka u bashkua në një ishin me karakter shumë të ndryshëm. Marku 13 fillon me një parashikim të shkatërrimit të tempullit dhe një pyetje nga dishepujt se kur mund të pritët kjo, e cila pasohet, jo nga një përgjigje për pyetjen, por nga një seri e lidhur ngushtë e shenjave parafjalë të cilat do të çojë në kulmin e fundit në histori, ardhjen e Birit të njeriut; dhe sipas mendimit të shumë studiuesve, kjo seri paralajmërimesh ekzistonte si një fletë e veçantë para se të përfshihej në Ungjill. Lënda L, i lexuar në vetvete, formon një profeci të vazhdueshme dhe homogjene të një radhitje të ngjarjeve historike: persekutimin e Kishës nga populli hebre, dënimin e Jeruzalemit nga Zoti për refuzimin e tyre të Ungjillit – një dënim i ekzekutuar pa dijeninë e tij nga ushtritë romake – rrëzimi i mëpasshëm i fuqisë perandorake jo-hebraike, dhe më në fund justifikimi i atyre që, nga besnikëria dhe durimi, e kanë treguar veten të denjë për të qëndruar para Birit të njeriut. Modeli për këtë

përbërje gjendet në një numër pasazhesh në DhV në lidhje me një ditë të ardhshme të Zotit, e cila duhet të jetë një ditë e hakmarrjes dhe shëlbimit, e hakmarrjes kundër shtypësve paganë të Izraelit dhe të shëlbimit të Izraelit (Lp. 32,35-36; Is. 34,8; 35,4; 61,2; 63,4).

Duke kombinuar këto dy profeci, Luka dha kontributin e tij të veçantë në eskatologjinë e DhR, duke bërë dallimin midis pjesëve të pritjes së Kishës që tashmë ishin përmbushur në kohën e tij dhe atyre që mbetën të pazgjidhura. Kriza që Jezusi parashikoi të ndodhte në një brez, duke rezultuar në vdekje për veten e tij, përndjekjen e dishepujve të tij dhe shkatërrimin e Jeruzalemit, tani u arrit; Luka dhe bashkëkohësit e tij jetuan në një periudhë të pacaktuar, epoka e jo-hebrenjve, gjatë së cilës gjykimi i Zotit për Jeruzalemin duhej të zhvillonte kursin e tij, dhe vetëm pas kësaj do të vinte Fundi dhe bashkë me të edhe kulmi i mbretërisë.

21,5-19 **Shenjat paraprake**

Parashikimi i Jezusit për shkatërrimin e tempullit shtron një pyetje për dishepujt, të cilët, në tre Ungjijtë sinoptikë, çojnë në një ligjërime profetik të gjatë. Fjalimi i Markut, megjithatë, nuk është një përgjigje për pyetjen; ajo ka të bëjë me fundin e epokës së tanishme dhe shenjat që e parashikojnë atë, dhe një nga këto shenja nuk është shkatërrimi, por shkatërrimi i tempullit. Mateu hoqi mospërputhjen duke i përshtatur pyetjes me përgjigjen, Luka duke përputhur përgjigjen e pyetjes.

Mesia i rremë, i cili në planin e gjërave të Markut ishte vetëm i pari nga shumë shenja të përfundimit të afërt, janë bërë nga Luka për të shërbyer një qëllim tjetër; duke iu atribuar atyre fjalët “Koha është afër”, dhe duke e mohuar atë si një profeci të rreme, ai vendosi pikën e parë kryesore të tezës së tij: që kriza përfundimtare e historisë të mos ngatërrohet me krizën historike, që Jezusi tha se do të ndodhte në një gjeneratë dhe se kushdo që shpall fundin e afërt është një mashtrim. Luftërat, tërmetet, zia e zisë, plagët, tmerret dhe të gjitha llojet e tjera janë tipare të rregullta të shkrimit apokaliptik çifut. Apokaliptistët me padurim prisnin një çlirim të madh, i cili, sipas tyre, ishte njoftuar dhe karakterizuar nga çlirimi i Izraelit nga skllavëria në Egjipt, dhe që për këtë arsye do të lajmërohej nga fatkeqësitë mesianike të ngjashme me plagët që i paraprinë Daljes. Për ata që interpretuan historinë në këtë mënyrë, betejat e vitit 69 pas Krishtit, kur katër pretendentë kundërshtuan fronin perandorak të zbratur nga vetëvrasja e Neronit, dhe shpërthimi i Vesuvius në vitin 79 duhej të prodhonte një rritje të konsiderueshme të pritjeve.

Në përshkrimin e persekutimit, Luka në thelb ndjek burimin e tij L; megjithatë është e çuditshme që ai, nga të gjithë njerëzit, e shmang parashikimin e Markut se ungjilli së pari duhet t’u predikohej të gjitha kombeve (krh. lëshim i ngjashëm në 1946), përveç nëse ai merrni referencën në Mateu për të thënë “Hebrenjtë janë të shpërndarë midis të gjitha kombeve”. “

21.20-28 **Ditët e hakmarrjes**

Disa kanë menduar se ky përshkrim i rrethimit të Jeruzalemit është shumë i hollësishëm për të qenë një profeci e vërtetë dhe se duhet të jetë shkruar pas vitit 70 pas Krishtit nga dikush që e dinte rrjedhën e vërtetë të ngjarjeve; dhe ky është shpjegimi i qartë për ata që besojnë se në këtë pikë Luka po rishkruaje referencën e paqartë të Markut për përdhosjen e tempullit me anë të “sakrilegjit të shkretë” (Mk 13,14). Por asnjë nga tiparet dalluese të rrethimit siç përshkruhet nga Jozef Flavi nuk gjendet këtu: gjuha e këtij pasazhi (nga 19,41-44) është marrë nga profecitë e DhV dhe përshkrimet e rënies së Jeruzalemit në 586 para Krishtit. Luka u shkrua me siguri pas 70 pas Krishtit, por nuk ka asnjë arsye që burimi që ai të përdorte nuk duhet t’i paraprijë rrethimit. Nëse kjo profeci është një transkriptim i saktë i fjalëve të Jezusit është çështje tjetër, por nuk ka dyshim se Jezusi vazhdimisht parashikoi fundin e dhunshëm, për të cilin po nxitonte Jeruzalemi. “Koha e jo-hebrenjve” është një jehonë e Librit të Danielit, i cili thotë se Zoti i dha një mbretërie jo-hebreje fuqinë për të shkatërruar Izraelin për një kohë, dy herë e gjysmë të kohës, domethënë: tre vjet e gjysmë (Dn.12, 7). Kjo periudhë përshkruhet gjithashtu si ditë hakmarrjeje – fraza që ka të ngjarë të ngjall një imazh mashtrues të një hyjnie hakmarrëse. Është një kohë kur mëkati, i gjatë i pakontrolluar dhe i pandëshkuar, më në fund përballet në mënyrë të pashpjegueshme me drejtësinë ndëshkuese të Zotit.

Ndëshkimi i vizituar në Jeruzalem do të pasohet nga gjendja e rëndë e jo-hebrenjve. Kjo trazirë përshkruhet

gjithashtu në terma tradicional. Deti që kërcënon të përfshijë botën është oqeani i trazuar, mbi të cilin Zoti imponoi vullnetin e tij në krijimin, rezervuarin e gjërave të këqija (Apok 1,3.) Mbi të cilat ai ende duhet të sigurojë pushtimin e tij të fundit. Është një imazh klasik apokaliptik i pushtimeve nga një vend në tjetrin. Fuqitë e qiells janë trupat qiellorë, të identifikuar me perënditë e fesë Lindore dhe greko-romake, dhe që konsiderohen nga hebrenjtë si qenie engjëjlore të krijuara nga Zoti dhe të autorizuara prej tij për të kryesuar fatet e kombeve pagane (Lp. 3,28; Is. 2,42; 34,1-4) Kështu, dridhja e fuqive qiellore tregon shkatërrimin e universit fizik më pak sesa përmbysjen e epërsisë pagane perandorake.

27. Duke futur në burimin e tij L këtë varg nga Marku, Luka modifikoi në mënyrë të konsiderueshme përmbajtjen e profecisë L. Shëlbimin e popullit të Zotit, i cili në burimin L ka qenë justifikimi i tij përgjatë historisë nga shtypja e persekutorët e tyre çifutë dhe jo-hebrenj, tani identifikohen me ardhjen eskatologjike të Birit të njeriut, dhe gjithashtu me vendosjen përfundimtare të mbretërisë (v. 31). Duhet të theksohet se në vend të “reve qiellore”, të cilat Marku i nxori nga Dan. 7,13. Luka thjesht ka një re – një ndryshim që lidh ardhjen e lavdishme të Krishtit me ngjarje të tjera në historinë e ungjillit në të cilën përmendet e njëjta re e pranisë hyjnore (9,34; Veprat 19,11).

21.29-38 **Fundi i epokës**

Duke vendosur shëmbëlltyrën e fikut pas përshkrimit të ardhjes së Birit të njeriut, Marku tregoi se e kuptoi që ishte një paralajmërim për të qenë gati për *parousia* e afërt. Në

vetvete, sidoqoftë, shëmbëlltyra sugjeron një aplikim krejtësisht të ndryshëm: sepse lehtë mund të ishte shqiptuar nga Jezusi si një paralajmërim për t' u përgatitur për fatkeqësinë që anashkaloi Jeruzalemin dhe që një ditë do të ishte fjalë për fjalë “te dera” (Mk. 13, 29). Luka e ndoqi Markun. interpretimin dhe eliminoi çdo paqartësi të mundshme duke futur fjalët “mbretëria e Zotit”.

Si në Ungjillin e Markut, kjo shëmbëlltyrë pasohet nga një thënie se të gjitha këto gjëra do të realizohen në një brez. Marku pa dyshim e kuptoi këtë parashikim për të përfshirë parousia, dhe ai shkroi në një datë mjaft të afërt me kohën e Jezusit se ai nuk ndjehej i turpëruar për një profeci të tillë. Por Luka, duke shkruar pesëmbëdhjetë deri njëzet vjet më vonë, ishte në një rast tjetër; duhet të presim që ai ta interpretojë thënien ndryshe, dhe gjithçka sugjeron që ai bëri. Sepse fjalimi i tij përfundon me udhëzime për dishepujt të luten që ata të kenë forcën të shpëtojnë nga “të gjitha këto gjëra”, dhe është e arsyeshme të supozohet se për të “të gjitha gjërat” në v. 32 mbuloi të njëjtën seri ngjarjesh si “të gjitha këto gjëra” në v. 36. do të thotë gjëra që lidhen me rënien e Jeruzalemit që ishte një brez (40 vjet) larg. Por nga parousia dhe kulmi i fundit i mbretërisë, nuk mund të shpëtonte, dhe ne nuk mund të imagjinojmë që dishepujt e Jezusit mësuan të luteshin për gjithçka. Dishepujt mësuan të luteshin që ata të mund të mbijetojnë nga krizat paraprake të përndjekjes dhe rrethimit të Jeruzalemit; dhe këto janë, sipas Lukës, ngjarje të cilat, sipas Jezusit, do të ndodhin përpara vdekjes së një brezi.

22.1-13 **DHOMA E SIPËRME:**

(1) **PËRGATITJET E PASHKËVE**

Udhëzimet e dhëna nga Jezusi me këtë rast ngjajnë me ato të dhëna para se të hynin në Jeruzalem, dhe në të dyja rastet duhet të supozojmë se Jezusi kishte bërë rregullime paraprake për të garantuar fshehtësinë (ndoshta për shkak të defektit të pritshëm të Judë), ose se ai po shfaqte fuqitë e tij profetike të vizionit mbinatyror. Një burrë me një tenxhere me ujë do të ishte një shenjë e dukshme në një vend ku gjithë uji transportohej nga gratë. Përgatitjet për Pashkët do të përfshijnë blerjen, flijimin dhe pjekjen e qengjit dhe blerjen e bukës pa maja, barishte të hidhura dhe verë.

Ndërsa ishin duke u zhvilluar këto përgatitje, Juda ishte i zënë diku tjetër. Karakteri i Judës është një nga enigmat e pazgjdhura në historinë e ungjillit. Në një moment ai duhej të ishte një dishepull entuziast që kishte fituar rrugën e tij në besimin e Jezusit. Pse një njeri i tillë do të përfundonte duke u bërë tradhtar? A ishte e drejtë për një pjesë të vogël të parave, sepse ai kishte shpërdoruar çantën e zakonshme të dishepujve, për të cilën ishte thesar? (Gjn. 12,6). Apo sepse, në rrëmujën e çështjes së Jezusit që ai planifikoi, ai shpresonte të shpëtonte lëkurën e tij duke kaluar në armik? Apo sepse ai ishte një Zelot i zhgënjyer, i cili e kishte ndjekur Jezusin nën maskën se do të drejtonte revoltën hebraike kundër Romës? * Apo sepse ai ishte një idealist i zhgënjyer që donte të detyronte dorën e Jezusit duke e vënë atë në një situatë kur vetëm një shfaqje e fuqisë së mbinatyreshme mund ta shpëtonte? Luka ka përgjigjen e tij për këtë pyetje: Juda e tradhtoi Jezusin sepse Satani hyri tek ai, sepse ai u bë

instrumenti i armikut në fazat e fundit të fushatës që Jezusi zhvilloi kundër mbretërisë së Satanit që nga viti dita e pagëzimit të tij. Është një përgjigje që na kujton se Kisha e hershme e shihte kryqëzimin si betejën vendimtare në një luftë kozmike, por që akoma e lë lexuesin modern të pyesin se nga cili gabim gjykimi ose mungesa e karakterit që Juda i dha Satanit kyç për shpirtin e tij. Ne duhet të jemi më të aftë të vlerësojmë karakterin e Judës nëse e dinim fatin e tij. Mateu na thotë se ai i ktheu paratë e gjakut në thesar dhe bëri vetëvrasje; dhe kjo sugjeron që ai nuk e parashikoi, ose të paktën nuk e parashikoi, rezultatit e vërtetë të tradhtisë së tij. Por Luka në librin e Veprave mbajti një traditë ndryshe se ai i mbante paratë për të blerë një fermë dhe vdiq nga një lloj mrekullie ndëshkuese, me sa duket pa pendim.

Nga ana tjetër, ne mund pa asnjë hezitim ta aprovojmë përgjigjen e Lukës në pyetjen tjetër: Çfarë tradhtoi Juda? Autoritetet hebraike kishin frikë të ndërmerrnin veprime të hapura kundër Jezusit për shkak të popullaritetit të tij me turmën e pelegrinëve galileas, dhe Juda u zotua të vinte rojet e tempullit në vendin ku Jezusi bivou çdo natë në mal Pemë ulliri, në mënyrë që ta ndalojnë atë në mungesë të turmave.

Pashka ishte një vakt, duke përkujtuar Daljen, e ngrënë në mbrëmjen e 15 Nisanit, dita e hënës së plotë në pranverë. Kohët kur mund të hahej në mënyrë të ligjshme përkonte me fillimin e ditës së parë të festës së Bukës së Ndorme, një festë bujqësore shtatë-ditore gjatë së cilës u ofrua në tempull shefi i parë i të korrave.

7. Erdhi dita e bukës pa maja, kur Pashka do të flijohej

Nuk është rreptësisht e vërtetë të thuash që qengjat e Pashkëve u flijuan në ditën (të parë) të Bukës së Ndormë.

Dita hebraike filloi në perëndimin e diellit, kështu që pasdite sakrifica e qengjave në hebrej ra në 14 Nisan, dhe vakti i Pashkës disa orë më vonë ra në 15 Nisan, në dita e parë e bukës së ndorme. Luka, ashtu si Marku, përdor llogaritjen romake sipas të cilës një ditë kalonte nga mesnata në mesnatë ndërsa dita hebreje kalonte nga mbrëmja në mbrëmje. Prandaj, kontradikta e dukshme midis Mateut dhe Gjonit. Përndryshe, Jezusi mund të ketë festuar Pashkën një ditë më parë. siç ishte zakon me disa grupe disidente në Izrael. Nuk u përmend asnjë qengj në darkën e fundit.

22.14-23 **DHOMA E SIPËRME:**

(2) **DARKA E FUNDIT**

Ekziston pyetja historike nëse Darka e Fundit ishte Pashka apo jo. Dy burimet e Lukës (Mk dhe L) pohuan se ky ishte rasti. Gjoni (18,28; 19.14) na thotë se Pashka nuk ishte ngrënë deri në mbrëmje pas kryqëzimit. Dhe mbi këtë temë, gjithçka që mund të thuhet është se debati vazhdon.

Aty ku ka kaq shumë hapësirë për dallime mendimesh, dogmatizmi nuk është në pyetje, por kjo mund të thuhet për thjeshtësi dhe përmbledhje. Teksti më i shkurtër është ndoshta ajo që ka shkruar Luka. Ai përdori si burimin kryesor traditën L, e cila kishte mbajtur një koleksion thëniesh, të shqiptuar nga Jezusi në dhomën e sipërme, por kurrë nuk u përfshi në asnjë formë të liturgjisë eukaristike. Këto fjalë e trajtuan darkën si Pashkë, e festuar nga Jezusi dhe dishepujt e tij si një parashikim i festës së madhe të mbretërisë, në të cilën tema e Pashkës e shëlbimit nga skllavëria do të merrte përmbushjen e fundit.

22.24-38 **DHOMA E SIPËRME:** **(3) FJALIMI I LAMTUMIRËS**

Fjalët e Jezusit i drejtuan mendimet e të dymbëdhjetëve drejt ardhjes së mbretërisë së Perëndisë, dhe ata fillojnë të diskutojnë pozicionet që duhet të zënë kur të vijë kjo mbretëri. Jezusi hesht ambicien e tyre duke u thënë atyre se është pagane dhe botërore të ngatërroni madhështinë me fuqinë dhe dinjitetin me mirënjohje. E vetmja madhështi e njohur në mbretëri është shërbimi i përlurur dhe kjo madhështi që Jezusi manifestoi gjatë gjithë shërbimit të tij dhe do të shfaqet deri në fund.

Përsëri, ne kujtojmë vetminë e Jezusit. Jeta e tij u shënua nga jeta e përbashkët e njerëzve, jo vetëm nga ato që ai mësoi dhe realizoi, por edhe nga ajo që jetoi. Tani duke menduar përsëri në shërbimin e tij, ai e sheh atë si një seri provash, provash të qëndrueshmërisë së tij shpirtërore. Thirrja e tij ishte që të pinte kupën e përvojës të vidhat, të ecnin në një shteg të bindjes që nuk u eksplorua kurrë nga njeriu; dhe nga lufta e parë me Satanin në shkretëtirë deri në agoninë e fundit të errët që e pret tani në malin e Ullinjve, atij iu desh të përballohej vetëm me këtë fat. Shokët e tij besnikë kanë qenë me të gjatë, duke qenë në gjendje të ndajnë barrën e tij, por duke e mbështetur atë me shoqërinë e tyre; dhe besnikëria e tyre nuk është pa shpërblimin e saj.

Luka e lëshoi thënien markane e cila përshkroi kupën e darkës së fundit si flijimin e gjakut me anë të së cilës do të vulosej aleanca e re, por ideja e aleancës nuk mungon nga tregimi i tij. Fjala e përkthyer “për emrin” është në të vërtetë një formë foljore e fjalës për besëlidhje. Ashtu siç Zoti bëri

një besëlidhje me Jezusin, duke ia besuar mbretërinë kujdesin e tij, në mënyrë që të mund ta bënte atë të vërtetë për njerëzit në jetën e tij të shërbimit shëlbues, kështu që Jezusi nga ana e tij bëri një besëlidhje me të dymbëdhjetët dhe përmes tyre me Kishën që duhet të jetë. Sepse kjo thënie dëshmon përtej një dyshimi se duke zgjedhur të dymbëdhjetët, Jezusi dëshironte që ata të ishin simboli dhe thelbi i Izraelit të ri.

Mbi Izraelin e Zotit, ata do të ushtrojnë autoritetin (këtu për të gjykuar ka sensin e tij të qeverisjes në DhV) në mbretërinë qiellore, por vetëm autoriteti që u përket atyre në tokë që kanë mësuar kuptimin të shërbimit.

Me maksimumin, Jezusi parashikon tani që ata që qëndruan me të në provat e tij, do ta braktisin atë në provën më të madhe për të gjithë. Për ta, rruga për në qytetin qiellor kalon nëpër luginën e poshtërit. Ata duhet të luftojnë demonët e zhgënjimit, vetë-përbuzjes dhe dëshpërimit. Për Satanin, Akuzuesin e Madh, i cili si prokuror i gjykatës qiellore kërkon dënimin me vdekje pa rekomandimin e mëshirës, kërkoi që t'i kishte ata, pasi dikur ai kërkoi të kishte një punë, me besim se edhe ata, në mes të fatkeqësisë, do të mësojnë të mallkojnë Perëndinë që i thirri në shërbim të një kauze të humbur. Pjetri me mohimin e tij të trefishtë do të fundoset më i ulët se të tjerët; megjithatë ai dallohet si shkëmbi në të cilin, në mes të vuajtjes së tyre, të tjerët do të kthehen dhe do të gjejnë një forcë që do të rrjedh jo nga karakteri i tij, por nga lutjet e Mjeshtrit të tij.

Historia e dhomës së sipërme përfundon me një bisedë që tregon thellësinë e trazirës së keqkuptimit që akoma i ndau dishepujt nga Jezusi. Ai fillon duke u kujtuar atyre (në terma

të marrë nga ngarkesa e misionit në të Shtatëdhjetët) e ditëve të heshtjes së misionit Galilean, kur ata mundën të shkojnë në një turne misionar duke u mbështetur tërësisht në mikpritjen për mirëmbajtjen e tyre. Tani kohët kanë ndryshuar: Jezusi do të ekzekutohet si një kriminel dhe, si bashkëpunëtorë të kriminelit, ata do të gjejnë dorën e secilit kundër tyre. Udhëzimi për të shitur mantelet e tyre dhe për të blerë shpata është një shembull i aftësive për metaforën e dhunshme (krh. Mt 23,24. Mk. 10,25), por dishepujt e marrin atë fjalë për fjalë; siç kanë vazhduar të bëjnë edhe pedantët që atëherë. Fjalët “Të mjaftueshëm” tregojnë jo kënaqësinë e përgatitjes ushtarake të dishepujve, por një largim të trishtuar nga tema (krh. 1 Mbr 19,4. Mk 14,41).

24. Midis tyre pati një mosmarrëveshje: cili prej tyre do të konsiderohej më i madhi?

Ata do të kishin diskutuar se kush do të merrte pozicionin më të lartë në qeverinë e ardhshme të Jezusit:

22.39-53 **NATA E FUNDIT:**

(1) **MALI I ULLINJVE**

Nën hënën e Pashkëve, Jezusi dhe dishepujt e tij largohen nga qyteti dhe kalojnë në luginën e Kidron. Sipas Markut, Jezusi tani filloi të kapërcehej me habi dhe tmerr, dhe u foli dishepujve të tij të depresionit, të cilët e shtypën si një ves, me anë të së cilës u shfaros shumë jeta e tij; dhe, pa mundur të mbante shoqërinë e miqve të tij më të dashur, ai e kaloi natën në spazma të njëpasnjëshme të lutjes së pikëlluar. Tregimi më i shkurtër i Lukës na jep, nëse është e mundur, një përshtypje edhe më të fortë të trazirave: sepse është ai që

na thotë se Jezusi u shqye nga shokët e tij, se ishte në agoni dhe se djersa e tij u bënë si pika të mëdha gjaku. Kur kujtojmë kurajon e qetë me të cilën burra të tjerë trima u përballën me vdekjen në të gjitha format e saj barbare dhe mizore, ne mund të pyesim vetëm se cilat ishin përbërësit e kupës që Jezusi iu lut Zotit që të merrte prej tij.

Lutja e Jezusit na tregon se midis elementeve të pakënaqësisë së tij komplekse ishte një agoni e dyshimit. Ai e ka parashikuar prej kohësh pasionin e tij; por tani, në prag të kësaj, ai e përmbajt veten, jo vetëm me një tërheqje natyrale nga torturat fizike, por me një kapje që mos të jetë pas gjithë vullnetit të Zotit. A është me të vërtetë modeli i Zotit që ai duhet të fshehtë shkaku e mbretërisë aq shpejt, për njerëzit që ai e dinte se ishin të përgatitur keq për një përgjegjësi të tillë? A është me të vërtetë vendimi i Zotit tani për të ndaluar falimentimin shpirtëror të popullit të Tij? Tmerret që ai parashikoi nuk duhen të ndodhin, nëse do të zhyten në errësirë: Judës nuk kishte nevojë të ofronte puthjen e tradhtarit dhe as Pjetri nuk kishte nevojë të dëgjonte gjelin akuzues, komploti i priftit dhe farisenit nuk ka pse të japë frytet e tij të kota, as Jeruzalemi nuk duhet të kryejë kurorëzimin e tij të paudhësisë. Por ai hedh poshtë të gjitha këto ide; kjo nuk është se si ai duhet ta shpëtojë popullin e tij nga mëkatet e tyre. Paralajmërimi i dishepujve për rrezikun e tundimit tregon se Jezusi dhe ata u ndjehen të rrethuar nga të njëjtat fuqi shpirtërore të errësirës me të cilat ai kishte luftuar në fillim të shërbimit të tij, dhe pjesë e agonisë së tij ishte kjo ndjenjë e ekspozimi i tmerrshëm ndaj sulmit të tyre të fundit mbi integritetin e tij.

Mund të jemi gjithashtu të sigurt se në kupën e tij u derdh një agoni dashurie. Një Stoik mund të përballet me perspektivën për t'u bërë viktimë e tradhtisë dhe dezertimit, fanatizmit fetar, korrupsionit politik dhe tërbimit nacionalist dhe të mbetet i paepur, i mbështjellë në siguri në mantelin e drejtësisë së tij. Por Jezusi u përball me refuzimin e popullit të vet, të cilit ata ishin të lidhur me lidhje farefisnore, besnikërie dhe përzemërsie. Gjithmonë kampioni i mëkatarëve, ai nuk mund të ndahej tani nga mëkati kombëtar që do ta privonte nga jeta: turpi dhe faji zbritën prej tij si një mjegull e dendur, duke fshirë dritën nga prania e Atit të tij. Ai tashmë kishte qarë mbi Jeruzalemin me keqardhje pasionante dhe tani që kishte ardhur koha për gjykimin e tij, pesha e humbjes së tij kërcënoi ta shtypte.

Ndërkohë, dishepujt ranë në gjumë nga rraskapitja nervore. Jezusi i zgjoi ata me një qortim, por fjalët e tij u ndërprejnë me ardhjen e Judës. Sipas Markut, arrestimi u bë nga një turmë e angazhuar, e armatosur me thika dhe klube. Luka nxori nga fjalët e Jezusit (“Unë isha me ju ditë pas dite në tempull”) se disa personalitete dhe zyrtarë të tempullit duhet të jenë të pranishëm, me siguri në sfond.

Turma ishte paralajmëruar qartë që të priste qëndresë, dhe jo pa arsye, sepse dishepujt ishin mjaft të gatshëm për të mbrojtur Jezusin, nëse ai nuk do t'i kishte urdhëruar ata të linin ngjarje. Siç vë në dukje Jezusi, ky nuk është një arrestim i ligjshëm i një kriminelit të zakonshëm. Zbatimi i ligjit e bën punën e tij publikisht dhe në dritën e ditës. Errësira është mbretëria e Satanit dhe ata që bëjnë biznesin e Satanit mbajnë orët e Satanit.

43-44. Këto vargje mungojnë nga Kodeks Vaticanus dhe disa dorëshkrime të tjera, dhe disa studiues i konsiderojnë ato si një “përmirësim” i shkrimeve. Por fragmenti ishte i njohur për Justin Martyr, Irenaeus, Tartian dhe Hippolyte në shekullin e dytë, dhe është gjetur në shumicën e dorëshkrimeve, duke përfshirë Kodeks Sinaiticus dhe Kodeks Bezae. Largimi i tij mund të shpjegohet më së miri nga puna e një shkruesi i cili besonte se kjo imazh i Jezusit e mbingarkuar me dobësi njerëzore ishte e papajtueshme me besimin e tij në Birin hyjnor që ndau gjithëfuqinë e Atit të tij.

22.39-53 **NATA E FUNDIT:**

(2) **DHOMA E ROJEVE**

Që nga ai moment, historia e Lukës paralelizon me atë të Markut, por me divergjencë të konsiderueshme në rend dhe përmbajtje. Sipas Markut Jezusit është marrë pak para seancës së mesnatës së Sinedrit, tallja u zhvillua në gjykatë pas seancës dëgjimore, mohimi i Pjetri ndodhi në një gjykatë në natyrë gjatë gjykimit, dhe gjatë një seance të dytë mbajtur në agim, vendimi u mor për ta dërguar Jezusin te Pilati. Sipas Lukës, Jezusi u mbajt në shtëpinë e kryepiftit derisa Sanhedrin të thirrej, dhe ishte gjatë natës së gjatë të pritjes që rojet argëtoheshin në kurriz të të burgosurit dhe Pjetri mori mohoi zotërinë e tij. Urdhri sipas Lukës është shumë më i mundshmi.

63-64. Historia e talljes, siç duket në tre ungjijtë sinoptikë, paraqet një enigmë interesante. Vetëm tregimi i Lukës është i qartë. Ai tha që rojet ia mbyllën sytë, e goditën në fytyrë dhe tha: “Tani përdorni fuqitë tuaja profetike për të hamendësuar

njeriun që ju goditi”. Marku përmend sytë e lidhur, por heq pyetjen që shpjegon qëllimin. Mateu e ka pyetjen, por është e kotë në versionin e tij, sepse ai nuk e përmend sytë e lidhur. Çdo shpjegim është domosdoshmërisht konjektural, por më e thjeshta është që pyetja te Mateu dhe flamuri i Markut ishin harmonizimet e para shkruese të marra nga Luka. Në këtë rast, tregimi origjinal i Markut fliste vetëm për pështymën dhe dridhjet, dhe. Historia e Lukës në sytë e lidhur erdhi nga një traditë e pavarur nga Marku.

22.66-71 **GJYQI:**

(1) **PARA KËSHILLIT TË LARTË**

Marrja në pyetje e Jezusit përpara Sinedrit nuk ishte një proces i rregullt sipas rregullave të procedurës ligjore. Fati i Jezusit ishte vendosur në një mbledhje të mëparshme. Qëllimi i kësaj seance ishte të përpilonte një dosje që mund t'i paraqitej Pilatit. Studiuesit argumentuan në mënyrë jokonkluzive nëse, në atë kohë, Sanhedrin kishte të drejtën të kryente dënimin me vdekje pa pëlqimin e prokurorit. Por edhe sikur të kishin të drejtë, ata nuk kishin qëllim ta përdorin atë në këtë rast. Më mirë që romakët të veshin gjithçka që i bashkëlidhet rrëmbimit të Jezusit.

Luka heq hetimin paraprak të përshkruar nga Marku dhe shkon drejtpërdrejt në pyetjen thelbësore: A jeni ju Mesia? Ai u përgjigj në mënyrë pozitive, por ai kujtoi gjykatën se ky Biri i njeriut ishte i destinuar të merrte nga Zoti autoritetin si për të qeverisur, ashtu edhe për të gjykuar Izraelin (Dn. 9,13). Sanedri mendon se ata gjykojnë mbi të, por në fakt

rolet janë të kundërta: ai është gjykatësi dhe që nga ky moment, ata dhe kombi i tyre gjykohen para gjykatës qiellore. Në fund të fundit, Jezusi i përgjigjet pyetjes në mënyrë pozitive. Kjo është gjithçka që duhet për të ngritur akuzat e tyre.

23.1-5 **GJYQI:**

(2) **PARA GUVERNATORIT ROMAK**

Asnjë gjykatë romake nuk mund të dëgjonte një akuzë për blasfemi. Pranimi i Jezusit duhet të përkthehet në terma politikë. Por ekziston një ironi e egër në akuzën e trefishtë se ai është një udhëheqës kryengritës që nxiti njerëzit të mosmiratoheshin kundër Romës dhe pretenduan statusin mbretëror. Akuzuesit e tij e dinë shumë mirë se ishte pikërisht sepse ai nuk pranoi të ishte ai lloj Mesia që kombi i tij e refuzoi. Akuza është një përmbysje e qëllimshme dhe dashakeqe e së vërtetës. Pilati ka një mendjemadhësi të mjaftueshme për të parë përmes dublikërisë së tyre, por jo karakter të mjaftueshëm për t'iu përgjigjur gjykimit të tij. Tre herë ai e shpall Jezusin të pafajshëm, por tre herë është dy herë shumë; ajo që duhej të ishte një aktgjykim i vetëm, autorizues dhe përfundimtar së pari bëhet një argument, pastaj një argument humbës. Rënia dhe rënia e Pilatit fillon kur mëson se Jezusi është nga Galileja dhe përpiqet të transferojë përgjegjësinë te Herod Antipa. Që atëherë, ai ka humbur kontrollin e çështjes.

23.6-12 **GJYQI: (3) PARA HERODIT**

Gjyqi para Herodit nuk përmendet në asnjë prej Ungjijve të tjerë, dhe disa studiues kanë pyetur veten nëse, midis agimit dhe 9 të mëngjesit (Mk 15,25), mund të kishte kohë që të vinte dhe të shkonte . Nga ana tjetër, Luka me siguri kishte kontakte me shtëpinë e Herodit nga e cila merrte informacionin e tij (83). Për më tepër, një nga traditat, në të cilat ai varej për kapitujt e parë të Vap, mbajti një lutje në të cilën shoqërimi i Herodit dhe Pilatit në vdekjen e Jezusit u trajtua si një arritje e Psalmi 2 – “mbretërit e tokës qëndroi kundër Zotit dhe kundër të vajosurit të tij “(Vap 4,26). Në njëjtën pasazh, Jezusi quhet “shërbëtori yt i shenjtë” – një aludim për Is 53 – dhe është nën maskën e shërbëtorit të Zotit, i cili, duke u përballur me padrejtësi “nuk e hapi gojën”. se Jezusi është përfaqësuar në pasazhin aktual.

Sipas Lukës, ishin ushtarët e Herodit, jo ata të Pilatit, të cilët e veshën Jezusin me rrobë mbretërore. Kurioziteti i saj i prishur nga heshtja e Jezusit, Herodi vendosi ta trajtojë tërë episodin si shaka. Asgjë nuk dihet për një grindje midis Herodit dhe Pilatit.

23.13-25 **GJYQI: (4) DËNIMI ME VDEKJE**

Ngjarja rreth Barabës shërben për të nënvizuar ironi të akuzës kundër Jezusit. Këtu është një anëtar i lëvizjes hebraike të rezistencës, fajtor për sulmet kundër Romës. Me të njëjtën akuzë, turma bën thirrje për lirimin e palëve fajtoresh në mënyrë që të garantojë dënimin e të pafajshëm. Pilati bën gjithçka në fuqinë e tij për të siguruar shkarkimin e Jezusit, përveç nëse e shkarkon atë.

23.26-31 **GOLGOTA:**(1) **GRATË E JERUZALEMIT**

Ushtria romake kishte fuqinë të kërkonte ndihmë nga civilët (Mt. 5.41). Simoni u vu në shërbim për të transportuar, jo i gjithë kryqi, i cili do të kishte qenë i tepërt për një njeri, por patibulin ose shiritin, të cilit i dënuari ishte bashkuar ose me litarë ose me gozhda para pozicionit të ngritur në përpjetë vertikale.

Një prekje makabër i jepet procesionit të errët nga gratë që parashikojnë fundin duke filluar ritet konvencionale të varrimit dhe duke ngritur britmën e vdekjes. Jezusi, gjithmonë i gatshëm të besojë më së miri, u atribon atyre simpatinë dhe trishtimin e sinqertë, por i paralajmëron ata, me një lumturi të tmerrshme përfundimtare, të mbajnë keqardhjen e tyre për veten e tyre, të cilët kanë nevojë për më shumë. Për një grua hebreje, shterpësi ishte turpi i madh, por në tmerret që do të bien Jeruzalemi, do të jetë bekimi suprem; gruaja pa fëmijë mund të lutet për një vdekje katastrofike për ta çliruar nga ankthi i saj, por të paktën nuk do të vuajë tek fëmijët e saj.

Metafora e thënies së fundit është një jehonë e këtyre pasazheve nga DhV, ku puna e një kombi krahasohet me një pyll të madh, për t'u përpirë nga zjarri pyjor i gjykimit hyjnor (Is. 61-19; Ez. 20,47). Ndërhyrja e Izraelit ka ndezur tashmë flakët e padurimit romak, dhe nëse zjarri tani është mjaft i nxehtë për të shkatërruar atë që drejtësia romake e ka shpallur të pafajshëm, çfarë duhet të presin fajtorët? Simoni mund të veshë patibulin; por Jezusi tashmë mbart në zemrën e tij kryqin e dënimit të Izraelit.

26. Simoni erdhi nga Kirena, ku popullsia hebreje ishte mjaft e madhe për t'u caktuar në një nga katër rrethet administrative të qytetit. Ndoshta ishte një pelegrinë që kishte ardhur në Jeruzalem për Pashkën dhe, duke e parë qytetin të mbipopulluar, kishte kaluar natën në vend. Por ai mund të jetë gjithashtu një banor vendas, një hebre i riatdhesuar që flet greqisht; sepse ne e dimë që kishte sinagogë në Jeruzalem, ku shërbime u siguroheshin në greqisht për të mirën e këtyre mërgimtarëve që ktheheshin (Vap 6,9).

23.32-38 **GOLGOTA**: (2) **KRYQËZIMI**

Në predikimin e Kishës së hershme, kryqëzimi u deklarua se ishte përmbushja e profecive të DhV në lidhje me vuajtjet e Shërbëtorit të drejtë të Zotit, dhe ky besim u lejua të ngjyrosë formën dhe gjuhën tradicionale të tregimit për mundimeve. Të gjitha Ungjijtë në këtë pikë kanë aludime të Psalmet 22 dhe 69. Ndarja e veshjeve dhe talljet përshkruhen me fjalë të marra nga Ps. 22,7. 18 dhe dhurata e uthullit me fjalë të marra nga Ps 69,21. Luka trajton ofertën e uthullit, jo si një veprim të dhembshurisë, por si pjesë të talljes. Me vetëpërmbajtje dhe ekonomi, ai portretizoi qëndrime të ndryshme të spektatorëve: kureshtjen vulgare të turmës, përcmimin derivativ të drejtuesve, pavëmendshmërinë e pandjeshme të rojes, shpifjen e hidhur të kriminelit.

34. Lutja e Jezusit është lënë në harresë nga Kodeks Vatikan, Kodeks Bezae dhe dorëshkrime të tjera të rëndësishme, por është e dokumentuar mirë në dorëshkrime të tjera, dhe kritikët më të mëparshëm moderne e pranojnë

atë si një pjesë autentike të tekstit . Ne mund të konsiderojmë se ata janë ose ushtarë romakë, ose të gjithë ata që janë përgjegjës për kryqëzimin. Në dritën e Veprave 3,17.19; 7,59 s. ka të ngjarë që fraza të ishte në tekstin origjinal të Lukës dhe që vetë Luka e mori atë për t'iu referuar hebrenjve. Është sugjeruar që lutja mund të ketë qenë e përjashtuar nga një kopje e parë e Ungjillit nga një shkruer i shekullit të dytë, i cili mendoi se është e pabesueshme që Zoti i fali hebrenjtë dhe, për shkak të shkatërrimit të dyfishtë të Jeruzalemit në 70 dhe 135 pas Krishtit , i sigurt që nuk e kishte.

23.39-43 **GOLGOTA: (3) DY KRIMINELËT**

I vetmi kriminel apo terrorist, pa ndonjë ndjenjë faji, ishte gati të fajësonte këdo për atë që e shihte si një kthesë hakmarrëse të fatit. Tjetri, çfarëdo që mund të thuhet për të, e dinte të paktën se ai ishte fajtor dhe Jezusi i pafajshëm. Por ai me të vërtetë besoi se, përtej përpjekjes së tanishme të drejtësisë, e ardhmja mbajti për Jezusin triumfin mbretëror të Mesisë? Nëse ky është rasti, atëherë qasja e vdekjes duhet t'i ketë dhënë atij një mprehtësi vizioni të mohuar deri më tani për miqtë më të afërt të Jezusit. Ndoshta thjesht ka dashur të jetë i këndshëm për këtë entuziast të pafajshëm, i cili kishte qenë viktimë e pasionit dhe intrigës, dhe rrëmbeu fjalët e shenjës mbi kokën e tij, si një mënyrë për të thënë diçka për të kompensuar për humbjet të shokut të tij. Në këtë rast, e saj ishte kupa me ujë të ftohtë që nuk ishte pa shpërblimin e saj. Sido që të priste, premtimi i Jezusit ishte në përpjesëtim me kërkesën e tij. Jo në vende të largëta, por tani ai është i pafajshëm në gjyqin hyjnor, shpërblimi i tij nuk

është në një epokë të caktuar që do të vijë, por sot dhe në qiell.

43. Parajsa është një fjalë persiane, që do të thotë park ose kopsht, i cili u përdor fillimisht në greqisht, pastaj në hebraisht. Në Septuagintën, u përdor për të përkthyer “Kopshti i Edenit”. Pastaj, për shkak të besimit se dita e Zotit do të sillte rivendosjen e lumturisë primitive, qielli u bë emri i shtëpisë së ardhshme të të drejtëve. Më në fund, kjo qiell tokësore u dallua nga qielli qiellore, nga e cila Kopshti i Edenit ishte vetëm një kopje tokësore. Besimet hebraike për jetën pas vdekjes ishin shumë të ndryshme për t’u zvogëluar në një model të vetëm koherent. Në fillim, u gjykua se të vdekurit prisnin në gjumin e vdekjes në oleol, varrezat universale, deri në ringjalljen dhe gjykimin e përgjithshëm. Por më vonë, përkrah kësaj shprese të hershme, dhe pa e zëvendësuar kurrë atë, ai u rrit me një besim tjetër se shpirtrat e të drejtit vdiqën menjëherë në qiell. Është ky supozim që fshihet pas premtimit të Jezusit. Nga ana tjetër, ajo që mund të ketë ndodhur është se Jezusi zbriti në oleol, ku ai predikoi Ungjillin e të drejtëve në periudhën e DhV dhe i mori, me të penduarin kriminel, me vete në qiell.

23.44-56 **GOLGOTA:**

(4) **VDEKJA DHE VARROSJA**

Një eklips i diellit kur hëna është e plotë është një pamundësi astronomike, por kjo vetëm do të forconte vlerën e tregimit për lexuesit e hershëm të saj. Ishte një besim i mbajtur gjerësisht në lashtësi se ngjarjet e një momenti të madh dhe tragjik shoqëroheshin nga ogurzi, natyra që tregon

simpatinë për gjendjen e vështirë të njeriut. Ndër hebrenjtë, ky besim u shoqërua veçanërisht me Ditën e Zotit (Am. 8,9; Jl 2,10. 31; 3,15), mbase në analogji të plagëve të Egjiptit (shih shënimet 21,5-19). Shkulja e perdes simbolizoi hapjen e pranisë së brendshme të Zotit (Heb 10,19).

Pilati dhe krimineli i penduar e shpallën Jezusin të pafajshëm; tani centurioni shton dëshminë e tij. Sipas Markut, ai tha: “Me të vërtetë, ky njeri ishte bir i Zotit”; por versioni i dhënë këtu korrespondonte më mirë me qëllimin apologjetik të Lukës.

Jozef Flavi përshkruhet në terma që na kujtojnë shoqërinë hyjnore në tregimin e fëmijërisë (2,25.38). Mateu dhe Gjoni e përshkruajnë atë si një dishepull të Jezusit, por në këtë pikë, Marku dhe Luka heshtin. Ata japin përshtypjen se ai ishte simpatizant ndaj misionit të Jezusit dhe donin të bënin një gjest praktik për t’u shkëputur nga vendimi i Sinedrit. Nuk ka dyshim se veprimi i tij ishte i motivuar edhe nga ligji i cili kërkonte që një kriminel i ekzekutuar të varroset para errësirës, që të mos shkatërrohet toka nga mallkimi nën të cilin vdiq (Vap 2,22-23). Ky ligj sigurisht që bëri një përshtypje të thellë në Shpirtin e Kishës së hershme (Vap 5,30; 10,39; Gjn 19,31; Gal. 3,13; 1 Pjt 2,24).

45. Perdja e tempullit ndau vendin *hekal* ose të shenjtë, ku kryhej adhurimi i përditshëm, nga debiri ose i shenjtë i shenjtërve, shenjtëroren e Zotit të padukshëm, në të cilin hyri vetëm kryepriifti, dhe ai vetëm në ditën e shlyerjes.

53. Përshkrimi i varrit përmban një jehonë të përshkrimit të gomarit në 19.30. Të dy nuk ishin ndotur dhe për këtë arsye ishin të përshtatshëm për përdorim të shenjtë.

54. Përgatitja është gjithmonë fjala greke për të Premten. E shtuna (shabati) filloi në perëndimin e diellit.

55. Gratë nuk kishin kohë të balsamosnin trupin, por ata kishin kohë për të përgatitur erëza dhe vajra për përdorim në fund të shabatit.

24.1-11 RINGJALLJA:

(1) VARRI BOSH

Dëshmia e parë e ringjalljes është furnizuar jo nga Ungjijtë, por nga letrat e Palit, dhe veçanërisht nga 1 Kor. 15. Ai shkroi të paktën dhjetë vjet para ungjillit të parë. Në këtë kapitull, Pali citon një traditë që ai kishte marrë nga ata që ishin të krishterë para tij, mbase në kohën e kthimit të tij, njëzet vjet ose më parë, i cili përmbante një listë të dëshmitarëve okularë të ringjalljes. Ndonjëherë është menduar që provat e Palit na bëjnë të vështirë për të pranuar historinë e varrit të zbrazët, për tre arsye: Pali e bazon besimin e ringjalljes së Kishës tërësisht në shfaqjet e regjistruara të Jezusit, midis që përfshin pamjen për vete; askund nuk tregon njohuri më të vogël për traditën e varrit bosh; dhe ai thekson se trupi i ringjalljes nuk është një trup prej mishi, por një trup i lavdëruar i mbinatyrshëm (1 Kor. 15,44; Fil. 3,21). Por një lexim më i afërt i argumentit të Palit tregon se varri i zbrazët, megjithëse nuk përmendet, supozohet të jetë kudo. Duke tërhequr me kujdes një dallim midis trupit fizik të kësaj jete dhe trupit mbinatyror të jetës që do të vijë, dhe pasi ka thënë në mënyrë të qartë se mishi dhe gjaku nuk mund të trashëgojnë mbretërinë e Perëndisë (në shfaqjen e tij përfundimtare), ai vazhdon duke shpjeguar që trupi i mbinatyrshëm duhet të prodhohet nga trupi fizik me anë të një procesi të transformimit. “Ne të gjithë duhet të

transformohemi”. Është kjo natyrë e shkatërrueshme dhe vdekjeprurëse (jo një shpirt i zhveshur dhe i pavdekshëm) që duhet të vërë pavdekësinë; dhe është thelbësore për argumentin që trupi i Jezusit duhet të kishte kaluar tashmë një metamorfozë të tillë. Për këtë mund të shtojmë edhe një provë tjetër që varri i zbrazët i përkiste depozitimit të hershëm të besimit të krishterë – fjalës “ringjallje”. Asnjë çifut nuk do të ëndërronte ta përdorte këtë fjalë për të përshkruar një jetë të përtejme në të cilën trupi fizik ishte lënë te varri. Sidoqoftë, fjala u përdor pa dyshim që nga fillimet e krishterimit.

Historia e Lukës në varrin e zbrazët paralelizon me atë të Markut, por ndryshon në katër mënyra. Aty ku Marku përmend një djalë të ri në varr, Luka ka dy; dhe fjalia identike (vini re, dy burra) është gjetur në tregimet e shndërrimit dhe ngjitjes (9,50; Vap 1.10), mbase si një formë e referencës kryq që lidh tre ngjarjet. Sipas Markut 16,7. grave u thanë: “Shkoni, tregojuni dishepujve të tij dhe Pjetrit se ai ju paraprin në Galile; atje do ta shihni, siç ju tha ai. Përkundrazi, Luka ka një referencë për mësimet e dhëna dikur në Galile; sepse, sipas burimit special të Lukës, shfaqjet e ringjalljes nuk ndodhën në Galile, por vetëm në dhe rreth Jeruzalemit. Përsëri, sipas Markut, gratë, pasi morën një mesazh, nuk arritën ta transmetojnë atë sepse kishin frikë; por Luka na thotë se ata u bënë një raport të plotë dishepujve të tjerë për ato që kishin parë dhe dëgjuar. Më në fund, lista e emrave është e ndryshme, Luka duke i dhënë Joanës në vend të Salomit, sipas Markut.

24. 13-35 **RINGJALLJA:** (2) **RRUGA PËR NË EMAUS**

Nga përvoja e kësaj çifti ne mund të mësojmë shumë rreth shfaqjes së ringjalljes së Jezusit. Ndërsa ecnin përgjatë rrugës, Jezusi papritmas u shfaq pranë tyre dhe ata menduan se ai ishte një shok udhëtimi që i kishte kaluar ata; por më vonë, kur ai u zhduk ashtu si papritmas nga tryeza e darkës së tyre, ata e kuptuan të vërtetën, se ai nuk ishte i vetmuar me kufizimet e kohës dhe vendit. Akti i jashtëzakonshëm ishte që, gjatë gjithë kohës që ishte me ta, ideja nuk i ndodhi kurrë që ai nuk ishte asgjë tjetër përveç një qenie prej mishi dhe gjaku, një i huaj që viziton në Jeruzalem. Në retrospektivë, paaftësia e tyre për ta njohur dukej kaq e çuditshme sa që ata vetëm mund të supozonin se kufizimi i mbinatyrshëm ishte imponuar në vizionin e tyre dhe nuk shtypeshin derisa mendjet e tyre të përgatiteshin për zbulesën mahnitëse që u ndodhi atyre kur ata vëzhguan Jezusin të kryente aktin e njohur të prishjes së bukës në një mënyrë që bëri vetëm ai.

Duke folur njerëzore, ata nuk e njohën Jezusin sepse, si shumë skeptikë modernë, ata ishin të bindur se mrekulli të tilla nuk mund të ndodhin. Jezusi ishte i vdekur dhe asnjë provë e dëgjuar për vizionet e engjëjve dhe një varr i zbrazët nuk mund t'i bindte ndryshe. Ata kishin menduar se ai do të ishte nacionalisti hebre që pret Mesinë, i cili do të shpengonte Izraelin nga sundimi jo-hebre, dhe se shpresa kishte dalë iluzore.

Jezusi shkatërroi zhgënjimin e tyre duke ekspozuar Shkrimet, jo disa prova të DhV të rastit, por të gjitha

Shimetrie. Jezusi i mësoi dishepujt e tij të interpretonin OT në dritën e Mesisë (d.m.th. vetë). Sidoqoftë, kjo nuk do të thotë që ne duhet të përqipemi të shohim një referencë për Jezusin në çdo varg të vetëm. Shtë e qartë se Jezusi duhet të ketë përdorur këtë lloj interpretimi kur u shpjegoi Shkrimet dishepujve të tij pas ringjalljes. Si tjetër mund të ishte Krishti (Mesia) në të gjitha Shkrimet? Kjo duhet të shihet përsa i përket shifrave të OT. Ky interpretim do të përfshinte sa vijon: Krishti është përmbushja e premtimit që i është dhënë Evës, ai është Melkizedeku, engjëlli i Zotit, ai të cilit i përket skeptri mbretëror, ylli i Davidit i profetizuar nga Balaami, Moisiu i Dytë (Profeti), mbreti që vjen (shiko Ps 110; 2 Sam 7). Ai është Biri i njeriut të Danielit. Ai është Shërbëto Pësimtaran (shiko Psalmet dhe Iaaiah).e

Dishepujt e njohën Jezusin me mënyrën se si ai theu bukën. Luka dhe miqtë e tij pa dyshim do të gjenin në skenën solemne të tryezës së darkës një parashikim të festimeve të tyre eukaristike. Sidoqoftë, këta dy dishepuj nuk ishin të pranishëm në darkën e fundit. Kujtimet e veprimt të Jezusit duhet të kenë qenë ushqime të tjera që ai kishte pasur me miqtë e tij, mbase, si darkën e fundit, në përgatitje për banketin mesianik të mbretërisë.

Në Jeruzalem, dishepujt zbuluan se Pjetri kishte parë gjithashtu Zotin e ringjallur, një konfirmim interesant i traditës së ruajtur nga Pali (1 Kor 15.5).

25. “O njerëz budallenj” tejkalon kufijtë e përkthimit të rreptë; sepse nuk ka asnjë emër në greqisht, dhe një burrë dhe një grua do t’i drejtoheshin domosdoshmërisht mashkullit (krh. 17,34). Të dy dishepujt jetuan në të njëjtën shtëpi dhe prandaj ishin me sa duket burra dhe gra. Nëse Kleopasi është Klopasi i Gjn. 19,3. kështu që gruaja e tij Marie kishte qenë pjesë e grupit të grave në kryq.

24.36-53 **RINGJALLJA: (3) LAMTUMIRA**

Episodi i fundit i Ungjillit të Lukës është shumë i ngjashëm me Gjn. 20,19-29. dhe në disa dorëshkrime, tregimi i Lukës është përforcuar me interpretimin e Gjonit. Të dy rrëfimet pajtohen që Jezusi u shfaq në një formë trupore duke mos iu nënshtruar kufizimeve të zakonshme fizike, por të dy e kanë të vështirë të theksojnë natyrën e tij plotësisht trupore. Ekzistojnë katër arsye të mundshme për këtë theksim. Për Lukën, arsyeja kryesore ishte besnikëria ndaj burimeve të tij, sepse ai kishte trashëguar nga Kisha në gjuhën aramaike një traditë që fliste për Jezusin duke ngrënë dhe pirë me dishepujt e tij pasi u ringjall (Vap 10, 36-43). Në themel të kësaj tradite ishte shpërndarja karakteristike e shpirtit semitik. Ndërsa grekët priren të mendonin për realitetin në kuptimin e abstraksioneve dhe të vërtetave universale, për hebreujt, realiteti ishte gjithnjë specifik dhe konkret, dhe ishte e pashmangshme që ky konkretizim të gjente shprehje në imazhet materialiste. Kështu, shkëlqimet shumë materiale të qytetit qiellor në Apokalips janë një siguri simbolike që qielli është plotësisht i vërtetë, vend jo i shpirtërave të rrallë, por i “gëzimeve të ngurta”. Kjo do të thotë që për një çifut, një shpirt i zhveshur mund të shfaqej vetëm si një fantazmë, jo si një qenie e gjallë, por një kopje e hollë dhe e pabarabartë karboni, i cili kishte shpëtuar disi nga sistemi i klasifikimit të vdekjes; dhe duke qenë se autoritetet me siguri do të përpiqeshin të shpjegojnë pretendimet e dishepujve duke argumentuar se ata kishin parë një fantazmë, një arsye për falje mund të dallohet prapa historisë së Lukës. Më në fund, ne e dimë se në fund të

shekullit të parë në Kishë u rrit një herezi e quajtur doketizëm, e cila mohoi realitetin e jetës njerëzore të Krishtit dhe pohoi se Mesia hyjnor zbriti mbi njeriun Jezus gjatë pagëzimit të tij dhe u tërhoq përsëri para kryqëzimit të tij. Shkrimet dhe Ungjilli i Gjonit sigurisht përmbajnë referenca polemike për këtë herezi (1 Gjn 22,2.42 +; Gjn 11,4; 6,53; 20,24-29), dhe është e mundur që Luka gjithashtu të dëshironte, për këtë arsye, tregoni identitetin e Mesisë së Ngjallur me Jezusin me mish dhe gjak.

Udhëzimet e DhV, të dhëna në rrugën për në Emaus, tani janë marrë më tej. Jo vetëm që vuajtja dhe justifikimi i mëpasshëm i Mesisë ishte një pjesë integrale e planit hyjnor që u paratha ose parashikohej në të gjithë trupin e Shkrimit; ata ishin mjeti i paracaktuar hyjnisht për të shpërndarë faljen ndaj popujve jo-hebrenj. Si rezultat, dishepujt ngarkohen zyrtarisht për ndërmarrjen e punës misionare të Kishës. Theksi mbi dëshminë, urdhri për të qëndruar në Jeruzalem (kundër traditës së shfaqjeve Galilease të regjistruara nga Mateu dhe të implikuar nga Marku), përshkrimi i Shpirtit të Shenjtë si një fuqi nga lart premtuar nga Zoti përmes profetëve (Joel 2,28 +) dhe lamtumirat në malin e Ullinjve janë tema të marra dhe të zhvilluara në kapitujt e parë të Veprave. Ishte tipike e krishterimit të hershëm që Shpirti nuk shihej si një doktrinë për t'u besuar, por si një mundësi për të marrë fuqi (Vap 19,2; 1 Sel. 1,5; Heb. 2,4).

Ungjilli mbaron ashtu si filloi, në oborret e Tempullit.